

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce
Tvrze severního Plzeňska (okr. Plzeň-sever; Plzeň-město)
Daniel Kalina

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program – Archeologie

Studijní obor – Archeologie

Bakalářská práce

Tvrze severního Plzeňska (okr. Plzeň-sever; Plzeň-město)

Daniel Kalina

Vedoucí práce:

Mgr. David Novák

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval (a) samostatně a použil (a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2015

.....

Obsah

1 ÚVOD	5
2 VZNIK A VÝVOJ TVRZÍ	6
3 POJEM TVRZ	7-8
3.1 Typologie.....	8
4 HOSPODÁŘSKÉ DVORY	8-9
4.1 Grangie.....	9-11
5 METODY PRÁCE	11
5.1 Prostorová analýza.....	11
5.2 Formální analýza.....	12
6 POPIS DESKRIPTORŮ VYUŽÍVANÝCH PŘI STUDIU DROBNÝCH VRCHNOSTENSKÝCH SÍDEL	12
6.1 Metodické deskriptory.....	12
6.2 Základní deskriptory.....	13
6.3 Chronologické deskriptory.....	13
6.3.1 Hodnoty, které nabývá deskriptor typ_vznik.....	13
6.3.2 Hodnoty, které nabývá deskriptor typ_zánik.....	13-14
6.4 Hodnoty, které nabývá deskriptor stav.....	14
6.5 Deskriptory majetkové držby.....	15
6.6 Deskriptory vytvořené pro potřeby prostorové analýzy.....	15-16
6.7 Deskriptory vytvořené pro potřeby formální analýzy.....	16
6.8 Hrady.....	16
7 KATALOG TVRZÍ PLZEŇ - MĚSTO A PLZEŇ - SEVER	17
7.1 Jistě existující tvrže.....	17-34
7.2 Problematické lokality.....	34-41
7.3 Nedochované tvrže.....	42-51
8 POPIS REGIONU	51
9 PROSTOROVÉ VLASTNOSTI TVRZÍ	51-56
9.1. Seznam lokalit na mapových vyobrazeních.....	56-57
10 FORMÁLNÍ VLASTNOSTI TVRZÍ	57-59

11 ZÁVĚR.....	59-60
12 SOUPIS PRAMENŮ.....	61-63
13 RESUME.....	64
14 SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH.....	65-68
15 SEZNAM GRAFOVÝCH PŘÍLOH.....	69-71
16 SEZNAM MAPOVÝCH PŘÍLOH.....	72-76
17 MAPY MAJETKOVÉ DRŽBY.....	77-86

1 ÚVOD

Při tvorbě této bakalářské práce sleduji prostorové a formální vlastnosti tvrzí v okresech Plzeň-město a Plzeň-sever. Cílem práce bylo vytvořit a co nejpřesněji zhodnotit vzorek tvrzí, jejichž poloha se nachází nebo je udávána do prostoru studovaných okresů. Jedná se o vyhledání velkého množství údajů v odborné literatuře. Informace získané z literatury jsou následně převedeny do formy dat v geografickém informačním systému (GIS). Kromě studia literatury má být práce doplněna o práci v terénu, která byla následně realizována formou povrchových průzkumů. Poslední částí práce je zhodnocení dat formální i prostorovou analýzou a vytvoření mapových a grafových výstupů. Práce se snaží napodobit metodu zobrazenou v časopisech *Archaeologia historica* (Novák-Vařeka 2013; Novák-Vařeka 2014).

2 VZNIK A VÝVOJ TVRZÍ

Stavba tvrzí ve velké míře souvisí se vznikem a diferenciací české rodové šlechty. Tento vývoj začal v 10. století u přidělování odměn knížecí družině. Členové družiny postupně získávali různé úřady a majetek až do přelomu 11. a 12. století. V tomto období byla knížecí družina pomalu přeměňována na feudální šlechtu. Feudální šlechta byla stále velmi závislá na přízni panovníka. Postupem času se šlechta více uvolňovala z moci panovníka a získávala více dědičných práv (Durdík a kol. 1998, 5). Na přelomu 12. a 13. století pak šlechta vytvořila samostatný stav a získala na panovníkovi zcela nezávislé právo vládnout na své půdě (Jurok 2000, 16). Tento stav znamenal, že šlechtic mohl činit samostatná politická rozhodnutí, ovládat lidi žijící na jeho území a vybírat od nich svobodně feudální dávky. Z těchto dávek odváděl část panovníkovi a církvi. Po čase se šlechta, podle míry majetku, rozčlenila na šlechtu vyšší a nižší (Durdík a kol. 1998, 6). V průběhu 13. století byly již zakládány tvrže jako typická obydlí významnějších, avšak venkovských rodů řadících se do kategorie nižší šlechty. (Hejna 1977, 76). Nižší šlechtic měl často za pronájem půdy, na které hospodařil, za úkol plnit tzv. manské povinnosti. Manská povinnost spočívala především v povinné účasti při vojenských akcích. Šlo například o povinnost dostavit se v plné zbroji k obraně blízkého hradu nebo o povinnost bránit důležitou komunikaci či brod. Dalšími stavebníky tvrzí od konce 13. století byli často bohatí měšťané – úředníci a podnikatelé. Někdy se na výstavbě tvrzí podílely i církevní instituce, které do tvrzí dosazovaly své správce a tím zvyšovaly svůj vliv na daném území (Kašička 1984, 6-7).

Stavební podoba tvrzí se v průběhu času měnila podle způsobu života, stavebních technik, reakcí na nové vojenské technologie nebo například vnějších vlivů (Kašička 1984, 4). V 17. století v době s již rozvinutou palebnou technikou se od výstavby tvrzí zcela opustilo a přešlo se na jiný architektonický typ a to na zámek (Durdík a kol. 1998, 7).

3 POJEM TVRZ

Pojmem tvrz se rozumí opevněný objekt, zpravidla menších rozměrů, jehož výstavba byla provedena od 13. do 17. století. Tento objekt se svojí kvalitou řadí mezi několik typů ostatních středověkých sídel. Nejlépe postavené tvrze se blíží již k architektonicky lepším hradům. Nejchudší a nejhůře postavené tvrze se na druhé straně mohou blížit k poměrně nekvalitním vesnickým usedlostem, jako jsou rychty, nebo hospodářským objektům, jako jsou sýpky a mlýny. Obyvatelé těchto sídel byli nejčastěji příslušníci nižší šlechty = rytíři, vladykové nebo zemané. Ale často je obývali i rychtáři, bohatí měšťané nebo církevní správci (Durdík a kol. 1998, 11). Množina těchto objektů se pak dá uspokojivě nahradit jen pojmem drobná vrchnostenská sídla (Novák 2012, 8).

Celkově se dá říci, pro vrchnostenské sídlo je určující jeho vztah k vesnickému osídlení. Tvrze můžeme dále klasifikovat například podle polohy vůči vesnickému sídlu, přítomnosti hospodářského zázemí, či tvaru reliéf na místě jeho výstavby (Chotěbor 1982, 358).

Tvrze byly často chráněny pouze příkopem a valem. V méně případech se u nich objevovala dřevěná nebo kamenná fortifikace. Samotný rezidenční objekt měl často podobu patrové věžovité stavby. Druhým nejčastějším případem byl patrový obdélný objekt, který byl nejčastěji rozdělen na tři prostory tzv. trojtrakt. Mezi těmito dvěma typy, mohlo být mnoho výjimek (Chotěbor 1982, 356). Uvnitř tvrze se v patrech předpokládají obytné prostory a ve sklepení skladovací prostory. Kromě obytných prostor musela být v patrech umístěna i kuchyně. U honosnějších tvrzí byla připojena jídelna tzv. tabulnice, která sloužila spíše jako obývací místnost a místnost k přijímání návštěv (Kašička 1984, 4).

Na různých územích Evropy se pro označení pro drobná vrchnostenská sídla používalo více označení. Například na Moravě se tvrzím říkalo hrádek, což by odpovídalo spíše kamenným budovám vyšší kvality blízcí se českým hradům uvnitř intravilánu, a neodpovídalo objektům s izolovanou dřevěnou stavbou, či objektům s kamennou podezdívkou. Vymezení tvrze a hrádku je

však pouze vědeckou terminologií a v historických pramenech se pro označení drobných vrchnostenských sídel používalo obou názvů bez ohledu na jejich stavební podobu. Na Slovensku se pro označení vrchnostenského sídla používá označení kurie, v Německu veste, v latině munitio, propugnaculum, fortalitium a někdy i promonorium fossatum (ostroh s příkopy). Celkově se dá říci, že terminologie používaná v cizojazyčné literatuře je velmi nepřesná a nelze podle ní přesně určit, zda studovaný objekt měl skutečně charakter drobného vrchnostenského sídla (Musil 2006, 16).

3.1 TYPOLOGIE

Co se týče stavební podoby těchto sídel, můžeme rozlišit dva základní typy: Typ s volně stojící stavbou nebo typ s obvodovou zástavbou. Oba tyto typy se objevují po celé období funkce tvrzí. Mezi těmito dvěma typy existuje velká typologická škála objektů, kdy se například různé palácové stavby zapojují do obvodového opevnění. Určení klasické typologie u drobných vrchnostenských sídel je však ztíženo rozdílným stupněm dochování jednotlivých objektů. Je obtížné hodnotit tvrziště, které obsahuje fortifikaci oproti volně stojící přestavěné budově, která sice obsahuje jádro původní tvrze, ale relikty opevnění u ní již zanikly. Kromě návaznosti tvrzí na další sídlištní prvky a velmi složité typologie rozdílných objektů můžeme hodnotit způsob jejich vzniku. Některé objekty prošly dlouhým stavebním vývojem protínajícím několik období, což se týká převážně volně stojících budov s následně vybudovanou obvodovou zástavbou. Na druhé straně se jedná o objekty vzniklé jednorázově v jednom období, které dále nebyly přestavovány. Takové objekty velmi často obsahují většinu typických architektonických prvků období, ve kterém byly vystavěny (Chotěbor 1982, 358-359).

4 HOSPODÁŘSKÉ DVORY

Hospodářské dvory se ve středověké terminologii často nazývají poplužní dvory někdy zkráceně popluží (Kašička 1984, 7). Dvory můžeme rozdělit na dvě skupiny. Jedná se o dvory rezidenční a o dvory podnikatelské. Rezidenční dvůr se vyznačuje tím, že na něm vlastník přímo sídlil. Rezidenční dvůr může být dvojího charakteru. Jde o dvory, kde vlastník sídlí přímo ve

dvoře a také o dvory, které jsou k vrchnostenskému sídlu těsně připojeny a tvoří jeho hospodářské zázemí. Dvory podnikatelské nejsou vázány přímo na sídlo vlastníka, ale stojí jen na území, které spadá do jeho majetku. V tom případě tvoří podnikatelské dvory správní jednotku okolního území a slouží k vybírání feudální renty. Takové dvory mohou vlastnit feudálové ale i církve a také je mohou pronajímat bohatí měšťané (Chotěbor-Smetánka 1985, 48).

Co se týče rezidenčních dvorů, předpokládá se v jejich prostoru nebo v těsné blízkosti drobné vrchnostenské sídlo, přičemž rezidenční dvůr tvoří jeho hospodářské zázemí. Dispoziční vztah tvrze a hospodářského zázemí však dnes ve většině případů nelze určit. Je to způsobeno tím, že samotná tvrz byla prakticky ve všech případech nejkvalitněji postavenou budovou v širokém okolí. Z toho důvodu je tvrz většinou nejlépe zachovalou a často jedinou dodnes dochovanou součástí rezidenčního dvora. Hospodářské zázemí je pak většinou v terénu zcela neznatelné nebo překryté novodobou zástavbou. Celkově se dá o dvorech říci, že v současnosti jsou prakticky nedochované, avšak jejich starší tradici dodnes mohou naznačovat novodobé dvory, převážně barokního stáří, které i nyní mohou obsahovat relikty původních dvorů. Původní dvory se do současnosti zachovaly ve většině případů jen ve formě terénních nerovností a to v neosídlených oblastech převážně v lesním prostředí (Třebokov, Šebíkov), (Chotěbor 1991, 179-181).

4.1 GRANGIE

Na tomto místě je potřeba více rozebrat klášterní grangie a to především proto, že i když jde o podnikatelské dvory, obsahovaly rezidenční objekt charakteru drobného vrchnostenského sídla tzv. propugnaculum. Propugnaculum se od ostatních drobných vrchnostenských sídel v období pozdního středověku liší především kamennou architekturou (Charvátová 1985, 418).

Grangie se vyskytují od 11. století v souvislosti se vznikem cisterciáckého řádu. Cisterciácký řád vznikl roku 1098 a patřil k moderním reformním hnutím své doby. Jeho význam spočívá převážně v odlišném pojetí ekonomického hospodaření. Tento řád zakazoval jeho členům přijímat rentu

z jeho poddanské půdy a měl žít pouze z práce mnichů a konvršů (laických mnichů přijímaných do řádu téměř výlučně za účelem manuální práce v rámci klášterních grangií). Pro účely řádu byly zakládány velké podnikatelské dvory tzv. grangie. Tyto dvory byly zakládány v neosídlených oblastech a součástí mnišské práce byla rekultivace této neosídlené krajiny. V Čechách vzniklo v období 1142-1150 na 10 cisterciáckých opatství, avšak v rámci studovaného regionu se jedná pouze o činnost kláštera v městečku Plasy (Charvátová 1985, 415-416).

Plaský klášter byl založen roku 1144. Toho roku věnoval kníže Vladislav II. cisterciákům klášter v Plasích a čtyři okolní vesnice Kaznějov, Vrážný, Sechutice a Nebřeziny. Do tohoto kláštera přišla skupina mnichů cisterciáckého řádu z německého kláštera Langheimu. Tito mniši začali pracovat na původním cisterciáckém plánu a to na kolonizaci a rekultivaci krajiny pomocí grangií. Mniši postupně získávali další vesnice a to buď jako dary od vznikající šlechty či směnou a výkupem. Darované vesnice ležící ve větších vzdálenostech od kláštera se cisterciáci pokoušeli směnit za vesnice v blízkosti kláštera a většinu z nich přeměňovali na grangie. (Rožmberský 2008, 4-5). Ve druhé polovině čtrnáctého století vlivem ekonomických problémů klášter přechází na rezidenční typ hospodaření. Tento přechod se projevuje tím, že klášter ruší své grangie, na jejich místech obnovuje původní vesnice a od poddaných z těchto vesnic klášter vybírá feudální dávky (Rožmberský 2008, 6).

V dnešní době jsou grangie ve většině případů dochované v nepříliš kvalitním stavu. Při kvalifikaci jejich podoby pak vycházíme spíše z několika lokalit dochovaných převážně v lesním prostředí (Anderle-Rožmberský-Švábek 1993, 261). Grangie byla obdélná prostranství o rozloze přibližně jeden hektar. Tyto dvory jsou ohraničeny kamennou hradbou. V rozích dvora předpokládáme vchody, které umožňují průjezd tímto dvorem. U několika dvorů se v nárožích objevují i budovy, které plnily obrannou funkci. Vzhledem k rozloze dvora však nejspíše nebylo možné dvůr příliš účinně hájit. Objekty dvora jsou situovány v obvodu, přičemž volné prostranství uprostřed sloužilo pro komunikaci a hospodářský provoz. Část této plochy mohla být zahradou.

Co se týče nejkvalitnější budovy dvora - propugnacula, zaujímalo jak obrannou, tak i rezidenční funkci. Bylo obklopeno mělkým příkopem a valem a také obsahovalo některé architektonické detaily, z nichž můžeme usoudit jeho rezidenční funkci. Budovy grangie a hlavně ústřední budovy, z jejichž průzkumů vycházíme nejvíce, se vyznačují velkým podílem kamenných konstrukcí s přidávanými cihlami a nespálnou střešní krytinou – prejzy. Grangie mohly obsahovat i určité zdobné architektonické detaily, které jsou pro panské dvory a drobná vrchnostenská sídla v tomto období velmi vzácné (Anderle-Rožmberský-Švábek 1993, 269).

5 METODY PRÁCE

Práce si klade za cíl shromáždit co největší množství dat týkajících se tvrzí v okresech Plzeň-město a Plzeň-sever. V rámci heuristické fáze byly vyhledány zmínky o objektech zachovaných, zaniklých i předpokládaných. Následně byl navržen deskriptivní systém, kde deskriptory sledovaly formální a prostorové vlastnosti relevantní pro předmět analýzy (Kapitola 6-7).

5.1 PROSTOROVÁ ANALÝZA

Do prostorové analýzy můžeme zahrnout pouze objekty, u kterých známe jejich přesnou lokalizaci a jsme si stoprocentně jisti, že dříve existovaly. K tomu jsou využívány deskriptory `přes_lok` a `jist_exist` popsané níže. Při znalosti této polohy můžeme následně hodnotit další vlastnosti - jako je zasazení do terénu, návaznost tvrzí na vesnická sídla, návaznost tvrzí na hospodářské dvory. Kromě těchto vlastností je v prostorové analýze nastíněn vývoj regionu v období od 13. do 17. století popsaný po půlstoletích. Pro popis regionu byly použity všechny tvrže bez ohledu na jejich přesnost lokalizace nebo jistotu existence. Z tohoto důvodu by případný úbytek objektů (v případě, že by u nejasných objektů byla jejich existence vyvrácena) nemohl mít na popis vývoje regionu velký vliv. To samé platí pro nepřesně lokalizované tvrže či tvrže lokalizované na katastr, protože špatná lokalizace v rámci několika kilometrů nemá zásadní vliv na popis celkového rozmístění drobných vrchnostenských sídel v regionu.

5.2 FORMÁLNÍ ANALÝZA

Do formální analýzy opět vstupují jen přesně lokalizované i stoprocentně jistě existující tvrze. Shledávám, že takovými objekty jsou převážně tvrziště. Dále to jsou stojící budovy, přičemž u některých již byla provedena dokumentace, a proto je možná jejich další analýza. U stojících budov, které dokumentaci postrádají, je tato možnost jen konstatována. Samotná analýza se pak skládá z hodnocení tvaru tvrzišť, jejich rozměrů, reliktních jejich obrany a případné přítomnosti reliktních původních staveb. Dále jsou zde hodnoceny půdorysy a tvar dobře zdokumentovaných dodnes stojících budov.

6 POPIS DESKRITORŮ VYUŽÍVANÝCH PŘI STUDIU DROBNÝCH VRCHNOSTENSKÝCH SÍDEL

Deskriptivní systém vychází částečně z předchozích prací, byl však upraven relevantně vzhledem k nasbíraným datům.

6.1 METODICKÉ DEKSRIPTORY

Jedná se o deskriptory, u nichž je vhodné nabytí jejich entit, určující pro zapojení objektů do následující formální a prostorové analýzy.

- Duv_lok: Vyjadřuje přesnost lokalizace na mapě v gis.
- Přes_lok: Vyjadřuje přesnost lokalizace v metrech – do 10 m, do 250 m, katastr.
- Umist_lok: Vyjadřuje elementy v mapě, na které byla tvrz lokalizována – v databázi se objevují tyto entity: střed tvrziště, střed zámku, střed paláce, střed dvora, katastr. U nejistých lokalit, například kdy se tvrz v současné budově ukrývá pouze pravděpodobně a pro její jisté odhalení je potřeba stavebně historický průzkum, je tvrz lokalizována kombinací těchto deskriptorů: např. katastr/střed zámku.
- Jist_exist: Pro velkou škálu použitých písemných pramenů a typologickou rozrůzněnost je u některých objektů nejasné, zda se opravdu jedná o drobné vrchnostenské sídlo či jiný kvalitativně vyšší či nižší objekt. Proto je zařazen deskriptor jist_exist, který v procentech vyjadřuje jistotu, zda se skutečně jedná o drobné vrchnostenské sídlo. Tento deskriptor byl určován na základě odhadu autora.

6.2 ZÁKLADNÍ DESKRIPTORY

- Lokalita: Nese název lokality. V případě několika objektů v jedné vsi, ale s různou lokalizací, byla k názvu nejstarší tvrze přiřazena jednička s tím, že v případě mladších staveb se udává číslo o jedna vyšší (např. Dubjany1, Dubjany 2).
- Katastrální území: Udává, na jakém katastrálním území se obec nachází.
- Nadmořská výška: Určuje přibližnou nadmořskou výšku, ve které tvrz stála. Nadmořská výška byla zjišťována z vrstevnicové mapy.
- Zkratka literatury: Obsahuje zkrácené citace zdrojů literatury využitých při zaznamenávání údajů o jednotlivých lokalitách.

6.3 CHRONOLOGICKÉ DESKRIPTORY

- Vznik: Vyjadřuje pravděpodobné období výstavby jednotlivých objektu na půlstoletí.
- Zánik: Vyjadřuje pravděpodobné období zániku jednotlivých objektů na půlstoletí.

6.3.1 HODNOTY, KTERÉ NABÝVÁ DESKRIPTOR TYP_VZNIK

- Predikát: V případě, že tvrz je doložena na základě predikátu. Predikát není příliš průkazný prostředek pro doložení tvrze. Problémem je, že predikát, jako dědičný titul, se nemusel měnit v závislosti na současném sídle. Predikát s určitou jistotou toho, že označuje skutečné bydliště, můžeme použít až od 16. století (Karel - Krčmář 2006, 16).
- Zmínka v historických pramenech: O něco jistější způsob doložení tvrze. Někdo z určitého důvodu měl potřebu zaznamenat nějaký typ informace o tvrzi (například prodej), na tento typ doložení tvrze se však vztahují úskalí způsobená typem dokumentu či vzdělaností pisatele.
- Archeologické nálezy: Jistá a preferovaná metoda doložení tvrze.
- Architektonické doložení tvrze na základě analogií: Stejně jistý pramen jako archeologický nález.
- Badatelé: Určení vzniku tvrze na základě odhadu badatelů.
- Neznámý: Deskriptor použitý při neznámých okolnostech vzniku tvrze.

6.3.2 HODNOTY, KTERÉ NABÝVÁ DESKRIPTOR TYP_ZÁNIK

Dalším typem chronologických dat jsou data určující zánik tvrze.

- Na zámek: Zmínka v historických pramenech o přestavbě na zámek.
- Na hospodářský objekt: Fenomén druhé poloviny 16. století, ve kterém se budovaly hospodářské dvory a poměrně často využívaly starší budovu, nejčastěji jako sýpku.
- Prodej: Tvrz ztratila svůj význam po prodeji vsi, tvrz byla opuštěna, časem zpustla, případně byla rozebrána vesničany.
- Požár: Tvrz shořela při požáru, který nevznikl na základě válečných událostí.
- Dodnes: Tvrz se z velké části dochovala do dnešní doby.
- Válečné události: Používá se v případě, kdy je u objektů doložen přímý zánik vlivem vojenských aktivit.
- Badatelé: Určení zániku tvrze na základě odhadu badatelů.
- Neznámý: V případě neznámé okolnosti provázející zánik tvrze. Jedná se většinou o důvod spojený s válečnými událostmi.

6.4 HODNOTY, KTERÉ NABÝVÁ DESKRIPTOR STAV

Entity vyjadřující současný stav evidovaných objektů. V nejasných případech je současný stav popsán kombinací těchto entit tak, aby byl stav podchycen co nejpřesněji.

- Predikát: V případě, že je drobné vrchnostenské sídlo předpokládáno jen podle šlechtického predikátu.
- Plány: V případě, že je drobné vrchnostenské sídlo již zaniklé, avšak je k němu dostupná starší dokumentace.
- Tvrz zanikla: V případě kompletně zaniklé tvrze, po níž nezbyly již žádné zbytky.
- Tvrziště zbytky: V případě zachovalých nebo předpokládaných zbytků drobných terénních nerovností na místě bývalé nebo pravděpodobné tvrze.
- Tvrziště zachovalé: V případě dobře zachovalého tvrziště.
- Tvrz stojící/přestavěná: Do současnosti stojící budova tvrze či přestavěná budova s dodnes dochovaným velkým procentem původní stavby.
- Tvrz zcela/výrazně přestavěná: Relikty tvrze již v současné stavbě nejsou patrné či jen obtížně zaznamatelné.

6.5 DESKRIPTORY MAJETKOVÉ DRŽBY

Jedná se o větší množství deskriptorů označených Drzba_1/13-Drzba_2/17. Tyto deskriptory nabývají následujících hodnot:

- Šlechta: Vyjadřuje střídání vlastníků v jednotlivém půlstoletí, přičemž žádný z nich zde neseď o mnoho déle než ostatní.
- Církev: Vyjadřuje vlastnění statku církví.
- Město: Vyjadřuje vlastnění tvrže bohatým, v tomto regionu plzeňským měšťanem.

6.6 DESKRIPTORY VYTVOŘENÉ PRO POTŘEBY PROSTOROVÉ ANALÝZY

Do této analýzy vstupují jen objekty, které byly lokalizovány se stoprocentní jistotou a zároveň mají stoprocentní jistotu existence (Deskriptory jist_exist a přes_lok nabývají hodnoty 100%).

- Typ_intr: Určuje, zda se drobné vrchnostenské sídlo přimyká k novověkému - dodnes využívanému fungujícímu vesnickému sídlu, nebo jsou v jeho okolí do současnosti patrné relikty středověké vsi. Podle toho nabývá deskriptor hodnot středověký a novověký.
- Hist_mapy: V případě novověkých vesnických sídel byl vyjádřen jejich vztah k intravilánu pomocí historických map. Tento deskriptor nabývá hodnoty ano/ne. Kladnou hodnotu získává při použití historické mapy.
- Vztah intravilán: V případě, že byl doložen vztah drobného vrchnostenského sídla ke středověkému nebo novověkému vesnickému sídlu a je dodnes patrný, nabývá tento deskriptor následujících entit: okraj, mírně vzdálený, náves, komunikace.
- Terén: Vyjadřuje typ reliéfu na místě drobného vrchnostenského sídla. Deskriptor nabývá následujících entit: rovinatý, mírný svah, výrazný svah, ostroh, terénní hrana.
- Typ_dvůr: Vyjadřuje, zda se tvrz přimyká k dodnes fungujícímu novověkému hospodářskému dvoru nebo zda jsou v jeho blízkosti patrné relikty středověkého dvora.
- Vztah dvůr: Vyjadřuje dispoziční vztah dvora a drobného vrchnostenského sídla. Deskriptor nabývá následujících hodnot: V případě tvrže mimo hospodářský dvůr je zde uveden počet metrů. V případě sídla uvnitř dvora

se neobjevuje jiná poloha než při straně dvora a je zde uvedeno slovo okraj.

6.7 DESKRIPTORY VYTVOŘENÉ PRO POTŘEBY FORMALNÍ ANALÝZY

Do této analýzy vstupují jen objekty, které byly lokalizovány se stoprocentní jistotou a zároveň mají stoprocentní jistotu existence (Deskriptory `jist_exist` a `přes_lok` nabývají hodnoty 100%).

- Umělý pahorek: Vyjadřuje, zda drobné vrchnostenské sídlo dodnes stojí na umělém pahorku či nikoliv.
- Rozloha akropole: Zde jsou uvedeny rozměry akropole v metrech např. 8 x 9 m.
- Šířka příkopu: Pokud se u drobného vrchnostenského sídla nalézá příkop, je zde uvedena jeho šířka v metrech.
- Příkop typ: Určuje, zda se jedná o suchý nebo vodní příkop.
- Typ budovy: Zkrácený popis nalezené budovy.
- Tvar budovy: V případě, že můžeme hodnotit půdorys dodnes stojící budovy (byla nalezena potřebná dokumentace), je uveden tvar původní tvrže např. obdélný.
- Rozloha půdorysu: V případě, že známe půdorys budovy, je možné vypočítat jeho obsah, který je zde uveden.

6.8 HRADY

Pro postihnutí celkového vývoje regionu byly zařazeny hrady popsané Augustem Sedláčkem (Sedláček 1905). U hradů bylo sledováno období jejich vzniku a zániku v období jednoho půl století.

7 KATALOG TVRZÍ PLZEŇ - MĚSTO A PLZEŇ - SEVER

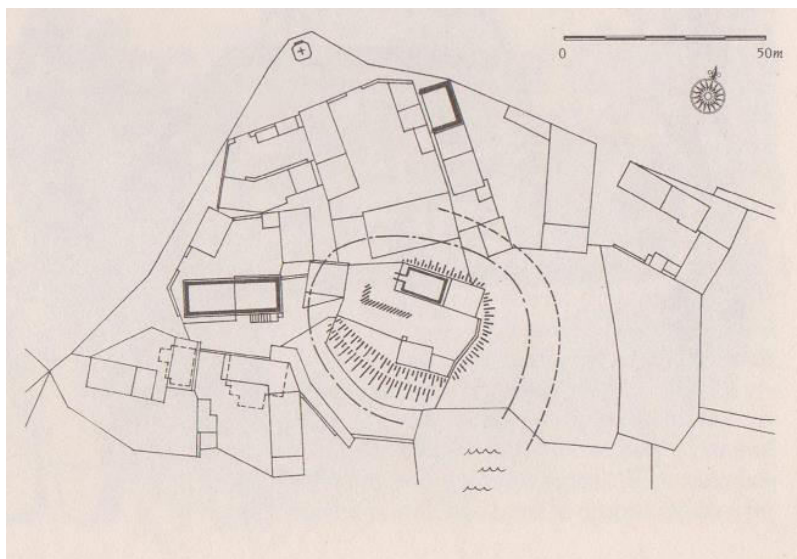
Katalog zahrnuje 78 drobných vrchnostenských sídel ležících na území okresů Plzeň-město a Plzeň-sever. Katalog je řazen podle stupně dochování reliktnů původních tvrzí v terénu či v dnes přebudovaných budovách.

7.1 JISTĚ EXISTUJÍCÍ TVRZE

Tvrze dodnes zachovalé v terénu nebo zdokumentované ve starší literatuře.

Červený Hrádek (k. ú. Plzeň-město)

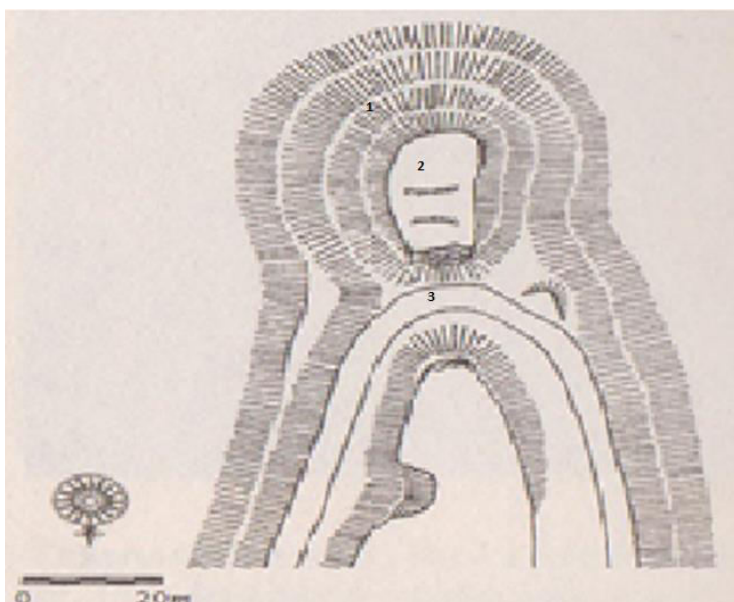
Ves Červený Hrádek je dnes součástí města Plzně. Tvrziště se nachází ve středu vsi směrem na východ od centra města. První zmínka o vsi pochází z roku 1379. To jí vlastnil Heřman z Nečtin, který od roku 1384 používá predikát z Hrádku. Tvrz se v pramenech poprvé objevuje roku 1445, kdy ji vlastnil Martin z Hrádku. Poté tvrz nejspíše zpustla vlivem poděbradských válek a v první polovině 16. století se objevuje jako součást malesického panství. Roku 1544 byla tvrz nejspíše obnovena. Roku 1724 byl Hrádek i s tvrzí prodán Plzni a předpokládá se, že někdy v této době tvrz nadobro zanikla. V centru vsi je dodnes zachován okrouhlý středový pahorek tvrziště, který byl od údolní terasy oddělen příkopem. Ten byl v druhé polovině minulého století zavážen. Uprostřed tvrziště dnes stojí dům č. p. 5, který je postaven na troskách objektu tvrze, z něhož je zachován valeně klenutý suterén se silnými kamennými zdmi. Průběh opevnění sledují hranice parcel. K tvrzi dříve náležely rybníky, z nichž dva bezprostředně přispívaly k její obraně. Podle plánu byla tvrz nejspíše dlouhá 36 m a široká 27 m (Durdík a kol. 1998, 90)

Obr. 1 Plánek tvrziště Červený Hrádek zakreslen v soudobé pozemkové mapě. Situace tvrziště v intravilánu. Černě vyznačené stavby poplužního dvora (Durdík a kol. 1998, 90).

Dubjany 1 (k. ú. Chříč)

Toto tvrziště leží v katastrálním území obce Chříč 13 km východně od obce Kralovice. Tvrziště je dodnes zachováno na výrazné ostrožně na pravém břehu řeky Berounky. Tvrziště je od ostatní ostrožny odděleno do skály vysekaným příkopem širokým cca 17 m. Tímto příkopem prochází cesta vedoucí ode dvora k řece. Jedná se o oválné tvrziště o délce cca 24 m a šířce 12 m. Vnitřní plocha tvrziště vykazuje převýšení v přední i zadní části. Uprostřed akropole se nachází 3,5 m široká a 1 metr hluboká prohlubeň, která byla nejspíš zahloubeninou vzniklou při budování dřevohlinité věžové stavby. (Durdík a kol. 1998, 157). Pomocí nalezeného archeologického materiálu je možno tvrz datovat do druhé poloviny 13. století (Karel-Krčmář 2006, 54).

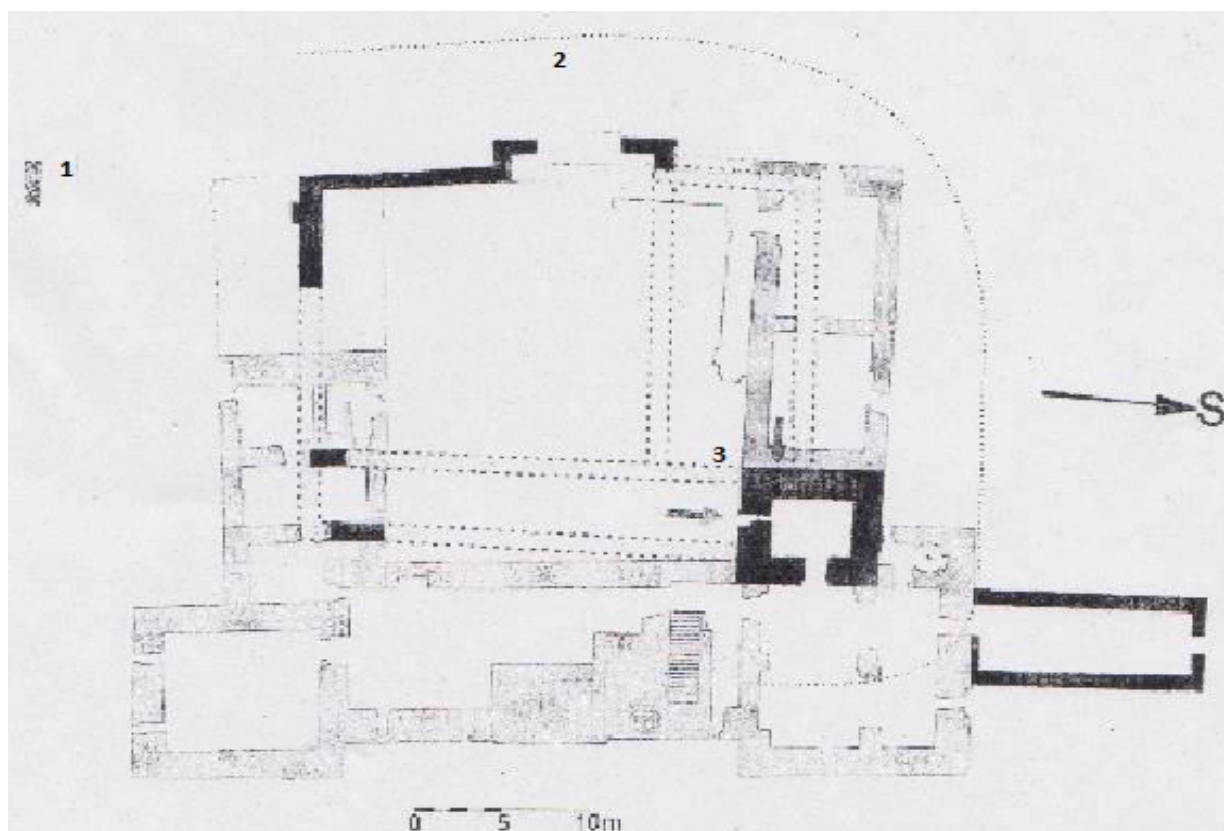
Obr. 2 Nákres tvrziště Dubjany 1 z roku 1975. 1- terén v okolí. 2- akropole. 3- příkop rozšířený cestou (Durdík a kol. 1998, 157).

Kaceřov

Jedná se o ves nacházející se 11 km jihovýchodně od Plas. V severozápadní části obce se nachází stejnojmenný zámek vystavěný z gotické tvrze, jejíž pozůstatky se dodnes zachovaly v jádru současného zámku (Bukáčová-Fák-Foud 1996, 43).

Vznik tvrze se předpokládá podle predikátu z roku 1376, kdy se ves připomíná jako majetek Ctibora ze Švamberka. Po něm nastupují další majitelé, avšak badatelé předpokládají, že se jedná o správce plaského kláštera. Roku 1540 přechází tvrz do rukou rodu Grysperků, kteří v letech 1540-1558 tvrz renesančně přestavují na zámek (Durdík a kol. 2000, 273-274). Nejzřetelnějším reliktem dnes již výrazně přestavěné tvrze je velká čtyřhranná věž o rozměrech 8 x 8 m. Dnes je z původní věže dochována jižní, východní a severní stěna dosahující úrovně střechy, tato věž byla o polovinu snížena roku 1875 a nejspíše toho roku byla zničena její západní stěna. Věž se nachází v severním křídle zámku a jsou zde vybudována nová patra navazující na přebudovaná podlaží zámku. Na vnitřních stěnách věže jsou dochované původní gotické omítky a také jsou zřetelná zadržaná gotická okénka. Suterén věže je dnes 4 m pod úrovní dnešního nádvoří. Původní gotické sklepení je rozděleno valenou klenbou na dvě nižší úrovně. Sklepy jsou přístupné prolomeným vstupem z východní strany věže. Na horní úrovni sklepa se na severní a východní straně dochovalo původní gotické zdivo

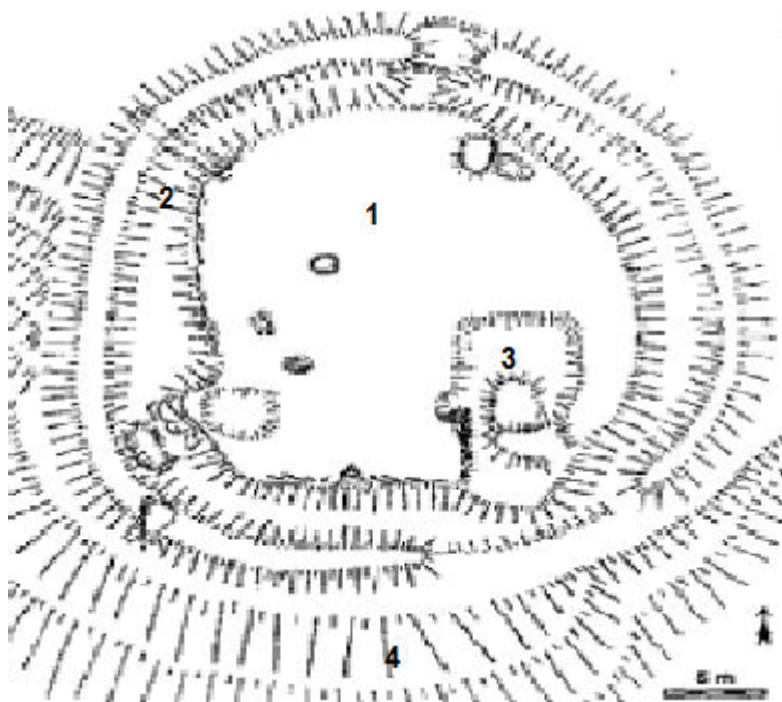
zbavené renesančních omítek. V dolním podlaží je pak na jižní straně vidět přezděný gotický portál, kterým se do sklepa vstupovalo. Podle tohoto portálu se dá usoudit, že podlaží tehdejší tvrze bylo asi o metr vyšší, než je dnešní spodní patro suterénu. Z původní přízemní věže je dochována část gotického okénka s kamenným segmentovaným záklenkem. Obvodní zdi suterénu věže měly průměr 200-150 cm. Kromě reliktnů zachovaných v prostoru gotické věže byl roku 1969 učiněn nález staršího zdiva v bývalé kuchyni v jihozápadním nároží přízemí. Při dalším architektonickém výzkumu roku 1989 byl pod renesanční podlahou učiněn nález zdiva z lomového kamene o šířce 95 cm, které tvoří pravý úhel se západní obvodovou zdí zámku. Také při inženýrských vrtech v letech 1982-1983 bylo nalezeno gotické zdivo v severní části nádvoří i vně severního křídla, v severozápadním nároží i na západní straně zámku. Před západní obvodovou zdí zámku byl nalezen příkop, jehož dno se nalézalo v hloubce 6,4 m (Rožmberský-Novobilský 2007, 20-28).

Obr. 3 Půdorys suterénu zámku Kaceřov. Černě - dochované gotické konstrukce, šedě - renesanční konstrukce. 1- zdivo objevené v roce 1960, 2- předpokládaný průběh gotického příkopu, 3- šipky označují vstup do tvrze (Rožmberský-Novobilský 2007, 28).

Liběšov (k. ú. Bezvěrov)

Tvrziště se nachází necelý jeden kilometr jihovýchodně od Bezvěrova. Leží mezi obcí a telekomunikačním vysílačem Krašov. Liběšov je pravděpodobně nejstarším bezvěrovským feudálním sídlem. Podle V. Kočky se jedná o sídlo vladaře Krašovského Újezda, které panovník po polovině 12. století daroval kladrubskému klášteru. Sídlu tak ztratilo svůj význam a zcela zaniklo. V dnešní době se jedná o dobře patrné tvrziště o průměru 24 m, obklopené hlubokým strmým příkopem. Na jižní straně se nachází kolmá terénní hrana. K tvrzi nejspíše příslušel hospodářský dvůr, avšak interpretace zahloubených objektů je dodnes nejasná. K jejich osvětlení by mohl pomoci stavebně historický průzkum (Rožmberský 1996, 49-50). Roku 2000 byl k tvrzišti publikován plán měřený pásmem do sítě (Šmíd-Bombička 2000, 12).

Obr. 4. Tvrziště Liběšov. 1- prostor akropole; 2- příkop; 3- zahloubené objekty v prostoru akropole; 4- terénní hrana (Šmíd-Bombička 2000, 12).

Lipno 2

V jihozápadní části vsi se nachází dodnes zachovaná budova obsahující jádro z původní tvrze. Dnes neudržovaná patrová budova nepravidelného půdorysu v severovýchodní části hospodářského dvora.

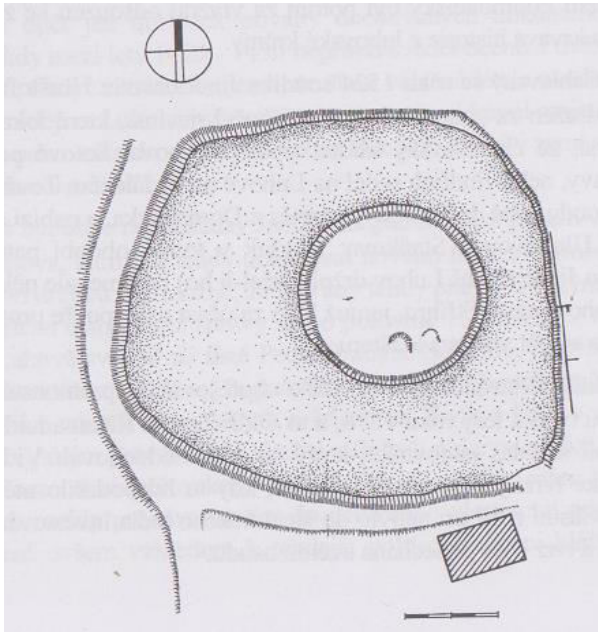
Lipenští feudálové si pravděpodobně až ve druhé polovině 16. století vystavěli tvrz novou, kdy zde sídlil rod Broumů z Miřetic. Tato tvrz byla následně upravována, přičemž největší přestavba proběhla v 18. století, kdy byla tvrz barokně přestavěna a byla do ní situována kaple svaté Anny. V dnešní době je potřeba pro bližší poznání objektu uskutečnit stavebně historický průzkum (Durdík a kol. 1998, 408; Bukáčková-Fák-Foud 1997, 84).

Líšťany

Líšťany se nacházejí 16 km severozápadně od Plzně. Tvrz se předpokládá na místě dnešního zámku, situovaného ve dvoře v jihozápadní části vsi. Vznikla pravděpodobně ve druhé polovině 13. století podle predikátu jakéhosi Předoty. Předpokládá se, že z původní tvrze se dochovaly dva sklepy pod budovou dnešního zámku. Tvrz nejspíše byla dvoukřídlá budova, která byla v 17. století renesančně přestavěna Černíny (Úlovec 2000, 170-177).

Luhov (k. ú. Líšťany)

Luhov se rozkládá 9 km severozápadně od Touškova. Kolem roku 1250 byl Luhov v majetku plaského kláštera, který zde nejspíše vybuodoval grangii. Nejednalo se však o typickou grangii, protože Luhov byl od Plas příliš vzdálen a mniši zde neinvestovali tolik peněz jako jinde. Z toho se usuzuje, že zde opevněné sídlo charakteru tvrze nevzniklo. První zmínka o existenci zdejší tvrze pochází až z roku 1431 a podle badatelů tvrz nejspíše vznikla v letech 1420-1430. Zánik tvrze se pak předpokládá někdy do druhé nebo za druhou polovinu 16. století, kdy byla ves prodána a tvrz se již dále nevyužívala. (Co se týče Luhovských velmi složitých majetkových převodů, ty zde podrobně rozepsané nejsou. Najdete je v publikaci citované níže). Dnes se tvrziště předpokládá na ostrůvku poblíž rybníka v zámeckém parku. Nejprve se uvažovalo, že ostrůvek vznikl při výstavbě barokního zámeckého parku v 18. století. Tomu však odporuje velikost ostrůvku, a proto se pravděpodobně jedná opravdu o tvrziště, které bylo pouze barokně upraveno. Jde o kruhový ostrůvek široký 35 m, přičemž rybníček je vlastně 15-25 m širokým příkopem. Plocha tvrziště je rovná s výjimkou dvou mělkých prohlubní. Mohla zde stát budova tvrze a ostatní terénní pozůstatky byly zarovnané (Karel-Rožmberský 2006, 12-18).

Obr. 5. Plánek pravděpodobného tvrziště Luhov (Rožmberský-Karel 2006, 18).

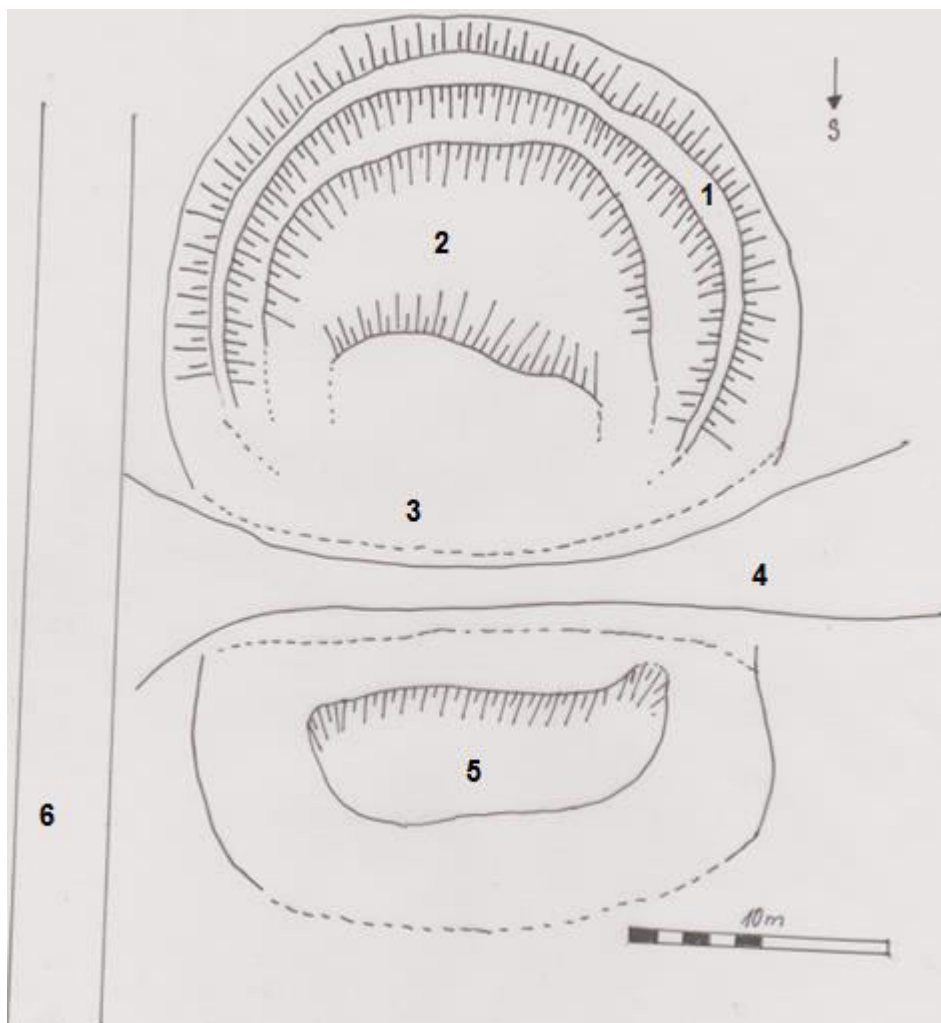
Nebřeziny

Ves Nebřeziny se nachází 2 km jihovýchodně od Plas. Tvrziště bylo navštíveno roku 2015. Tvrziště se nachází na jižním okraji vsi těsně za značkou ukončující území Nebřezin. Roku 1984 zde proběhl zjišťovací archeologický výzkum ZČM. Bylo zjištěno, že 20 metrů široká plocha akropole byla obklopena příkopem a valem. Samotná plošina byla obehnána kamennou zdí. K této zdi přiléhala nevelká kamenná budova zastřešená prejzy v její severní části. V prostoru opevněné akropole byl malý dvorek. V prostoru akropole byly nalezeny stopy dřevohlinitých staveb a zásobní jáma, dále zde byly nalezeny ostruhy, kování dvěří a železné ostří dřevěného rýče. Ve vsi se dříve tradovalo, že se na přilehlém poli nacházely prejzy a byl zde již neznatelný 100 m dlouhý val, který mohl být součástí klášterního opevnění (Rožmberský 2000, 24). Na začátku 21. století došlo k dalšímu narušení lokality. Dříve tu vedla cesta, která byla rozšířena buldozerem kvůli umožnění vjezdu kombajnů na pole. Z toho důvodu byl v roce 2005 učiněn záchranný archeologický výzkum. Při tomto výzkumu byly zdokumentovány řezy valem a celá lokalita zaměřena totální stanicí (Rožmberský 2008, 25).

Dnes je tvrziště překryté náletovými dřevinami a val je zachovalý jen v jeho severní části. Na tvrzišti není znatelný příkop. V jeho severní části se nachází přibližně 8 x 10 m široká prohlubeň po někdejším propugnaculu. Ve východní části tvrziště se nachází mělká prohlubeň, která by mohla být

pozůstatkem zmiňovaných dřevohlinitých staveb. V prostoru akropole se žádné relikty staveb nenacházejí.

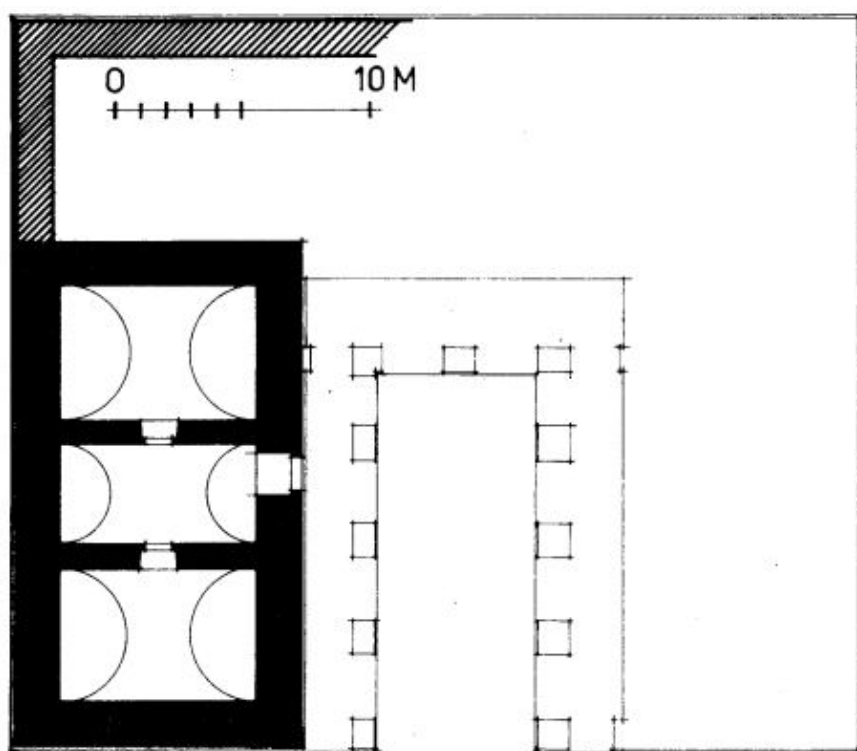
Obr. 6. Tvrziště Nebřeziny. 1- vrcholek valu; 2- relikty příkopu; 3- akropole přerušená vjezdem na pole; 4- cesta přerušující tvrziště; 5- silnice lemující tvrziště. Kresba Daniel Kalina 2015.

Nekmíř

Nekmíř leží 14 km severozápadně od Plzně. Budova tvrze je dnes přestavěna na zámek a nachází se v severozápadní části vsi.

Původní tvrz nejspíše vystavěl ve třetí čtvrtině 14. století Racek z rodu Hroznatovců. Ten si roku 1358 pronajal od plaského kláštera nedaleký lom na pískovec, z něhož jsou na dnešním zámku k vidění hojné detaily. Tvrz byla koncem šestnáctého století renesančně přestavěna na zámek, když byla ve vlastnictví Markvartů z Hrádku. Přestavěný zámek byl poničen za třicetileté války. Další přestavby byly barokního rázu ze třetí třetiny 17. století, které ucelily dnešní podobu zámku (Durdík a kol. 2000, 497-498; Karel-Krčmář

2006, 154). V současné době se tvrz ukrývá v severozápadním křídle zámku a podle stavebního průzkumu je v prakticky nezměněné podobě. Zachovaná tvrz je tvořena stěnami z lomového kamene a nároží jsou orámována pískovcovými bloky. Tvrz je obdélného půdorysu s rozměry 18 x 13 m. Tvrz má tři podlaží, z nichž všechna jsou tříprostorová. V prvním podlaží se jedná o tři obdélné místnosti tvořené dvěma příčkami po stranách. Prostřední místnost je pak komunikační uzel, ze kterého se vstupuje do bočních místností. Tyto místnosti sloužily ke skladovacím účelům, a proto jsou o něco rozměrnější. Ve druhém podlaží je dodnes dochované stejné dělení jako v prvním podlaží. Boční místnosti sloužily již k obytným účelům, což dokládají nečetné prevety. Ve třetím podlaží je dodnes zřetelné trojprostorové dělení, které je již však jen naznačeno pozůstatky příček. V tomto podlaží se nachází také dvě boční obytné místnosti, z nichž v jedné je vidět prolomení do štítové stěny obsahující záklenek s pravděpodobným domácím oltářem (Švábek, V. 1984, 28-32).

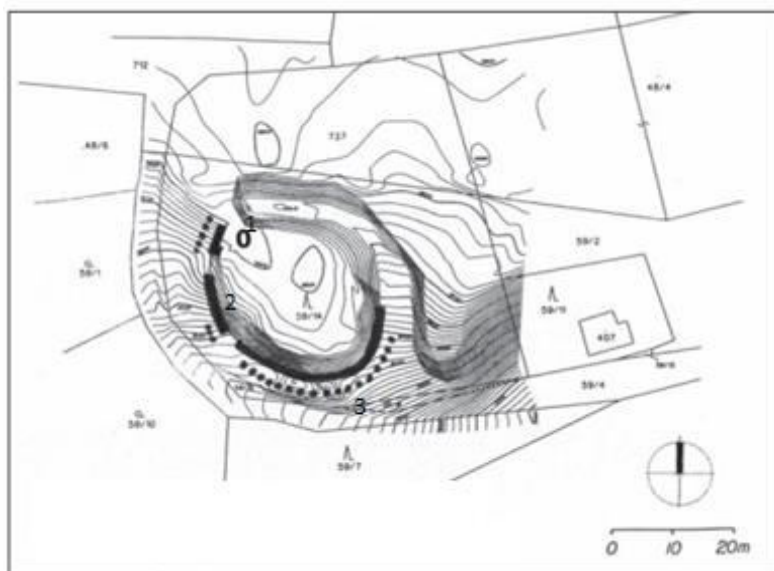

Obr. 7. Schéma půdorysu zámku Nekmíř. Černě je zde vyznačen objekt původní tvrze dochované v hmotě zámku (Švábek V. 1984, 29).

Nezvěstice (k. ú. Plzeň město)

Nezvěstice se nalézají 13 km východně od Plzně. Tvrziště se nachází na pahorku nad řekou Úslavou na východní straně obce kolem kostela Všech

svatých. Lokalita byla silně poškozena navážkou a náletovými dřevinami. V roce 2006 zde byl proveden záchranný výzkum. Podařilo se odkrýt přibližně okrouhlé tvrziště s příkopem po celém jeho obvodu. Tvrziště bylo dlouhé 28 m a široké 20 m. Na dně příkopu byla založena zeď z lomového kamene na maltu. Příkop byl hluboký 3,2 m oproti současnému terénu. Z obvodového zdiva se zachovalo více než 50 %. Na severozápadní straně z obvodu vystupuje zeď, která by mohla indikovat stavbu se vstupem do tvrziště. Dodnes není možné zrekonstruovat vnitřní polohu tvrziště. Tvrziště nebylo přesně datováno. Na základě typu fortifikace a analogie s 20 km vzdáleným hradem ve Strašicích je možné říci, že se tvrz blížila popsanému typu s obvodovou zástavbou a zařadit ji do první poloviny 14. století (Bouda-Hanzulíková 2012, 461-467).

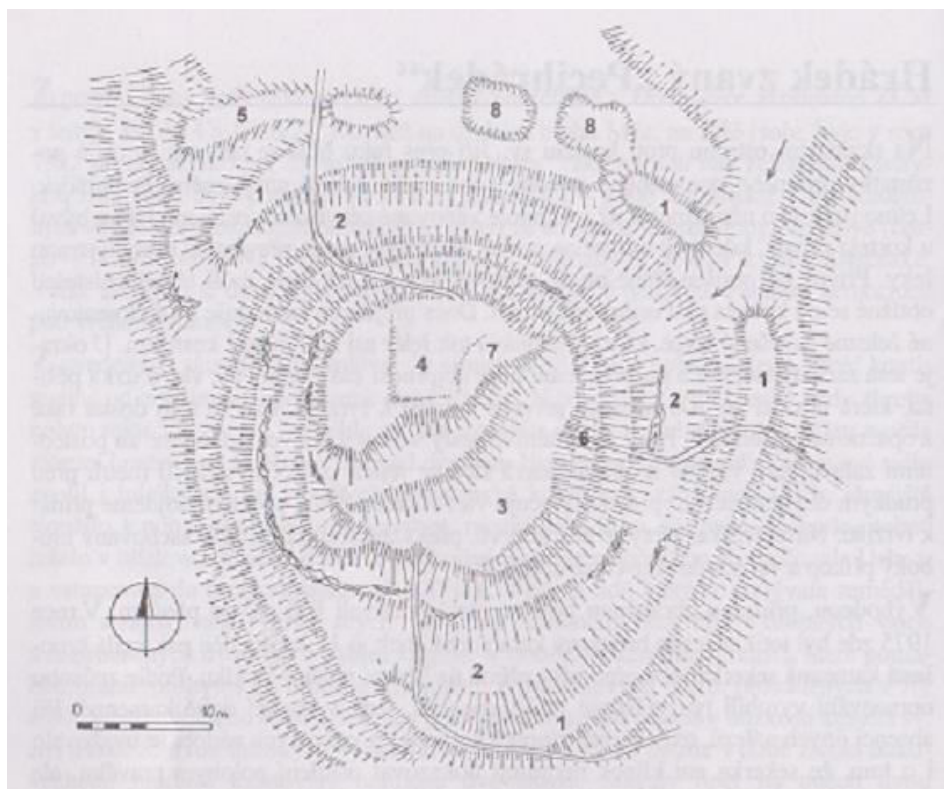

Obr. 8. Polohopisný a výškopisný plán tvrziště v Nezvěsticích. Schematické znázornění objektů tvrže odhalených výzkumem roku 2007 ve srovnání s dřívějšími povrchovými průzkumy J. Anderleho. Dokreslila H. Hanzlíková 2007. 1 – torzo nadzemního objektu předpokládaného podle archeologického výzkumu roku 2007; 2 – průběh zdiva identifikovaného archeologickým výzkumem roku 2007; 3 – předpokládaný nález tvrže podle povrchových průzkumů J. Anderleho z roku 1963. (Bouda-Hanzulíková 2012, 464)

Pecihrádek (k. ú. Plzeň město)

Tvrziště na severovýchodním okraji Plzně. Tvrziště se nachází na ostrožně nad levým břehem Berounky. Podle názoru badatelů vzniklo nejspíše na sklonku 13. století. První přímou zmínku máme až z roku 1540, kdy ji Zikmund Tryclar společně s hospodářským dvorem prodal městu Plzni. Poté tvrz zpustla. V dnešní době zde nacházíme téměř kruhové tvrziště o průměru 20 m a rozloze přibližně 320 m². Dnes je toto tvrziště obklopeno ve skále

tesaným příkopem, který ho obtáčí téměř ze tří stran. Materiál z vyhloubeného příkopu byl použit na zarovnání akropole a jejímu vyvýšení na severní straně. Zbytek materiálu byl využit na val, který je na vnější straně příkopu. Val je nejvýraznější na východě, na severu naopak téměř chybí. Na západní až jihozápadní straně se nachází prudká až 27 m hluboká stráž a tím pádem se zde další obranné prvky nenalézají. V severovýchodním rohu tvrzště se nachází vyvýšená plošina, na které pravděpodobně stál obytný objekt. Dnes je interpretován jen nedestruktivními postupy a na úplnou rekonstrukci jeho podoby by byl potřeba bližší archeologický výzkum. Pravděpodobně se však jednalo o věžovitý objekt čtvercového půdorysu. Podle nálezů mazanice byla věž dřevohlinitá (Durdík a kol. 2000, 569; Hajšman 2007, 9 -16).

Obr. 9. Tvrziště Pecihrádek. Šipka- předpokládaná přístupová cesta. 1- val; 2- příkop; 3- nádvoří; 4- místo obytné budovy na nejvyšším bodě; 5- možný pozůstatek pravěkého valu; 6- místo nálezů pravěké keramiky z let 2003-2007; 7- místo nelegálního výkopu z roku 2006; 8- prohlubně: možné pozůstatky hospodářských objektů. Pro lepší orientaci jsou zakresleny dnes vyšlapané pěšiny (Hajšman 2007, 12).

Újezd nade Mží

Ves se nachází 14 km západně od Plzně. Vznik tvrže se dá předpokládat z predikátu Jindřicha z Újezda již z 12. století. Poté se objevuje řada dalších majitelů. Na přelomu 15. a 16. století byla tvrz renesančně

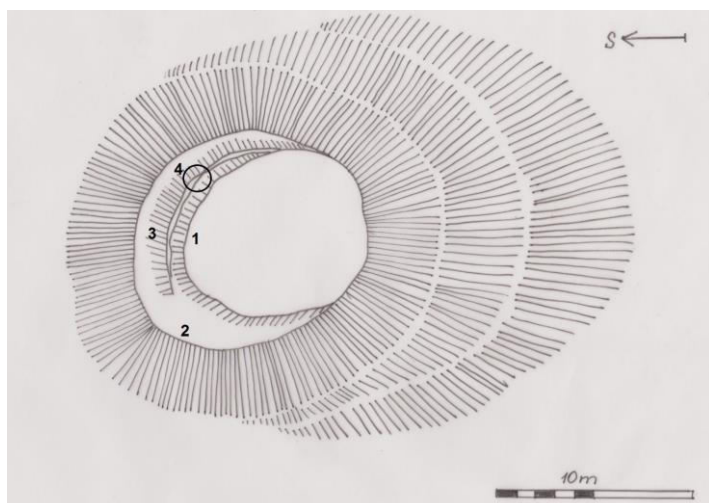
přestavěna nebo úplně nahrazena novostavbou. Takto proměněná tvrz byla vypálena za třicetileté války a dále přestavována. Poslední přestavby proběhly v 70. letech 19. století, kdy tvrz získala dnešní podobu. Předpokládá se, že v dnešní budově zámku jsou k nalezení sklepy a zdivo z původní renesanční budovy (Durdík a kol. 2005, 902-904; Bukáčková-Fák-Foud 1997, 149).

Sedlec

Ves leží 11 km jihovýchodně od Plzně. Z písemných pramenů je zdejší tvrz neznámá. Tvrz se nachází směrem ke Lhůtě při potoce na okraji luční enklávy v lese na místě zaniklé středověké vesnice. V roce 2000 byl publikován článek shrnující dosavadní výzkumy (srov. Rožmberský-Miler 2000). Lokalita byla objevena Darou Baštovou při průzkumu eneolitických lokalit někdy v 80. letech, přesné datum je však neznámo. Následně bylo na lokalitě provedeno několik povrchových průzkumů a zaměření totální stanicí, plánek se však nedochoval. V roce 2000 byl objeven rukopis doktora Milera s popisem tvrziště, který byl následně dopracován a publikován (Miler-Rožmberský 2000, 25).

Na lokalitě se nachází přibližně sto metrů dlouhá a sto metrů široká ostrožna porostlá jehličnatým lesem. Na nejvyšším bodě ostrožny se zdvíhá kuželovitý pahorek, který má na vrcholku přibližně 12 x 9 metrů dlouhou plošinu. Tento pahorek zde byl nejspíše navršen uměle. Z plošiny sbíhá dlouhý svah, jehož výška se pohybuje od 5-20 metrů podle svažitosti terénu. Na této plošině jsou patrné dva stupně. Jde o zarovnaný přibližně 9 x 9 metrů plochý vrchol, ke kterému je z východní strany připojená menší tři metry široká ploška, která mohla být miniaturním hospodářským dvorem. Z této plošky stoupá cesta k zarovnanému navrší. Mohlo tomu tak být i v období středověku. V roce 1985 byla na vrcholku akropole nalezena drobná prohlubeň z nedávné doby. Na lokalitě zcela chybí přítomnost příkopu nebo valu – terén je zde zcela neporušený. Na lokalitě byla nalezena zlomková oxidačně vypálená keramika z druhé poloviny 13. století. V okolí nebylo spolehlivě doloženo vesnické sídlo (Miler-Rožmberský 2000, 26).

Roku 2015 byla lokalita objevena na popisovaném místě. Byly nalezeny všechny popisované prvky, jen prohlubeň v akropoli již vypadá staře.

Obr. 10. Náskres tvrziště Sedlec. 1- akropole; 2- snížená plošina pod akropolí; 3 – přístupová cesta k tvrzišti; 4- prohlubeň v akropoli. Kresba D. Kalina 2015.

Sechutice 2

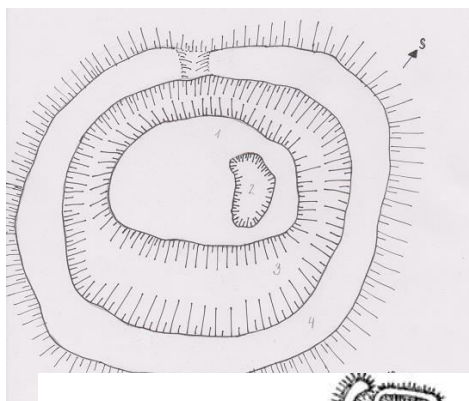
Od roku 1542 patřily Sechutice Grysperkovi z Gryspachu, který zde vystavěl nový dvůr pravděpodobně obsahující renesanční tvrz. Z roku 1623 pochází další zmínka, že Sechutice byly navraceny plaskému klášteru. V letech 1706-1707 byla renesanční tvrz přestavěna na sýpku. Sýpka se dodnes nachází ve dvoře při silnici severozápadně od Hadačky. Sýpka pravděpodobně obsahuje renesanční sídlo Gryasperka z Gryspachu a možná i tvrz z období grangie plaského kláštera (Bukáčová-Fák-Foud 1996, 83; Karel-Krčmář 2006, 214-215).

Šebíkov (k. ú. Trojany)

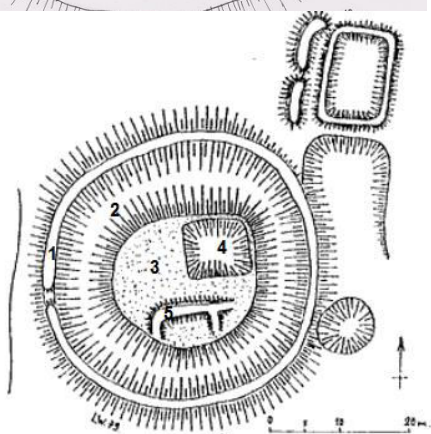
Tvrziště Šebíkov se nachází 6 km východně od obce Trojany nedaleko rybníčka, který leží v blízkosti kamenité lesní cesty.

Lokalita byla prozkoumána roku 1979 L. Wettenglem. Objevil zde valem a příkopem obklopený umělý pahorek. V ploše severní části pahorku byla nalezena prohlubeň, která byla zcela určitě reliktem věžové stavby. Ve východní části tvrziště byly nalezeny relikty obdélné budovy. Zajímavý byl nález horní části pískovcového okénka, které mohlo být součástí popisovaných budov. Okénko mělo rozměry 46 x 23 x 15 cm. Uprostřed byl půlkruhový výřez (Wettengl 1993, 13).

V dnešní době je tvrziště obklopeno valem, v nejvyšším místě až 4 metry vysokým, a za ním následuje 9 metrů široký příkop. V prostoru akropole je již patrná jen přibližně 5 x 4 m široká prohlubeň interpretovaná jako relikty věže.

Obr. 11. Skica tvrziště Šebíkov. 1- akropole; 2- relikty věžové stavby; 3- příkop; 4- val. Kresba Daniel Kalina.

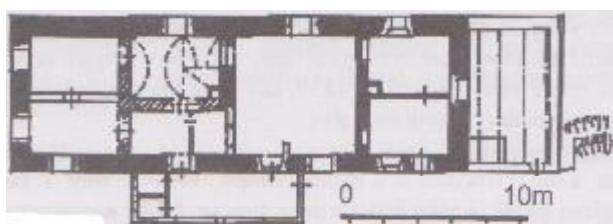
Obr. 12. Nákres tvrziště Šebíkov. 1- val; 2- příkop; 3- akropole; 4- relikty věžové stavby; 5- relikty hospodářského dvora (Wettengl 1993).

Štáhlavy 2

Ve Štáhlavech byla začátkem 15. století Doupovci z Doupova vystavěna tvrz nová. Ta byla roku 1539 odkoupena Kokořovci z Kokořova a přestavěna renesančně. Roku 1638 zde byla přistavěna kaple svatého Vojtěcha a následně tvrz vyhořela a byla přestavěna a rozšířena. Dále byla upravena Černíny roku 1718 a roku 1782 rozšířena klasicistně na zámek. Po zbudování zámku Kozel, bylo původní sídlo Černínů využíváno již jen jako úřednický dům. Po roce 1945 byl zámek konfiskován a dnes se užívá k soukromým účelům. V současné době se zdá, že jádrem zámku je stále pozdně gotická tvrz. Na vstupním portálu je erb Kokořovců ze Svárova. Uvnitř se nacházejí renesanční a barokní interiéry (Karel-Krčmář 2006, 239; Bělohlávek a kol. 1985, 332).

Tlučná

Ves leží 10 km západně od Plzně. Poprvé je doložena v berním rejstříku Plzeňského kraje z roku 1379, kdy byla rozdělena na pět zemanských statků. Z těchto statků v průběhu první poloviny 15. století vznikl vrchnostenský dvůr ležící v jihozápadním historickém centru dnešní Tlučné. Tento dvůr obsahoval i panské sídlo, které bylo i přes pozdní období výstavby drobných vrchnostenských sídel, stále nazýváno tvrzí. V současném dvoře se nachází již převážně budovy z 19. století, avšak roku 1993 zde byl proveden stavebně historický průzkum, který se zaměřil na pozdně středověké jádro budovy stojící na západní straně dnešního dvora. Budova byla hojně upravována, avšak stavební průzkum přinesl několik zjištění. Budova původní tvrže byla obdélného půdorysu o rozměrech 30 x 8 m. Budova byla z velké části podsklepená, původně patrová, bez opevnění, na fasádách ozdobena sgrafitem. Kolem roku 1620 byla stavba prodloužena k severu o podsklepenou část. V této době zanikl severní přístavek a nejspíše i druhé patro. Je možné, že druhé patro bylo odstraněno až při přestavbě v 18. století. V 19. století pak byl nad severním sklepem dostavěn přístavek a budova tím byla opět prodloužena. Budova vyhořela roku 1995 a tím zanikla její střecha. Roku 2000 byla tvrz beze zbytku zbourána (Rožmberský 1997, 12-16; Karel-Krčmář 2006, 250).

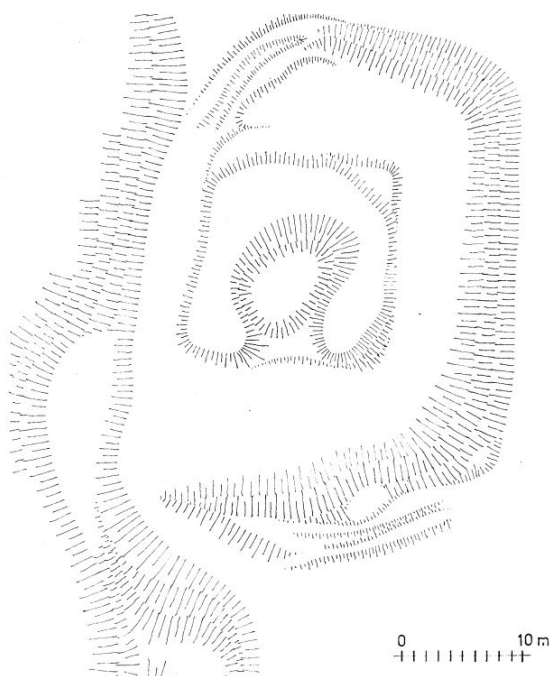
Obr. 13 Půdorys přízemí tvrže Tlučná (Anderle-Rožmberský 1997, 13).

Třebokov (k. ú. Jarov)

Lokalita Třebokov leží 2 kilometry jihovýchodním směrem od vsi Jarov. Lokalita se nachází na hraně malého údolí, kterým protéká potok Bělídlo. Třebokov je poprvé zmiňován na papežské listině z roku 1250. Jedná se o relikty bývalé cisterciácké grangie, která obsahovala i obranný objekt propugnaculum. Zdejší propugnaculum bylo podrobně popsáno při povrchovém průzkumu z roku 1984 (Anderle-Rožmberský-Švábek 1984).

Propugnaculum leželo v těsné blízkosti terasy, nad kterou se nacházel celý dvůr. Jedná se o relikty čtvercové stavby o hraně 15 m. Tato plocha je dnes vyplněna kamennou destrukcí. U hrany destrukce byla nalezena prohlubeň, na jejímž dně byla vyhloubena metr široká díra vzniklá vybíráním kamene. U této prohlubně se našel kamenný útvar, který byl označen jako dlouho používaný schod. Budova byla ze tří stran, které nebyly chráněny hranou údolí, obklopena mělkým příkopem. Převýšení tvrže vůči příkopu činilo přibližně jeden metr. V okolí tvrže byla nalezena cihlová tvarovka, kusy kvalitní malty a několik prežů. Z toho důvodu se téměř jistě jednalo o kamennou budovu zděnou na maltu, která obsahovala i vzácné zdobné architektonické detaily (Anderle-Rožmberský-Švábek 1984, 67-69).

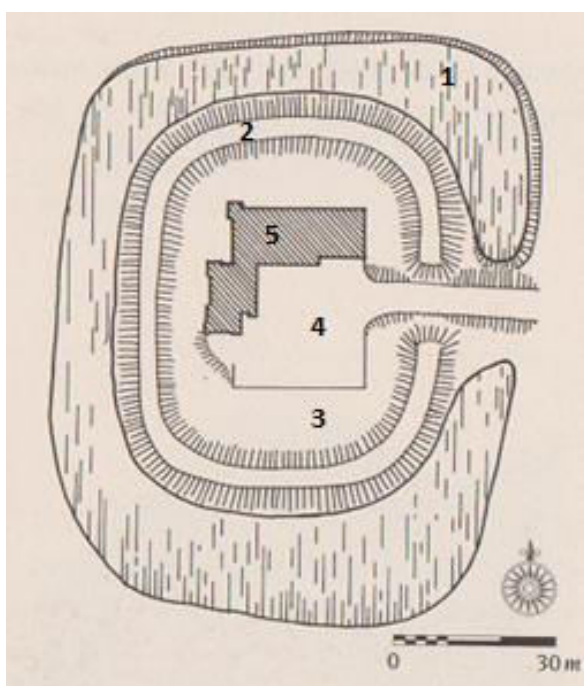
Obr. 14. Nákres celkové situace třebokovského propugnacula (Anderle-Rožmberský-Švábek 1984, 66).

Vlkošov

Tvrz se nachází v severní části vsi asi 9 km severozápadně od Manětína. Na lokalitě je zachována budova přestavěné tvrže, stojící na výrazném tvrzišti obklopeném příkopem a výrazným valem. Šířka příkopu je přibližně 5 m. Tvrziště je dnes dlouhé 95 m a široké 72 m. (Karel-Krčmář 2006, 272).

Z původní tvrže se zachovalo severní křídlo a větší část západního. Podlaha původní tvrže se dnes nachází v úrovni dna příkopu. Nad ní se

nachází klenutý suterén a zvýšené přízemí, z něhož vede novodobá rampa do přilehlého dvora. Ze severního křídla se dochovalo jen středověké obvodové zdivo, přičemž suterén má dosud dělicí příčku. Oba prostory jsou opatřeny klenbou z lomového kamene a jsou zde k nalezení i subtilní pískovcové osmiboké sloupy. Ze západního křídla se opět dochovalo středověké zdivo a archeologicky se zde objevil věžovitý objekt vystupující ze současné hradby. Z jižního křídla se opět dochovalo jen obvodové zdivo. Objekt byl po zhodnocení zdejších gotických architektonických detailů zařazen k tvrzím s obvodovou zástavbou do první poloviny 14. stol. (Durdík a kol. 2005, 964-966).

Obr. 15. Náčrt tvrzíště Vlkošov se současnou budovou. 1- vodní příkop; 2 – val; 3 – akropole; 4- budova tvrze; 5- křídlo se zachovalými pozůstatky původní tvrze (Durdík a kol, 2005, 1998).

Žihle

Ves se nachází 34 km západně od Plzně. Zdejší tvrz byla nejspíše postavena koncem 16. století za Mikuláše Libštejnského z Kolovrat, jenž ves převzal od plaského kláštera do soukromého vlastnictví. Podle písemných pramenů se jednalo o částečně podsklepenou patrovou budovu se sedmibokým hlavním a pětibokým bočním průčelím, jehož fasády zdobilo sgrafito. Vstup od jihu bosovaným portálem byl původně trámový. Z portálu se dochovala jen část, zbylé prostory byly zaklenuty. Schodištěm do

plochostropého patra se mohlo vystoupat na podestu, která obsahovala vstupy na arkýře a prevety. Tato tvrz byla okolo roku 1700 přebudována a dále využívána jako hostinec. Z původní stavby se dochovaly jen nosné zdi prvního patra, bosovaný hlavní portál a zbytky psaníčkového sgrafita. V dnešní době je tvrz chátrající jednopatrová budova poblíž kostela (Durdík a kol. 2005, 1070-1071; Bukáčková-Fák-Foud 1996, 107-108).

7.2 PROBLEMATICKÉ LOKALITY

Buksice (k. ú. Plzeň)

Tvrz na území města Plzně. Zaniklá tvrz Buksice stála 1 km východně od Božkova v místech, kde dodnes protéká malý potůček. První zmínka o tvrzi a vsi pochází z roku 1327 a je zde připomínán Racek z Buksic. Roku 1453 zemřel její poslední dědic a tvrz připadla králi Pohrobkovi, který ji daroval Jindřichovi Rusovi z Čemin, kdy je tvrz připomínána. Další zmínka o ještě stojící tvrzi pochází z roku 1523 a je zde ještě uváděn Petr z Buksic. Za dalšího majitele Jiřího Raušera tvrz zanikla. Roku 1530 je uváděna již pustá ves. Je možné, že tvrz zanikla násilně za poděbradských válek (Bělohlávek a kol. 1985, 44). Pokus o lokalizaci zaniklé vsi basic probíhal od roku 1979 až do roku 1985. Zaniklá vesnice pak byla lokalizována mezi lesem a levým břehem Božkovského potoka. Roku 1979 zde byl v poloze na zámečku vrypem učiněn objev kulturní vrstvy obsahující keramiku a zbytky mazanice. Roku 1982 zde byla zahájena práce na výstavbě odkalovací nádrže a lokalita byla znovu navštívena. Toho roku zde byl patrný obdélný objekt vymezený pásem červeného pískovce. V místě byly nalezeny kumulace keramiky železa a zvířecích kostí. Keramika pak vymezila fungování této lokality v 13. - 15. století. Roku 1983 zde byl u lesa objeven objekt, který by mohl představovat středověké tvrziště, jižně od objektu byly nalezeny dva 150 m dlouhé vrypy, oddělené od sebe hranou připomínající val. Menší z vrypů však byl identifikován jako cesta a hlubší jako přirozená vodoteč. Na plošině připomínající tvrziště bylo roku 1985 učiněno několik vrypů, avšak kulturní vrstva nebyla nalezena. Z těchto indicií si nemůžeme být jisti, zda šlo skutečně o tvrziště. Lokalita je dnes zasypána teplárenským popílkem a její další

výzkumy nejsou možné (Rožmberský 1986, 15-16; Holata-Schejbalová-Vařeka-Rožmberský 2012, 303).

Čeminy

Čeminy leží 2,5 km severně od města Touškova. Ves je poprvé uváděna 1239 jako majetek kladrubského kláštera. Roku 1357 se jako vlastník vsi píše Mladota z Čemin. Zdejší tvrz byla pravděpodobně vystavěna až po roce 1554, kdy Čeminy získal Jivan Podmokelský. Poté následuje více majitelů. Roku 1660 panství získal opět kladrubský klášter, který zde nejspíše na místě bývalé tvrze kolem roku 1689-1707 nechal postavit barokní zámek. Zámek získal dnešní podobu až okolo roku 1830, kdy patřil rodu Erbenů. V dnešní době zámek tvoří patrová budova s trojdílným rizalitem a balkonem s trojúhelníkovým štítem. K objektu je připojeno kratší křídlo, které je nejspíše starším objektem. Zároveň je možné, že tvrz zastupuje starší, nejpozději barokní hostinec, který se zámkem sousedí (Karel-Krčmář 2006, 37; Bukáčová-Fák-Foud 1997, 38-39).

Dubjany 2 (k. ú. Chříč)

Dubjany 2 se nachází 14 km východně od Kralovic. Jedná se o tvrziště, jehož poloha se předpokládá uvnitř nebo v blízkosti Dubjanského hospodářského dvora. Tato tvrz je uváděna v roce 1564 a její zánik se předpokládá za třicetileté války. Někteří badatelé však předpokládají podle predikátu Hrdoně z Dubjan z roku 1360, že by tvrz mohla být vystavěna již po požáru původní lokality na ostrožně. Lokalizaci této tvrze však ztěžuje existence reliktního dalšího, již zaniklého Dubjanského dvora (Durdík a kol. 1998, 157-158).

Dolany

Ves Dolany leží 7 km severovýchodně od Plzně. Poprvé se Dolany uvádějí roku 1358 jako sídlo drobných feudálů, z nichž vystupuje Habart z Dolan, který mohl mít již vystavěnou tvrz. Tvrz je poprvé zmiňována roku 1454. Roku 1481 jsou v písemných pramenech Dolany uváděny již jako pusté. Zaniklá ves Dolany se rozkládala severozápadně za dnešním kostelem a je

možné, že v těchto místech byl geofyzikálním průzkumem zachycen příkop, který nejspíše patřil k tehdejší tvrzi (Bukáčová-Fák-Foud 1996, 27; Kočka 1930, 344-345; Karel-Krčmář 2006, 46).

Hodyně

Malá obec ležící 4 km jihovýchodně od Kralovic. Dříve se jednalo o cisterciáckou grangii, která fungovala ve 13. století a první polovině 14. století. Poté se z tohoto sídla nejspíše vyvinula rychta a možná i šlechtické sídlo. Dnes je ve vsi na území Hodyně hospodářský dvůr, ve kterém je badatelé předpokládají obranný objekt. V dnešní době se jedná nejspíše o č. p. 1, kde se nachází patrový přestavěný objekt v nároží dvora ve východní části vsi (Karel-Krčmář 2006, 61).

Hradecko

Dnešní Hradecko se rozkládá 3,5 km od Kralovic. Zaniklá ves Hradecko, kdysi stála na místě dnešní vsi a nejspíše vznikla v první polovině 14. století. Poprvé se v pramenech ves udává roku 1372. Někdy po tomto datu by mohla být postavena i zdejší tvrz. Její vznik však dokládá pouze nepřilíživý predikát z Hrádku. V letech 1422-1454 ves vlastnil Aleš ze Štemberka. Tvrz pak nejspíše zpusťla s celou vsí někdy za poděbradských válek. Sedláček tvrz lokalizuje na návrší nad rybníkem dnešního Hradecka (Bukačová-Fák-Foud 1996, 36-37; Sedláček 1905, 126; Bělohlávek a kol. 1985, 96).

Horomyslice

Ves leží 8 km severovýchodně od Plzně. Ves se poprvé uvádí roku 1357 jako majetek tří pánů. Počátkem 15. století byla ves sjednocena Lipoldem z Horomyslic. V roce 1454 byla tvrz i se vsí a poplužním dvorem prodána Janu Muchlovi z Bukové. Předpokládá se, že tvrz byla v té době ve velmi špatném stavu. Další zpráva o tvrzi pochází z první poloviny 16. století, kdy tvrz měla být obnovena. Tvrz i s celou vsí zanikla za třicetileté války. Je možné, že na místě tvrze byl postaven dodnes dochovaný barokní dvůr, v jehož areálu jsou druhotně použité pozdně gotické kamenické prvky, možná i z bývalé tvrze (Bělohlávek a kol. 1985, 85; Bukáčová-Fák-Foud 1996, 36; Karel-Krčmář 2006, 65).

Chrančovice

Chrančovice leží 10,5 km od Města Touškova. První zpráva o Chrančovicích, pochází z roku 1379, kdy byla ves rozdělena mezi Dalibora a Racka z Chrančovic. V 15. století přešla ves na pány z Lipna, kteří se také psali z Chrančovic. Tvrz je zde uváděna až roku 1627, kdy byla i se vsí a hospodářským dvorem prodána Jáchymovi z Říčan. Je možné, že tvrz stála na místě dnešního zámku (Bělohlávek a kol. 1985, 113-114; Bukáčová-Fák-Foud 1997, 63-64).

Chrást u Plzně

Městečko leží 8 km severozápadně od Plzně při železniční trase Plzeň-Praha. Ves je zde připomínána poprvé v roce 1242 jako majetek Žďárských z Chrástu. První zmínka o tvrzi pochází z let 1283. Není však jisté, zda vznikla již v tomto období, nebo až společně s predikátem pánů z Chrástu zaznamenaným až počátek 14. století. Tvrz zanikla po roce 1517, kdy byl Chrást připojen k Plzni, a zdejší tvrz ztratila význam. Tvrziště je dodnes rozpoznatelné ve formě drobných zbytků za obecním úřadem v dnešním Chrástu na místě pomístně zvaném stráň (Sedláček 1905, 241; Bukáčová-Fák-Foud 1996, 38; Karel-Krčmář 2006, 84).

Kralovice

Kralovice leží 9 km severovýchodně od Plas. Zdejší tvrz vznikla zřejmě již za Oldřicha z Kralovic před rokem 1240. Tato tvrz nejspíše zanikla kolem roku 1424 a dodnes nebyla lokalizována. Možná pomístní jméno Na Palcátech značí místo dříve ohraničené palisádou a tedy i její možnou polohu (Bělohlávek a kol. 1985, 161; Karel-Krčmář 2006, 109).

Krašovice

Krašovice leží 14 km jihovýchodně od Manětína. První zmínka o vsi pochází z roku 1232, kdy zde seděl Jetřich, který používal predikát z Krašova. Tato tvrz zanikla za husitských válek. Tvrz by se mohla lokalizovat k číslu popisnému č. 41, kde bylo v minulosti udáváno dnes již nerozpoznatelné tvrziště (Bělohlávek a kol. 1985, 170; Karel-Krčmář 2006, 110).

Křimice (k. ú. Plzeň-město)

Ves se nachází 4,5 km západně od Plzně, dnes je součástí města. První zmínka o vsi pochází z roku 1251, kdy patřila Půtovi z rodu Drslaviců. Tvrz se zde poprvé připomíná roku 1498. Roku 1548 se tvrz uvádí jako zpustlá. Roku 1657 se objevuje zmínka o stojící, ale stále zpustlé tvrzi. Roku 1732 byla tvrz od základů přestavěna na obdélný barokní jednopatrový zámek s věží uprostřed. Dnes je zámek v čele protáhlé obecní návsi. Jedná se o trojkřídlý objekt s dvorem a neobvyklou věžovitou nástavbou. Podle badatelů objekt obsahuje čtvercové jádro z původní tvrze (Bělohávek a kol. 1985, 172-173; Karel-Krčmář 2006, 113).

Kožlany

Kožlany leží 4,5 km severovýchodně od Kralovic. Podle Sedláčka zde měl prý ve 14. století sídlo jakýsi Ota z Kožlan, k tomuto však nejsou žádné další důkazy. Až od 15. století je zde zaznamenán manský dvůr, na němž měli různí šlechtici doloženy své majetky až do druhé poloviny 17. století. Avšak objekt odpovídající charakteru tvrze v tomto dvoře doložen nebyl. Sedláček dále uvádí zbytky tvrziště naproti návrší Homole. Po obhlédnutí okolí Homole roku 2015 však žádné nalezeny nebyly (Karel-Krčmář 2006, 108; Kočka 1930, 356-357; Sedláček 1905, 126).

Kunčín Hrádek (k. ú. Plzeň)

Kunčín Hrádek je tvrz na území města Plzně známá z písemných pramenů. První zmínka o Kunčíně Hrádku pochází z roku 1385, kdy se prodávala louka v blízkosti Kunčina Hrádku. Prvním známým majitelem je měšťan Vacek a po něm se píšou další majitelé s predikátem z Hrádku nebo z Kunčina Hrádku. Kunčín Hrádek pravděpodobně zpustl koncem 15. století, protože se zde mluví již jen o pozemcích na Hrádku. Je také možné, že byl zničen za drobné války proti přívržencům Jiřího z Poděbrad, protože Plzeň se v té době postavila na stranu panské jednoty. Je pravděpodobné, že Kunčín Hrádek již zcela zanikl, protože s jistotou dodnes nebyl lokalizován. V dnešní době se nejpravděpodobnější jeví poloha nad ulicí Pramenní na Roudné

v Plzni. Zde dříve bylo pole na hraně pískovcového lomu a byly zde objeveny kumulace keramiky i nálezy militarií (Rožmberský 2010, 5-11).

Letkov (k. ú. Plzeň)

Tvrz na území Letkova v jihovýchodní části Plzně. Roku 1325 byl Letkov manským statkem a je zde uváděn Bohuslav z Letkova. První přímá zmínka o tvrzi pochází z roku 1447, kdy byla prodána bratrům z Račina. Podle nálezů zdiva a pomístního jména Na Hradčanech stála tvrz na území mezi č. p. 10 a 11 (Karel-Krčmář 2006, 120; Sedláček 1905, 242-243).

Malesice (Plzeň)

Ves leží na území města Plzně. První zmínka pochází z roku 1239, kdy je zde znám Zdeslav z Malesic. Za husitských válek byly Malesice zabrány husitskou šlechtou. První zmínka o tvrzi pochází z roku 1503, existenci tvrze však můžeme podle predikátu předpokládat v dřívějším středověku. Roku 1730 byl na místě tvrze postaven barokní zámek, který byl roku 1948 nevhodně upraven na vysokoškolské koleje. Dnes se zámecká budova nachází v jihozápadní části obce. Jedná se o dvoupatrovou obdélnou stavbu s balkonem nad vchodem a rizalitem v zadním průčelí (Bělohlávek a kol. 1985, 203-205; Karel-Krčmář 2006, 134).

Nečtiny

Nečtiny leží 4,5 km jihozápadně od Manětína. Nejstarším majitelem Nečtin je nějaký Předota uváděný v listinách z let 1183-1197. Původně měla tvrz stát na vrchu nad Nečtinami v blízkosti dnešního kostela. Nečtiny byly na konci 13. století prodány Václavu II., který je pronajímal za různé služby. Zdejší sídlo za Václava nebylo obýváno, a proto zaniklo a nezbyly po něm žádné stopy. Je možné, že původně neleželo u kostela, ale na lokalitě Nečtinský Špičák (Bělohlávek a kol. 1985, 224; Karel-Krčmář 2006, 153).

Nešov

Ves leží 15 km severozápadně od Touškova. Roku 1379 je první zmínka, že ves byla rozdělena na několik dílů, z nichž na jednom seděl Jetřich. Roku 1420 se objevuje predikát Jaroš z Nešova, který v roce 1450 již

seděl ve Skupči. Tvrz je jen nepřímo doložená a dodnes nebyla lokalizována (Karel-Krčmář 2006, 158).

Plešnice

Plešnice leží 5 km západně od města Touškova. Jedná se o vesnici doloženou roku 1360, kdy ji držel Drž-kraj z Plešnic. Následně se objevují další majitelé s predikátem z Plešnic. Samotná zmínka o tvrzi se v pramenech objevuje až roku 1544, kdy si ji do zemských desek vložil společně s celou vesnicí Jiřík Chlumčanský z Přestavlk. Roku 1563 se uvádí jako majitelé Uličtí z Plešnic, kteří v té době sídlili v Ulicích. Roku 1591 se tvrz uvádí naposledy. Je však možné, že se dochovala v podobě starého sklepa v areálu dnešního dvora (Karel-Krčmář 2006, 180; Bělohlávek a kol. 1985, 261).

Skupeč

Skupeč leží 14 km severozápadně od Touškova. Ves je poprvé připomínána v roce 1364, přičemž je zde také uváděna tvrz. Ve vsi je uváděno několik vlastníků například Jan z Nešova, rytíři ze Šanova, v letech 1608-1652 Podmokolští z Prostiboře. Roku 1711 se objevuje zmínka, že tvrz ještě existovala. V 19. století je zde uváděn poplužní dvůr. Zánik tvrze je neznámý a je pravděpodobné, že se tvrz ukrývá ve správní budově v jihozápadní části současného dvora (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 140; Karel-Krčmář 2006, 218).

Úlice

Úlice se rozkládají 10 km východně od Stříbra. První zpráva o vsi pochází z roku 1329, kdy se zároveň objevuje predikát Markvarta z Úlic. Tvrz se objevuje v písemných pramenech až k rokům 1467 nebo 1471, kdy byly Úlice vypáleny za poděbradských válek německým vojskem. O zániku tvrze není nic známo, ale je pravděpodobné, že byl na jejím místě po roce 1713 postaven barokní zámek (Bělohlávek a kol. 1985, 371; Karel-Krčmář 2006, 259).

Třebobuz

Třebobuz leží 8 km severozápadně od Města Touškova. Ves se poprvé připomíná v roce 1379. Roku 1404 se zde objevuje v predikátu Rous z Lipna,

který nejspíše seděl na zdejší tvrzi. První přímá zmínka o tvrzi pochází z roku 1543, kdy byla vložena do zemských desek. Zdejší tvrz byla nejspíše okolo roku 1700 přestavěna na sýpku, která byla zbořena na počátku 90. let 20. století i s celým poplužním dvorem. Druhá možnost je, že se tvrz ukrývá v podlouhlé starší budově č. p. 19 v dnešní vsi. (Karel-Krčmář 2006, 253; Bělohlávek a kol. 1985, 363; Bukáčková-Fák-Foud 1997, 147).

Vejprnice 2

Ve Vejprnicích bylo panské sídlo obnoveno koncem 15. století. Nejpravděpodobněji se jednalo o rezidenční objekt, který byl součástí tehdejšího hospodářského dvora. Tvrz pozbyla svojí rezidenční funkci ve druhé čtvrtině 16. století, kdy byla ves Vejprnice připojena ke Křimicům. Je možné, že tvrz je totožná s pozdějším barokním zájezdním hostincem, zbouraným v 70. letech 20. století (Brachtel-Švábek 1987, 29–39; Karel-Krčmář 2006, 264).

Vlkýš

Ves Vlkýš se nachází 7 km jihovýchodně od Stříbra. Ves se poprvé objevuje ve 12. století jako majetek kladrubskeho klášteera. První světský majitel vsi je Jan z Třebouně roku 1450. Tvrz se poprvé uvádí v písemných pramenech roku 1543, kdy si ji Mikuláš Hošťálek společně se vsí vložil do zemských desek. Tvrz byla neznámo kdy přestavěna nebo nahrazena barokním zámkem. Stalo se to však někdy v době před rokem 1788, kdy se zámek objevuje v písemných pramenech. V dnešní době je zámek neudržovaná patrová budova s mansardovou střechou stojící při silnici ve východní části vsi (Karel-Krčmář 2006, 272; Bělohlávek a kol. 1985, 389).

7.3 NEDOCHOVANÉ TVRZE

Bezvěrov

Bezvěrov leží 12,5 km severozápadně od Manětína. Ves se poprvé připomíná roku 1379, kdy byla ves rozdělena na tři díly. Jeden díl patřil Kamenné Hoře a druhé dva bratrům Linhartovi a Tůmovi z Bězvěrova. V této době nejspíše byla vystavěna zdejší tvrz. První zpráva o tvrzi pochází z roku 1548, přičemž se zde uvádějí zprávy o dvou tvrzích - staré a další nově zbudované neznámo kdy před rokem 1548. Obě tvrze nejspíše zanikly za třicetileté války a dodnes nebyly lokalizovány (Bělohlávek a kol. 1985, 34; Karel-Krčmář 2006, 19).

Černá Hať

Černá Hať leží 6 km severovýchodně od Manětína. Ves Od roku 1192 patřila plaskému klášteru. Tvrz vznikla až poté, co plaský klášter roku 1577 prodal ves Mikuláši Kozelkovi z Hřivic, který zde ve stejném roce postavil tvrz. Tvrz ztratila význam po prodeji vsi v roce 1672 Karlu Maxmiliánu Lažanskému, který ji připojil k Manětínu. Tvrz zcela zanikla v 18. století, poté co byl na jejím místě postaven panský dvůr (Bělohlávek a kol. 1985, 50; Sedláček 1905, 145).

Čivice

Ves se rozkládá 9,5 km od Kaznějova. První predikát je znám z roku 1180, kdy je zde uváděn Stojen z Čivic. Na přelomu 14. a 15. století se zde uvádí několik dalších vladyků s predikátem z Čivic. Roku 1543 je tvrz již popisována jako pustá a je možné, že zanikla za husitských válek kolem roku 1478, kdy byla ves vypálena. Sedláček tvrz uvádí v poloze na Lhotce, dodnes však nebyla lokalizována (Karel-Krčmář 2006, 41; Kočka 1930, 288-292; Sedláček 1905, 95).

Dobronice

Ves leží 2 km západně od Města Touškova. První zmínka o vsi je z roku 1379 v berním rejstříku plzeňského kraje, kdy tu seděl jakýsi Chřen. Roku 1464 se nachází zmínka, že zde seděli bratři Jindřich a Racek z Mrtníka. Tvrz

nejspíše zanikla za třicetileté války a dodnes nebyla lokalizována (Bělohlávek a kol. 1985, 58; Karel-Krčmář 2006, 45).

Dolany nad Mží

Dolany kdysi ležely na místě dnes zatopeném Hracholuskou přehradou. První zmínka o vsi pochází z roku 1379. Ve druhé polovině 14. století byla ves rozdělena minimálně na dva díly, z nichž jeden patřil faráři z Jezné a druhý světským majitelům. Roku 1403 se na jednom statku připomíná Oldřich z Dolan, který mohl sedět na tvrzi. Tvrz se v písemných pramenech objevuje až kolem roku 1555, kdy na ní seděl Ctibor Dolský z Týnce. Roku 1794 se zde ještě hovoří o starém zámku schopném obývání. Počátkem 20. století bylo konstatováno, že tvrz zanikla beze stopy. P. Rožmberský však učinil pokus o její interpretaci pomocí historických map a dobových fotografií a určil tvrz jako přestavěný obytný objekt nebo sýpku v zachyceném poplužním dvoře. Konstatuje však, že říci něco více o dolanské tvrzi je na základě fotografií a map téměř nemožné. Bližší výzkum tvrze v Dolanech znemožňuje zatopení Hracholuskou přehradou roku 1964 (Rožmberský 2011, 33-38).

Doubrava

Ves leží 1,5 km severozápadně od Stříbra. V roce 1115 je zde uváděn Markvart z Doubravy, podle čehož by bylo možné usoudit, že zde tvrz stála. Roku 1239 již ves patřila klášteru v Kladrubech, což znamená, že pokud zde tvrz stála, zanikla velmi brzy. Dnes zaniklou ves připomíná jen kostel svatého Petra a Pavla (Karel-Krčmář 2006, 50).

Dubnice

Zaniklá ves Dubnice ležela pravděpodobně severovýchodně od Božkova na území dnešního lesa "V Pytli". Ves nejspíše sousedila se zaniklými Buksicemi a s panstvím Červeného Hrádku. Ves s tvrzí i s panským dvorem je připomínána poprvé v roce 1377, kdy patřila Habartovi z Dubnice. Poté se zde střídalo několik majitelů. Roku 1483 se objevuje zmínka o prodeji Dubnického dvora, avšak podle velmi nízké ceny je jasné, že již byl ve velmi špatném stavu. Tvrz zanikla pravděpodobně v období husitských válek, avšak přesný způsob jejího zpusnutí či zničení je dosud neznámý. Tvrz ani ves

dodnes nebyly lokalizovány (Rožmberský 1986, 15-16; Holata-Schejbalová-Vařeka-Rožmberský 2012, 303).

Chotěšovičky

Jedná se o malou osadu 7 km východně od Stříbra. První zmínka o vsi pochází z roku 1115. Roku 1329 zde vládl blíže neznámý Oldřich a po něm v letech 1396-1407 Martin. Roku 1454-1457 byla ves nespíše vypálena křižáky a tvrz zpustla. Pustá tvrz se připomíná ještě roku 1520 při převodu k panství Ulickému a dodnes nebyla lokalizována (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 61; Sedláček 1905, 164; Karel-Krčmář 2006, 82).

Chotíkov

Ves Chotíkov leží 7,5 km severozápadně od Plzně. Chotíkov je poprvé připomínán roku 1344 jako sídlo chotíkovských vladyků. Na sklonku 14. století je zde připomínán Mikuláš z Chotíkova. O zdejší tvrz nic nevíme, nějaké sídlo nižší šlechty by se však dalo předpokládat v místech zdejšího panského dvora. Až v 17. století se zde objevuje zmínka o vystavění nového sídla. Jeho první známou majitelkou je Kateřina Juliána Myllerová. Roku 1673-1674 byla ves připojena k Malesicím a tvrz dodnes nebyla lokalizována (Karel-Krčmář 2006, 83; Bukáčová-Fák-Foud 1997, 82).

Chříč

Chříč se nachází 12 km východně od Kralovic. První zmínka o vsi pochází z roku 1318, kdy patřila Buškovi z Krašova. Tvrz zřejmě vznikla již v počátcích 14. století, první zmínka o tvrzi však pochází až z roku 1447, kdy byla ves i s tvrzí prodána Sezemovi z Malšína. Počátkem 16. století byla tvrz přestavěna renesančně. Od 17. století se v pramenech hovoří již o zámku. Zámek utrpěl škody za třicetileté války. Další větší přestavba přišla v letech 1766-1768 a roku 1769 byl k zámku přistavěn zámecký kostel. Roku 1820 bylo zbořeno jižní křídlo zámku. V dnešní době se jedná o dvoukřídlou patrovou budovu s fasádami členěnými pilastry. Zámek byl po roce 1945 využíván jako budova JZD s kanceláři a byty. Později byl zámek opuštěn a dnes je ve velmi špatném stavu (Úlovec 2003, 260-263).

Kalec

Ves Kalec se nachází 8 km severovýchodně od Manětína. Ves Kalec se poprvé připomíná roku 1234. V této době byla rozdělena na několik majitelů s predikátem z Kalce. V první polovině 13. století se také předpokládá vznik tvrze. Tvrz je poprvé písemně uváděna v roce 1543, kdy byla vložena do desek zemských. Tvrz ztratila význam po zkonfiskování Kalce českým králem roku 1623 a podle badatelů zanikla nejspíše za třicetileté války (Bělohlávek a kol. 1985, 125; Karel-Krčmář 2006, 91; Bukáčková-Fák-Foud 1996, 44-45).

Kamenná Hora

Kamenná Hora leží 8 km západně od Manětína. První zmínka o vsi pochází z 12. století. Roku 1381 je zde doložen Euška z Vikošova, který zde nejspíše postavil tvrz. Od počátku 15. století měl však svoje sídlo na Štědré a tvrz pravděpodobně zanikla. Poloha tvrze nebyla dodnes lokalizována (Karel-Krčmář 2006, 96; Sedláček 1905, 221).

Kaznějov

Kaznějov se nachází 5 km jižně od Plas. Z roku 1346 existuje zmínka, že zdejší grangie plaského kláštera byla přeměněna na ves obsahující tvrz-propugnaculum. Tato tvrz poté sloužila jako šlechtické sídlo. Tvrz zanikla za třicetileté války a její poloha je dnes neznámá (Karel-Krčmář 2006, 94).

Klenovice

Ves Klenovice se nachází 10 km severozápadně od Touškova. Ves se připomíná na zakládací listině kladrubského kláštera ve 12. stol. Vznik tvrze můžeme doložit až podle predikátu Miloslava z Klenovic z roku 1269. Tvrz je v pramenech uvedena až roku 1549, kdy ji společně s poplužním dvorem a vsí koupil Šebestián Markvart z Hrádku. Nedlouho poté tvrz ztratila význam a zcela zanikla (Bělohlávek a kol. 1985, 145).

Kokořov

Zaniklá ves Kokořov ležela 4,5 km od Města Touškova. Vznik tvrze by se mohl předpokládat podle predikátu z roku 1225, kdy zde seděl Podiva z Kokořova. První přímá zmínka o tvrzi pochází až z let 1501. Po Podivovi

následovali další páni z Kokořova, dokud roku 1520 ke svému panství nepřipojili Všeruby a přesunuli do nich své sídlo. Tvrz stála ještě roku 1545, ale roku 1584 je již uváděna jako pustá. Na místě tvrze dnes stojí hospodářský dvůr zbudovaný po třicetileté válce (Bukáčová-Fák-Foud 1996, 69; Bělohlávek a kol. 1985, 146; Karel-Krčmář 2006, 100).

Kozolupy

Ves se nachází 9 km západně od Plzně. Vznik vsi se podle zakládací listiny kladrubského kláštera řadí do roku 1186. Roku 1366 je ves rozdělena na více dílů a objevují se světští majitelé (Kolektiv 1985, 161). V Kozolupech do 40. let 20. století existoval zámek. Tento zámek je dnes již patrný z archivních map a dobových fotografií. Tento zámek je zároveň poslední a také jedinou doloženou fází zde předpokládaného panského sídla. Zámek ležel v jihozápadní části zdejšího poplužního dvora. Tento poplužní dvůr je ve velmi nevýhodném a svah tvořícím terénu. Zámek samotný byl postaven v tomto svahu. Panský dvůr je zapojen do prostoru vsi a vzhledem k jeho nepříznivému terénu můžeme předpokládat jeho starší středověkou tradici. Ve středověku by pak takový dvůr nejspíše obsahoval panské sídlo charakteru tvrze. Tyto hypotézy však dodnes nelze fakticky doložit (Brachtel-Švábek 1986, 30-31).

Krsov

Krsov se nachází 17 km severozápadně od Touškova. Ves Krsov je připomínána roku 1242. Zmínka o tvrzi pochází z roku 1380 a je zde historicky doložen rod rytířů z Krsova. Poslední zmínka o tvrzi pochází z roku 1545. Po roce 1545 tvrz nejspíše zanikla a její lokalizace je neznámá (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 75; Karel-Krčmář 2006, 111; Sedláček 1905, 58).

Lipno 1

Ves Lipno leží 7 km severozápadně od města Touškova. Je možné, že zde byla vystavěna tvrz již roku 1306, což se předpokládá z predikátu Bohosuda roku 1389. Poté byla ves rozdělena na čtyři majitele, z nichž vznikli Rousové z Lipna. Je neznámo, kdy tvrz zanikla, avšak je jisté, že v 16. století

vznikla potřeba vystavět novou tvrz, s čímž by zánik předchozí tvrže mohl souviset (Karel-Krčmář 2006, 124).

Lochotín (k. ú. Plzeň)

Tvrz na území města Plzně. Na dnes již pomístně nazývaném vrchu Lochotín kdysi podle písemných pramenů roku 1406 stál dvůr s tvrzí, která měla mít podobu věže. Tvrz pravděpodobně zanikla za husitských válek a jakékoliv naděje na lokalizaci dnes velmi pravděpodobně smazala městská zástavba (Sedláček 1905, 239; Karel-Krčmář 2006, 127).

Lomany

Menší osada leží 4 km severovýchodně od Plas. Roku 1192 se připomíná jako majetek plaského klášteřa. Roku 1250 jsou Lomany uváděny jako klášterní grangie plaského klášteřa a je možné, že zde stála tvrz-propugnaculum, není to však jisté. Roku 1421 zde sídlil Jan ze Sádku, který se psal Lomanským predikátem. Zdejší tvrz nejspíše zanikla za husitských válek (Karel-Krčmář 2006, 127; Bukáčová-Fák-Foud 1996, 65).

Mydlovary

Mydlovary se rozkálají 11 km severovýchodně od Stříbra. Ves se připomíná poprvé v roce 1115 na zakládací listině kladubského klášteřa. Později v roce 1379 se zde uvádějí jako majitelé Sulek a Ježek. Sulkova část tehdy patřila k Hrádku. Hrádek v poslední čtvrtině 15. století zpustl a jeho tehdejší majitel Jan Markvart z Hrádku se od roku 1501 a 1502 začal psát jako Jan Markvart z Hrádku a z Mydlovar. Existence tvrže je později doložena roku 1520 a proto se dá její vznik předpokládat někdy do druhé poloviny 15. století. Zanikla nejspíše po prodeji Mydlovar roku 1520 Trpistům a její lokalizace dnes není možná (Bělohlávek a kol. 1985, 220; Sedláček 1905, 135).

Pakoslav

Tvrz pravděpodobně ležela na území dnešní Pakoslavi, 14 km severovýchodně od Stříbra. Ves se poprvé připomíná v roce 1379. V té době se tu objevuje vladyka Jindřich, který mohl již mít vystavěnou tvrz. V roce 1397 se tvrz poprvé objevuje v pramenech, kdy na ní seděl Frycek z Prostiboře.

Pakoslav se následně objevuje až roku 1544, jako ves připojená k panství Trpistů, a proto můžeme její zánik předpokládat někdy po jejím připojení před zmiňovaný rok 1544. V dnešní době je tvrz zcela zaniklá a není možné ji lokalizovat (Bělohlávek a kol. 1985, 252).

Roudná (k. ú. Plzeň)

Jedná se o zaniklou ves, dnes součást města Plzně. Ves je poprvé připomínána v roce 1321, kdy ji držel Vojslav, rychtář z Třemošné. Roku 1406 je zde uváděn Harbart z Přítočna a po něm zemané Pavel a Jiřík z Roudné, kteří již mohli sedět na zdejší tvrzi. Tvrz je poprvé zaznamenána v roce 1456, kdy byla králem Ladislavem Pohrobkem darována písaři zemských desek Jarovi z Plané. Roku 1483 byla prodána knězi Mikuláši Mertlíkovi, od něhož byla posléze roku 1495 koupěna městem Plzeň. Roku 1543 je tvrz uváděna jako pustá a v letech 1555 se objevuje zmínka o prodeji pole na místě, kde tvrz kdysi stála (Bělohlávek a kol. 1985, 293; Karel-Krčmář 2006, 208).

Rochlov

Rochlov se rozkládá 17 km západně od Stříbra. V období středověku zde byla uváděna dvě šlechtická sídla ve dvou poplužních dvorech. Další zmínka pochází až z roku 1629, kdy je zmiňován již jen jeden dvůr. V roce 1688 se objevuje zmínka o jedné z tvrzí, která byla uchována ve staré zahradě (Karel-Krčmář 2006, 207).

Rozvadov

Rozvadov je zaniklá ves, na jejímž místě je dnes již jen novodobá zástavba a pár starých stavení. Ves patřila kladrubskému klášteru podle zakládací listiny z roku 1115. Ve čtrnáctém století přešla do světských rukou, a proto můžeme předpokládat i vznik tvrze doložené roku 1420, kdy patřila Martinovi z Rozvadova. Poslední zmínka o stojící tvrzi pochází z roku 1542. Ves byla roku 1551 prodána Markvartům z Hrádku a nejspíš z toho důvodu je později roku 1568 uváděna jako pustá (Karel-Krčmář 2006, 210; Bělohlávek a kol. 1985, 296).

Sechutice1

Sechutice leží 3 km jihozápadně od Kralovic. První zmínka o vsi pochází z roku 1144, kdy byla ves darována plaskému klášteru. Roku 1300 zde snad byla vystavěna grangie plaského kláštera, která možná obsahovala obranný objekt - tvrz. Dvůr byl pobořen za husitských válek (Karel-Krčmář 2006, 214-215).

Štáhlavy 1 (k. ú. Plzeň - město)

Ves přidružená k Plzni se nachází 12 km jihovýchodně od centra města Plzně. Tato ves byla roku 1379 rozdrobena na 7 menších dílů. Z těchto vlastníků si nejspíše dva vybudovali tvrz. Jedna z těchto tvrzí se dochovala v podobě oválných valů za panskou hospodou na návsi ve Štáhlavech. Tato tvrz nejspíše zanikla koncem 16. století, kdy přestala vyhovovat původním majitelům a zpusťla (Karel-Krčmář 2006, 238-239; Bělohlávek a kol. 1985, 331-332).

Štáhlavice

Štáhlavice leží 14 km jihovýchodně od centra Plzně. Ves se v pramenech poprvé objevuje roku 1379, kdy byla rozdělena na několik dílů. První přímá zmínka o tvrzi pochází až z roku 1651, kdy je zdejší tvrz uváděna jako zpusťlé stavení. Podle predikátu Jana ze Štáhlavic z roku 1391 by se mohlo předpokládat, že již za jeho panování zde stála tvrz. Tato tvrz je uváděna až roku 1651 jako pustá. Podle tradice by tvrz mohla být lokalizována na místě bývalého panského chudobince zbořeného v roce 1945. Dnes je na tomto místě vystavěna sokolovna (Karel-Krčmář 2006, 238; Sedláček 1905, 77-79; Bělohlávek a kol. 1985, 331).

Štipoklas

Ves leží 14 km východně od Manětína. Ves je poprvé v pramenech uváděna roku 1239 jako majetek kladrubského kláštera. Tvrz nejspíše vznikla koncem 14. století. V té době je zde uváděna jako ves rozdělená mezi tepelský klášter a dalších pět částí, které patřily světským majitelům. První přímá zmínka o tvrzi pochází z roku 1476 a je zde popisována již jako pustá. (Sedláček 1905, 121; Bukáčková-Fák-Foud 1997, 44; Karel-Krčmář 2006, 241).

Tlucná

Ves Tlucná leží 13 km východně od Manětína. První zmínka pochází z roku 1379, kdy byla ves rozdělena na tři díly. Roku 1390 je již udáván jediný vlastník Jan z Rabštejna, který nejspíše tvrz vystavěl po roce 1381. Není jisté, zda zanikla za třicetileté války nebo dříve. Její lokalizace se udává do míst zdejšího poplužního dvora, terénní pozůstatky se však nezachovaly (Bělohlávek a kol. 1985, 348; Karel-Krčmář 2006, 250).

Týnec

Zaniklá tvrz na území města Plzně. Tvrz se poprvé udává v první polovině 15. století a jejím nejpravděpodobnějším vlastníkem byl Albrecht z Týnce, což byl bohatý plzeňský měšťan. Roku 1464 je udávána již jako pustá. Tvrz byla prodána roku 1540 městu Plzni a její další osudy nejsou známy. Bývá lokalizována do polohy čističky odpadních vod na Doubravce, kde se na mapách z 18. století objevuje rozlehlé tvrziště (Karel-Krčmář 2006, 256; Sedláček 1905, 238).

Úněšov

Úněšov leží 12 km severozápadně od Města Touškova. Ves je v písemných pramenech uváděna roku 1352. Ve čtrnáctém století bylo v Úněšově několik pánů. Zdejší tvrz je uváděna k roku 1391. Tvrz pravděpodobně zanikla po připojení Úněšova k Podmoklům v první polovině 15. století (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 152-154).

Vejprnice 1

Vejprnice leží 6 km západně od Plzně. Ves je poprvé uváděna na zakládací listině břevnovského kláštera ze 13. století. Ve druhé čtvrtině 13. století byla ves rozdrobena a její větší část přešla do rukou světských majitelů. Někdy v průběhu čtrnáctého století přešel klášterní díl na pány ze Švamberka. Tvrz je poprvé doložena roku 1318, kdy ji z neznámých důvodů oblehnuli páni z Vochova. Až do první poloviny 15. století se na tvrzi střídali vejprničtí zemané. Počátkem 15. století byly díly sloučeny a prodány pánům z hradu Buben. Poté tvrz ztratila význam, zpustla a je pravděpodobné, že zcela zanikla (Brachtel-Švábek 1987, 29-39).

Vochov

Vochov leží 6 km západně od Plzně. Ves se poprvé připomíná roku 1318, kdy zde sídlil Miroslav z Vochova. Po něm roku 1379 se ves rozdělila na tři díly a na jednom z nich měla stát tvrz pánů z Vochova. Roku 1524 byla tvrz s dvorem a krčmou prodána Točnickovi z Křimic, který tvrz již nevyužíval. Tvrz se objevuje v pramenech roku 1548 již jako pustá a dodnes nebyla lokalizována (Bělohlávek a kol. 1985, 389; Karel-Krčmář 2006, 273).

8 POPIS REGIONU

Pro studium byl vytvořen region respektující území okresů Plzeň-sever a Plzeň-město o celkové rozloze 1424 km². Ve spodní části regionu se nalézají Plzeňská pahorkatina, kde tvrze zaujímají nižší nadmořské výšky (do 400 m). Touto pahorkatinou protékají čtyři velké řeky se soutokem v Plzni, které se po soutoku mění v Berouнку. Tvrze respektují povodí tří ze čtyř těchto řek a to Mže, Úhlavy a Úslavy. Horní část regionu zaujímá Rakovnická pahorkatina, kterou protéká nejvýznamnější řeka horní části regionu Střela. V horní části regionu dosahují tvrze vyšších nadmořských výšek nejvíce v jeho severovýchodní části, kde většina objektů byla stavěna v nadmořské výšce 500-600 m (Mapa 4).

9 PROSTOROVÉ VLASTNOSTI TVRZÍ

Do této analýzy vstupují jen tvrze, které mají stoprocentní přesnost lokalizace a zároveň důvěryhodnost existence (Lok_duv a Lok_exist 100%), (Mapa 2). V devíti případech jde o tvrze situované v rovinatém terénu (Červený Hrádek, Kaceřov, Lipno 2, Líšřany, Luhov, Nekmřř, Újezd nade Mží, Tlučná, Sechutice 2). U pěti případů leží tvrze v mírném svahu (Nebřeziny, Vikošov, Šřáhlavy 2, Šebřkov, Žihle). Další tři vrchnostenská sídla se nacházejí na terénní hraně (Liběšov, Nezvěstice, Třebokov) a tři na ostrožnách (Dubjany 1, Sedlec, Pecihrádek). Je však možné, že u tvrzí v rovinatém terénu a mírném svahu změnila okolní reliéf novodobá zástavba (Mapa 3).

Při sledování prostorové vazby vesnických sídel a drobných vrchnostenských sídel byly pro dodnes fungující vsi použity mapy vojenského mapování, pomocí kterých bylo odhaleno jejich nejstarší možné půdorysné uspořádání. Šest drobných vrchnostenských sídel bylo lokalizováno na okraj vesnického sídla (Kaceřov, Luhov, Lipno 2, Újezd nade Mží, Tlučná, Vlkošov), dvě se nacházela v jeho těsné blízkosti (Nebřeziny, Nezvěstice) - až do 300 m. Další čtyři vrchnostenská sídla stojí v prostoru návsi (Lipno 2, Líšřany, Štáhlavy 2, Žihle), dva objekty byly lokalizovány na hlavní komunikaci (Červený Hrádek, Nekmíř). Ve vztahu k středověké vsi byla dvě vrchnostenská sídla (Sedlec, Pecihrádek), přičemž oba objekty byly na vyvýšeném prostoru a byly oddělené od vsi přirozeným vodním tokem. Sedlec byl ve vzdálenosti přibližně 250 m od kraje intravilánu a Pecihrádek byl vzdálen přibližně 600 m. U tří objektů již vesnické sídlo zcela zaniklo a nemůžeme vztah mezi ním a vrchnostenským sídlem zhodnotit (Dubjany 1, Liběšov, Šebíkov). U Třebokova a Sechutic se jedná o bývalá propugnacula a návaznost na vesnické sídlo se zde nepředpokládá (Graf 1).

U sedmnácti posuzovaných vrchnostenských sídel můžeme doložit jejich hospodářské zázemí. U některých lokalit se dochoval středověký dvůr ve formě terénních reliktnů. Jedná se o dvě bývalé grangie (Třebokov, Nebřeziny). U grangií bylo zdejší propugnaculum uvnitř dvora v těsné blízkosti jeho opevnění. U středověkých rezidenčních dvorů se těsná prostorová vazba k vrchnostenskému sídlu spatřuje na lokalitě Šebíkov a další možné avšak dosud nejasně interpretované relikty hospodářského dvora v prostoru tvrziště nacházíme u tří lokalit (Liběšov, Pecihrádek, Sedlec). U dalších deseti lokalit se podařilo doložit návaznost pouze na novověký dvůr, přičemž čtyři vrchnostenská sídla leží přímo v prostoru dvora (Kaceřov, Sechutice 2, Tlučná, Vlkošov). Další šest objektů bylo lokalizováno ve vzdálenosti do 200 m od dvora (Lipno 2, Luhov, Nekmíř, Nezvěstice, Štáhlavy 2, Újezd nade Mží). U čtyř lokalit se vazba na hospodářské sídlo doložit nepodařila (Dubjany 1, Červený Hrádek, Líšřany, Žihle).

Na následujících řádcích jsem se pokusil popsat vývoj regionu ve světle drobných vrchnostenských sídel. Jedná se o propojení znalostí historického

kontextu získaných při studiu literatury spojené s výsledky sběru dat. Data se týkají především období vzniku a zániku vrchnostenských sídel a jejich majetkové držby. Pro popis regionu bylo použito všech 78 evidovaných objektů (Mapa 1).

Tvrze v regionu se začínají objevovat v první polovině 13. století. V tomto období bylo evidováno 10 objektů (srov. Karel-Krčmář 2006; Bělohlávek a kol. 1985; Sedláček 1905). V severní části okresu dominuje církevní držba reprezentovaná cisterciáky sídlícími v Plasích. Druhou církevní vrchností byl řád johanitů, který sídlil ve městě Manětíně od druhé poloviny 12. století (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 93), (Mapa 7). V tomto období byly vystavěny již dva hrady (Všeruby, Krašov), (Sedláček 1905).

Ve druhé polovině 13. století již evidujeme 20 stojících objektů (Mapa 8). Největší shluk tvrzí pak souvisí s držbou příslušníků nižší šlechty severozápadním směrem od Plzně v povodí řeky Mže. V severní části okresu se tvrzí objevuje již mnohem méně, což souvisí se zmiňovanou církevní držbou. Drobní feudálové se v severní části okresu vyskytují jen výjimečně, převážně na hranicích církevních panství. V okolí Plas se dozvídáme o jejich specifických propuganiliích, a proto je zde drobných vrchnostenských sídel více, než by se u církevní držby předpokládalo (Charvátová 1985 415). Ve druhé polovině 13. století jsou evidovány v celém regionu již 4 hrady (Všeruby, Krašov, Litice, Rabštejn nad Střelou), (Sedláček 1905).

V první polovině 14. století stojí již 32 objektů (Mapa 9). Nejvíce tvrzí lze nalézt v povodí Úhlavy, Úslavy a Mže se soutokem v městě Plzni. Nejvíce se však koncentrovaly v povodí řeky Mže (Úlice, Luhov, Lipno 1, Újezd, Třebobuz, Kozolupy, Líšťany, Čeminy a další), všechna sídla v povodí Mže jsou zde v držení příslušníků nižší šlechty. V centru současné Plzně pak nenacházíme žádnou známou tvrz. Tři tvrze se nalézají až na kopcích v okolí dnešního centra (Buksice, Pecihrádek, Týnec), (srov. např. Bělohlávek a kol. 1985). V severovýchodní části okresu v okolí Plas je tvrzí stále menší množství. Plaský klášter v tom období vlastnil šest propuganilií, které zároveň obsahovaly rezidenční objekt (Lomany, Třebokov, Kaznějov, Nebřeziny, Hodyně, Sechutice 1), (srov. např. Rožmberský 2008). Dále jsou v této části

okresu již jen tři objekty příslušníků nižší šlechty (Bezvěrov, Chříč, Dubjany 2), (Mapa 36). V první polovině 14. století již je v regionu přítomno 10 z 11 -ti evidovaných hradů (např. Buben, Krašov, Preteinstein, Rabštejn nad Střelou a další), (Sedláček 1905).

Ve druhé polovině 14. století dochází k prudkému nárůstu počtu sledovaných objektů, stojí již 51 tvrzí (Mapa 10). Stále přibývá tvrzí v oblasti tří vodních toků přitékajících do Plzně a její blízkosti. Také se objevuje první stavitel tvrzí z řad plzeňských měšťanů. Ve druhé polovině 14. století již plaský klášter opouští rezidenční hospodaření a některé grangie přebudovává opět na vesnice, ze kterých vybírá již běžné feudální dávky (Anderle-Rožmberský-Švábek 1993, 261). Předpokládáme pokračování tří objektů stojících na místě grangií (Lomany, Nebřeziny, Sechutice 1), tyto spravují církevní správci, kteří zde sedí. Zbytek tvrzí je rozmístěn u vodních toků při východní a severní hranici regionu, zejména v okolí Chříče (Chříč, Dubjany 2) a v okolí Bezvěrova (Bezvěrov, Kamenná Hora, Vlkošov), (Mapa 37). Ve druhé polovině 14. století již funguje všech 11 evidovaných hradů (Mapa 6).

V první polovině 15. století zažívají tvrže největší rozmach a stojí zde 58 objektů (Mapa 11). Z tohoto počtu patří 3 stojící objekty prokazatelně pod správu města Plzně (Pecihrádek) nebo jejím bohatým příslušníkům (Roudná, Týnec). Pod klášter v Plasích spadají již jen dvě fungující grangie s propugnaculy (Lomany, Sechutice 1). Ostatní bývalá propugnacula přecházejí do světských rukou, protože vsi v okolí Plas získává šlechta bojující proti husitům jako dary od krále Zikmunda (Rožmberský 2008, 4). Nejvíce tvrzí je stále v okolí povodí, Mže, Úhlavy a Úslavy. Stále funguje všech 11 hradů (Mapa 33).

Ve druhé polovině 15. století již počet stojících objektů klesá a evidují zde 52 objektů (Mapa 12). Přičemž v tomto období zaniká dalších 16 objektů (Šebíkov, Lipno 1, Čivice, Hradecko, Rozvadov, Štipkolasy a další), příčinou tohoto zániku jsou zcela určitě husitské války, jejichž vliv se vzhledem k povaze deskriptivního systému promítl až do tohoto období (Graf 4). V tomto období zanikají dva z jedenácti hradů (Kyjov, Věžka), (srov. Sedláček 1905).

Na začátku první poloviny 16. století již stojí pouze 39 objektů (Mapa 13), přičemž oproti minulému půlstoletí přibyly pouze tři zcela nové tvrze. Nestojí žádné propugnaculum plaského kláštera, ten sice přežívá, ale již nevyužívá objekty charakteru tvrze. Dvě tvrze patří prokazatelně plzeňským měšťanům (Chrást u Plzně, Roudná), (srov. Karel-Krčmář 2006; Sedláček 1905). V průběhu dalšího období se přestává využívat 17 z těchto 39-ti objektů. Objekty zanikají převážně v okolí Plzně, přičemž hlavní příčina je prodej celé vsi a následné zpustnutí nevyužívané tvrze. V tomto období funguje stále 8 hradů (Buben, Krašov, Dolní Bělá, Preteinstein, Rabštejn nad Střelou a další),(srov. Sedláček 1905).

Ve druhé polovině 16. století bylo evidováno 26 objektů (Mapa 14). V tomto období vznikly 4 objekty (Čeminy, Černá Hať, Lipno 2, Žihle). V tomto půlstoletí zpustlo dalších sedm objektů (Plešnice, Bezvěrov, Rozvadov, Štáhlavice, Nezvěstice, Luhov), (srov. např. Bělohlávek a kol. 1985) a jedna tvrz byla přestavěna na zámek (srov. Švábek 1984). V tomto období se stále využívá 7 hradů (Buben, Dolní Bělá, Litice, Preteinstein, Rabštejn nad Střelou, Všeruby), (srov. Sedláček 1905).

V první polovině 17. století se stále předpokládá 18 objektů (Mapa 15). Jedná se o sídla nižších šlechticů, přičemž dva objekty byly v tomto období darovány plaskému klášteru (Kalec, Sechutice 2), (Bělohlávek a kol. 1984). V tomto období zpustly tři objekty (Horomyslice, Kaznějov, Tlučná). Fungují zde již jen 4 hrady (Dolní Bělá, Krašov, Litice, Rabštejn nad Střelou), (srov. Sedláček 1905).

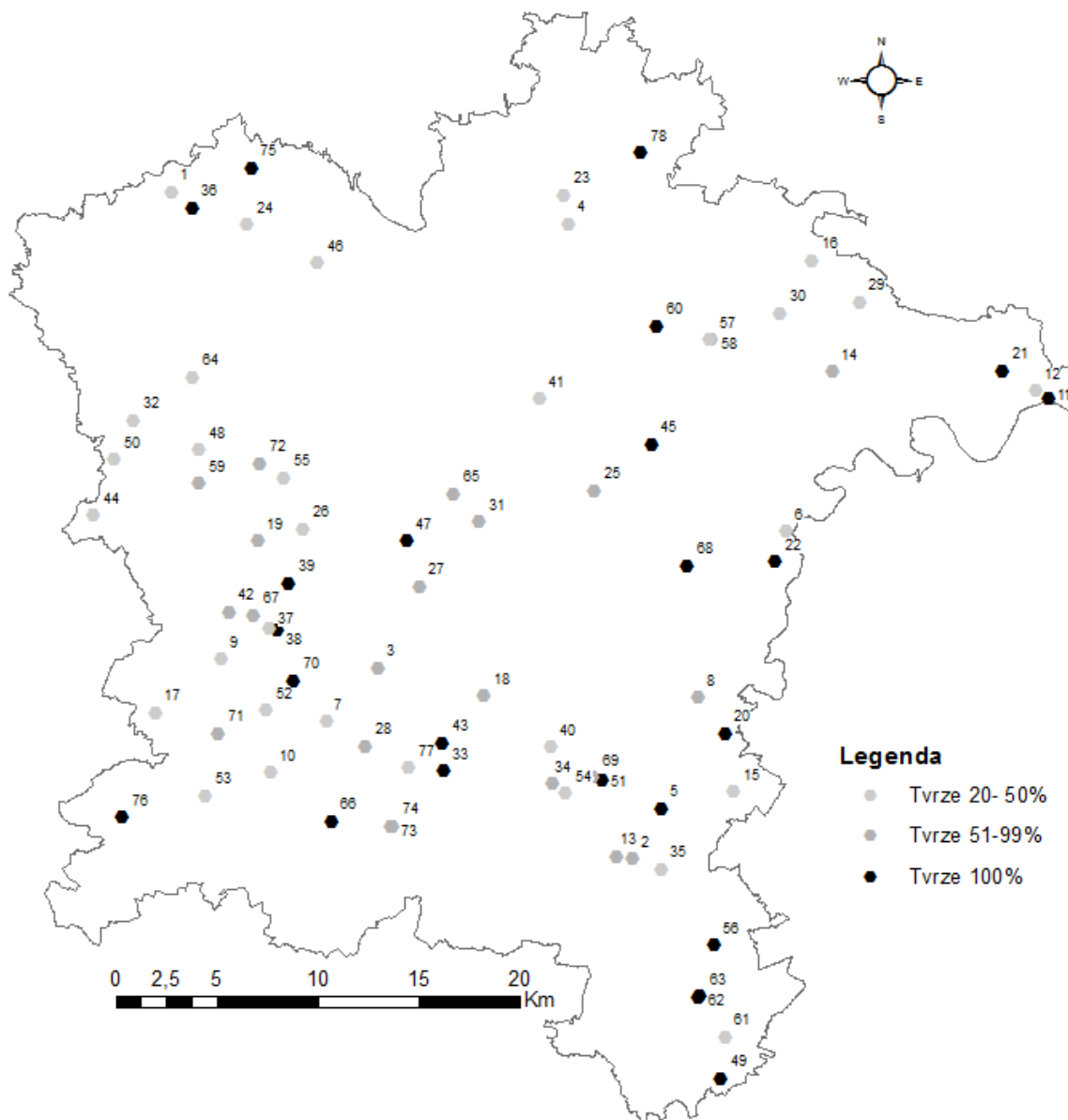
V posledním sledovaném období ve druhé polovině 17. století se předpokládá již jen 15 objektů (Mapa 16). Převážně se jedná o objekty, které v tomto období nebo v navazujícím 18. století byly přestavěny na zámek (8 případů: Čeminy, Křimice, Líšňany, Malesice, Štáhlavy 2, Vlkošov, Vlkýš),(srov. např. Bělohlávek a kol. 1985), a dále ve třech případech o objekty přestavěné na hospodářské budovy (Černá Hať, Hadačka, Třebobuz),(srov. např. Karel-Krčmář 2006). V tomto období se stále využívají tři hrady (Dolní Bělá, Krašov, Litice). Přičemž Litice zanikají v průběhu tohoto období a Krašov

s Dolní Bělou se využívají až do druhé poloviny 18. století (srov. Sedláček 1905).

Mapa. 1.

Rozložení tvrzí v regionu. Tvrze jsou rozřazeny podle jistoty existence.

9.1 Seznam drobných vrchnostenských sídel v polygonu

1 Bezvěrov	6 Čivice	11 Dubjany 1
2 Buksice	7 Dobronice	12 Dubjany 2
3 Čeminy	8 Dolany	13 Dubnice
4 Černá Hať	9 Dolany nade Mží	14 Hodyně
5 Červený Hrádek	10 Doubrava	15 Horomyslice

16 Hradecko	37 Lipno 1	58 Sechutice 2
17 Chotěšovičky	38 Lipno 2	59 Skupeč
18 Chotíkov	39 Líšťany	60 Šebíkov
19 Chrančovice	40 Lochotín	61 Štáhlavice
20 Chrást u Plzně	41 Lomany	62 Štáhlavy 1
21 Chříč	42 Luhov	63 Štáhlavy 2
22 Kaceřov	43 Malesice	64 Štipoklasy
23 Kalec	44 Mydlovary	65 Tlucná
24 Kamenná hora	45 Nebřeziny	66 Tlučná
25 Kaznějov	46 Nečtiny	67 Třebobuz
26 Klenovice	47 Nekmíř	68 Třebokov
27 Kokořov	48 Nešov	69 Týnec
28 Kozolupy	49 Nezvěstice	70 Újezd nade Mží
29 Kožlany	50 Pakoslav	71 Úlice
30 Kralovice	51 Pecihrádek	72 Únešov
31 Krašovice	52 Plešnice	73 Vejprnice 1
32 Krsov	53 Rochlov	74 Vejprnice 2
33 Křimice	54 Roudná	75 Vikošov
34 Kunčín Hrádek	55 Rozvadov	76 Vlkýš
35 Letkov	56 Sedlec	77 Vochov
36 Liběšov	57 Sechutice 1	78 Žihle

10 FORMÁLNÍ VLASTNOSTI TVRZÍ

Ze 78 evidovaných tvrzí bylo se stoprocentní jistotou evidováno 20 objektů. Z tohoto počtu můžeme formální vlastnosti hodnotit u pouhých čtrnácti. Jedná se o dvanáct tvrzišť dodnes zachovaných v terénu nebo zdokumentovaných badateli. Tvrziště můžeme rozdělit do dvou skupin na za a) kruhová/oválná nebo za b) čtvercová/lichoběžná (Mapa. 5). Kromě tvrzišť zde posuzují formální vlastnosti dvou budov dochovaných ve hmotě mladších objektů nebo zobrazených na starších půdorysných plánech (Tlučná). U lokality Kaceřov hodnotím zvlášť dobře zachovalé tvrziště a zvlášť reliky rezidenčního objektu, které se dodnes dochovaly v přestavěném zámku. Ve skupině jistě dochovaných tvrzí bylo dále evidováno šest objektů (Lipno 2, Líšťany, Újezd nade Mží, Sechutice 2, Štáhlavy 2, Žihle). Jedná se o více či méně přestavěná drobná vrchnostenská sídla, do analýzy však nejsou zahrnuty, protože k nim postrádáme potřebnou dokumentaci a jejich další analýza není možná (celkový stav dvaceti vybraných objektů viz. Graf 2).

Do první skupiny bylo zařazeno 9 objektů: Červený Hrádek, Dubjany 1, Luhov, Nebřeziny, Pecihrádek, Šebíkov, Nezvěstice, Liběšov, Sedlec. V některých případech měly tvrže podobu umělého pahorku (Luhov, Liběšov, Nezvěstice, Sedlec, Pecihrádek). Rozloha akropolí se pohybuje od 35 x 35 m (Luhov) do 12 x 9 m (Sedlec). Tvrzištěm s druhou největší centrální částí je Červený Hrádek s rozměry 28 x 27 m. Druhou nejmenší akropoli pak nacházíme u Nebřezin s rozměry 14 x 13 m. Ostatní akropole se pohybují kolem rozlohy 20 x 20 m. S výjimkou tvrziště Sedlec byl na všech lokalitách evidován příkop. Ve většině případů – převážně u tvrzišť stojících v těsné blízkosti intravilánu předpokládáme, že obtáčel tvrziště celé. Výjimkou je těsná přítomnost rybníků, které svou polohou přispívaly k obraně (Červený Hrádek). U tvrzišť ve výraznějších polohách je pak příkop přerušen terénní hranou (Dubjany 1, Pecihrádek). U tvrziště Luhov se setkáváme s tvrzištěm na rybníčním ostrůvku, přičemž rybník je zde vlastně rozlehlým příkopem. Val se zachoval pouze u čtyř tvrzišť (Nebřeziny, Pecihrádek, Šebíkov, Liběšov). Tato drobná vrchnostenská sídla, s výjimkou Luhova, vznikla ve druhé polovině třináctého a v průběhu 14. století (např. Karel-Krčmář 2006; Durdík a kol. 1998-2005; Bělohlávek a kol 1985). O stavební podobě těchto tvrzí však mnoho nevíme a pouze na některých lokalitách byly objeveny relikty původních objektů. Jediná věžová stavba byla objevena na pěti lokalitách, (Dubjany 1, Liběšov a Sedlec, Šebíkov, Pecihrádek), ve všech případech se jedná o tvrziště s rozlohou do 20 x 20 m (srov. Novák-Vařeka 2014, 463). Relikty kamenných staveb se dochovaly na třech tvrzištích (Červený Hrádek, Nebřeziny a Nezvěstice).

Do druhé skupiny tvrzišť byly zařazeny pouze tři objekty: Kaceřov, Třebokov a Vlkošov. Kaceřov a Vlkošov stály na umělém pahorku. Největší rozlohu akropole má Vlkošov s rozměry 60 x 53 m. Tvrziště Kaceřov má rozlohu akropole 50 x 35m. Třebokov pak 21 x 21 m. U Vlkošova a Kaceřova se jedná o nejlépe zachovalé lokality regionu, které kromě dobře zachovalého tvrziště dodnes obsahují sice přestavěnou, ale do velké míry dobře zachovalou původní tvrz. U všech tří objektů je do současnosti dochovaný příkop, který je obtáčí celé. U Kaceřova i Vlkošova se jedná o plně zapojený vodní příkop. U Třebokova je to mělký, metr hluboký příkop typický pro

propugnacula. Všechny tři tvrže jsou chráněny nepřerušným valem. Stavby u těchto objektů byly kamenné. Tvrže Kačerov a Vlkošov vznikly v průběhu 14. století (srov. např. Durdík a kol. 2005, 994-996; Rožmberský-Novobilský 20-28). O něco mladší grangie Třebokov pravděpodobně ve druhé polovině 13. století (Karel-Krčmář 2006, 253).

V poslední části formální analýzy zbývá již posoudit relikty dnes stojících staveb. Jedná se o tři objekty obdélných půdorysů (Kaceřov, Tlučná, Nekmíř). Největší plochu zabírala budova zámku Kaceřov, jejíž půdorys činí 851,76 m². Kaceřov má dodnes zachovalou čtverhrannou věž o rozloze 8 x 8 metrů. Avšak u Kaceřova jsou nyní kromě celé věže dochovány jen relikty zdiva a půdorys byl naznačen stavebně historickými průzkumy v 90. letech minulého století. Druhou největší rozlohu půdorysu měl dnes zaniklý objekt v Tlučné (až 276,9 m²). Tento objekt byl vnitřně dělen na tři části a obsahoval sklepení i podkroví. Posledním objektem s nejmenší rozlohou je tvrz Nekmíř, která je zachovaná v původní velikosti ve hmotě zámku v Nekmíři. Nekmířská tvrz byla třípatrová a vnitřně dělena na tři části. Rozloha půdorysu tvrze v Nekmíři činí 131,8 m². Dvě tvrže z této skupiny (Kaceřov, Nekmíř) vznikají ve druhé polovině 14. století a tvrz v Tlučné vznikla v první polovině 16. století.

11 ZÁVĚR

Ve vymezeném regionu, který zahrnuje oblast okresů Plzeň-město a Plzeň-sever bylo evidováno celkem 78 objektů. Z tohoto počtu bylo 20 drobných vrchnostenských sídel přesně lokalizováno a zároveň byla doložena stoprocentní jistota jejich existence. Tyto objekty vstupují do formální a části prostorové analýzy. Na druhém místě byla vytvořena skupina nejistých lokalit. Do této skupiny bylo zařazeno 24 drobných vrchnostenských sídel. Jedná se o relikty zdiva či zbytky terénních nerovností, o kterých se stále vedou dohady. Poslední skupina byla vytvořena z nejistých a velmi pravděpodobně v terénu zcela neznatelných drobných vrchnostenských sídel. Do této skupiny bylo zařazeno 34 objektů. Drobná vrchnostenská sídla byla rozřazena a popsána formou katalogu.

Dále je potřeba shrnout výsledky formální analýzy. Některá tvrziště mají podobu umělého pahorku. Tvrziště v několika případech zaujímají polohu na

ostrožně nebo terénní hraně. V případě lokalit na ostrožnách a terénních hranách zjišťujeme jejich oddělení od intravilánu vodním tokem (Tvrz leží nad údolím, kterým protéká potok a nad tím tvrz dominuje širokému okolí – např. Nezvěstice, Pecihrádek, Sedlec). V případě tvrzišť v rovinatých polohách je vrchnostenské sídlo od vesnického sídla odděleno příkopem, který byl v několika případech zavodněný (Luhov, Vlkošov, Kaceřov). Tento vodní příkop mohl být často vybudován jako náhrada za přirozenou vodní překážku.

Také je třeba se vyjádřit k celkovému v rámci práce naznačenému vývoji regionu. Oblast regionu je zajímavá tím, že se zde setkáváme s téměř všemi typy středověkého osídlení. Královské zboží je v regionu nejvíce zastoupeno městem Plzní založeným koncem třináctého století, které se v průběhu sledovaného období rozšiřuje. Od druhé poloviny 14. století se začínají objevovat plzeňští měšťané jako vlastníci drobných vrchnostenských sídel. Další královské zboží představuje již jen městečko Nečtiny (Hojda-Pešek 1979, 113-115). Největší množství drobných vrchnostenských sídel patří drobným feudálům, kteří se nejvíce koncentrují v povodí řeky Mže. Od první poloviny 12. století fungují plaští cisterciáci, kteří kolonizovali oblast v severovýchodní části regionu. Z tohoto důvodu jsou v této části regionu již drobní feudálové přítomni mnohem méně, ale nacházejí se zde cisterciácká propugnacula, která se také řadí do kategorie drobných vrchnostenských sídel. Severozápadní část regionu, téměř až k hranici okresu Tachov, v období od druhé poloviny 12. století do první poloviny 15. století ovládal církevní řád pražských johanitů z jejich sídelního města Manětína. Pražští johanité však propugnacula nestavěli a tudíž je v této části regionu vrchnostenských sídel nejméně (Bukáčová-Fák-Foud 1997, 93-94). Největší množství hradů nacházíme v jihozápadní části regionu v povodí řeky Mže a v okolí města Plzně (9 hradů), (Mapa 6). V severovýchodní části regionu na hranicích klášterních panství pak již leží jen hrady Krašov a Rabštejn nad Střelou.

V průběhu práce bylo navštíveno několik lokalit a byla provedena jejich kresebná dokumentace.

12 SOUPIS PRAMENŮ

Anderle, J. – Rožmberský, P. – Švábek, V. 1993: Výsledky povrchového průzkumu cisterciáckých dvorů na Plzeňsku. CB 3, 261 – 270.

Anderle, J. – Rožmberský, P. – Švábek, v. 1993: Hrad Železnice či dvůr Třebekov ?. Hláska 64-72. Plzeň.

Bělohlávek, M. 1985: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 4. díl.: Západní Čechy. Praha.

Bouda, J. – Hanzulíková, H. 2012: Příspěvek k poznání stavebního vývoje tvrze v Nezvěsticích. AH 11, 461-468.

Brachtel, O – Švábek, V. 1987: Vejprnice. Hláska 29-41. Plzeň.

Brachtel, O. – Švábek, V. 1986: Kozolupy. Hláska 27-32. Plzeň.

Bukáčová, I. – Fák, J. - Foud, K., 1996: Severní Plzeňsko I. Domažlice.

Bukáčová, I. – Fák, J. - Foud, K., 1997: Severní Plzeňsko II. Domažlice.

Durdík, T. a kol. 1998: Encyklopedie Českých tvrzí: 1. díl. Praha.

Durdík, T. a kol. 2000: Encyklopedie Českých tvrzí: 2. díl. Praha.

Durdík, T. a kol. 2005: Encyklopedie Českých tvrzí: 3. díl. Praha.

Hajšman, J. 2007: Zaniklá ves s tvrzí Týnec a Pecihrádek v Plzni. Plzeň.

Hejna, A. 1977: Opevněná venkovská sídla doby přemyslovské v Čechách. AH, 69 - 79. Praha.

Hojda, Z. – Pešek, J. 1979: Osídlení a feudální rozdrobenost v plzeňském kraji (na základě berního rejstříku z roku 1379). In: Historická geografie 18, 103-163. Praha.

Charvátová, K. 1985: Význam cisterciáckého řádu pro osídlení Čech. AH 10, 415-421.

Chotěbor, P. 1982: K situaci a stavební podobě vesnických feudálních sídel. AH 7, 357-365.

Chotěbor, P. – Smetánka, Z., 1985: Panské dvory na české středověké vesnici. AH 10, 47-55.

Chotěbor, P. 1991: Venkovská feudální sídla a jejich hospodářské zázemí. AH 16, 179-189.

Jurok, J. 2000: Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku: Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. - první polovině 17. století. Nový Jičín.

Kašička, F. 1984: Tvrze středních Čech. Praha.

Karel, T. – Krčmář, L. 2006: Panská sídla západních Čech: Plzeňsko. České Budějovice.

Karel, T. – Rožmberský, P. 2006: Tvrz a zámek Luhov. Plzeň.

Kočka, V. 1930: Dějiny politického okresu Kralovického. Díl 1. Soudní okres Kralovický. Kralovice.

Mussil, F. 2006: Úvod do kastelologie: 1 část. Hradec Králové.

Novák, D. 2012: Tvrze v okolí Křivoklátského loveckého hvozdu. Plzeň: Západočeská univerzita. Nepubl. diplomová práce.

Novák, D. – Vařeka, P. 2012: Tvrze na Rokycansku – Festen in Der Region Rokycany. Ah 37, 445-449. Praha.

Novák, D. – Vařeka P. 2014: Tvrze na Kladensku - Festen in der Region Kladno. AH 38, 491-506. Praha.

Miler, J. – Rožmberský, P. 2000: Neobvyklé feudální sídlo mezi sedlcem a Lhůtou. Hláska, 25-26. Plzeň.

Rožmberský, P. 1986: Bukšice a Dubnice. Hláska 13-19. Plzeň.

Rožmberský, P. 1996: Bezvěrovské tvrze. Hláska 47-50. Plzeň.

Rožmberský, P. 1999: Tvrze Tlučná a Tlucná na Plzeňsku. Plzeň.

Rožmberský, P. 2008: Dvory Plaských cisterciáků. Plzeň.

Rožmberský, P. 2010: Kunčín hrádek a kostel všech svatých v Plzni. Plzeň.

Rožmberský, P. 2011: Panské sídlo v zatopených Dolanech. Hláska, 33-39. Praha.

Rožmberský, P. – Novobilský M. 2007: Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov. Plzeň.

Sedláček A. 1905: Hrady, zámky a tvrze království Českého 13. Praha.

Šmíd, S. – Bombička, J. 2000: Tvrz Liběšov. Hláska, 12. Plzeň.

Švábek, V. 1984: Nekmíř, 28-34. Plzeň.

Úlovec, J. 2000: Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech. Praha.

Úlovec, J. 2003: Ohrožené hrady zámky a tvrze Čech. Praha.

Vařeka P, - Rožmberský, P. – Holata, P. – Schejbalová, Z. 2012: Vesnické zázemí středověké nové Plzně. AH 37, 289-318.

Wettengl, L. 1993: Šebíkov tvrz. Hláska, 13-14. Plzeň.

Internetové mapové zdroje:

www.geoportálGov.cz

www.mapy.cz

www.cuzk.cz

www.hrady.cz

13 RESUME

This thesis is based on analytic procedure, which is utilized in the study of small patrimonial settlements (forts) in recent years (cf. Novák 2012, the Novak-Vařeka 2013). It is a summary of data of strongholds, lying in the districts of Pilsen-city and Pilsen-north. Data collection was made in the way of studying literature supported by a few superficial surveys of targeted sites. Based on this study it was created a great collection of data that have been saved into the database in a geographic information system (GIS). Within this database was assigned the security presence and localization accuracy. Fortress with hundred percent certainty of the existence and accuracy of localization were subsequently evaluated spatial and formal analysis. In each fortress was monitored its property holdings. Property tenure was closely correlated with the development of the region. Development of the region was implied from 13 to 17 century and described after each half a century.

For definitely existing strongholds in nearly all cases were found close spatial link with rural residence. It was found that most of the extinct forts were separated from the urban by elevated terrain or by moat. In such cases, the fortress often exists in the form of artificial cane. Furthermore, there showed a close link stronghold to the economic base, while still on the ground appreciable economic courts have been distances up to 200 meters.

As part of monitoring the development of the region were recorded three types of fort builders - small feudal lords, church dignitaries and rich burghers. Most fortresses throughout the period were located in the basin of the river Mže, which correlates with holdings of small feudal lords. The second largest number of fortress is situated on the edge of the royal city of Pilsen, of which in the second half of the 14th century ushered in the first townspeople as builders of fortresses. In the northern part of the region throughout the construction period are strongholds at least because there are located ecclesiastical dominions of Plasy monastery and of the Hospitaller residing in Manetin.

14 SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Seznam fotografií získaných při práci v terénu.

Obr. 17.

Zobrazuje část tvrziště Dubjany 1. Zobrazení cesty, která rozšířila původní příkop a část tvrziště. V pozadí protéká řeka Berounka.

Obr 18.

Zobrazení akropole tvrziště Sedlec.

Obr. 19.

Zobrazení tvrziště Šebíkov – část příkopu a vlastní plochy tvrziště.

Obr. 20.

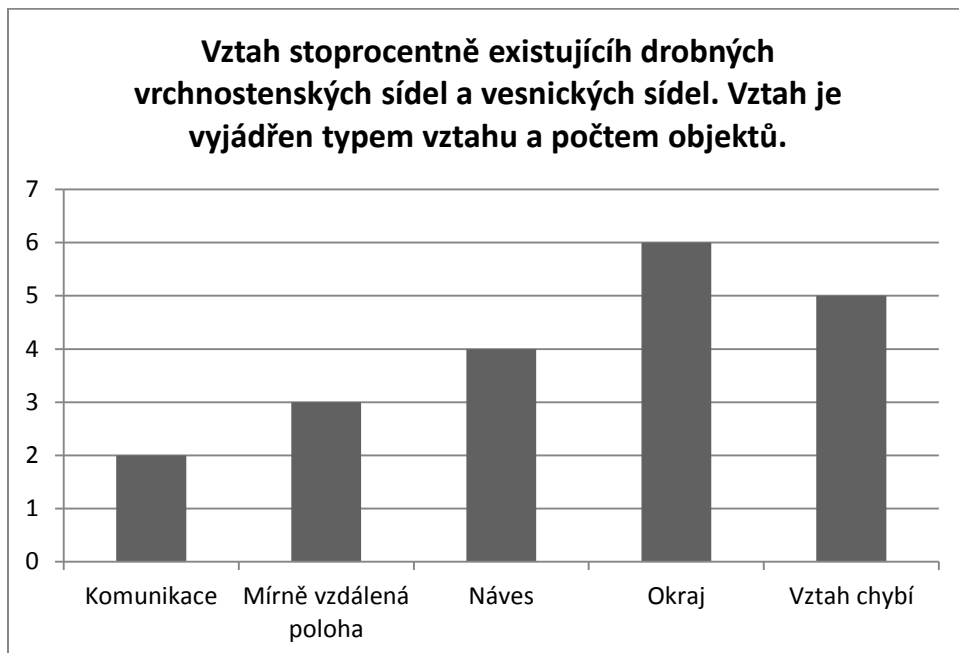
Pohled na přestavěnou sýpku Vlkošov s dochovaným tvrzištěm a vodním příkopem.

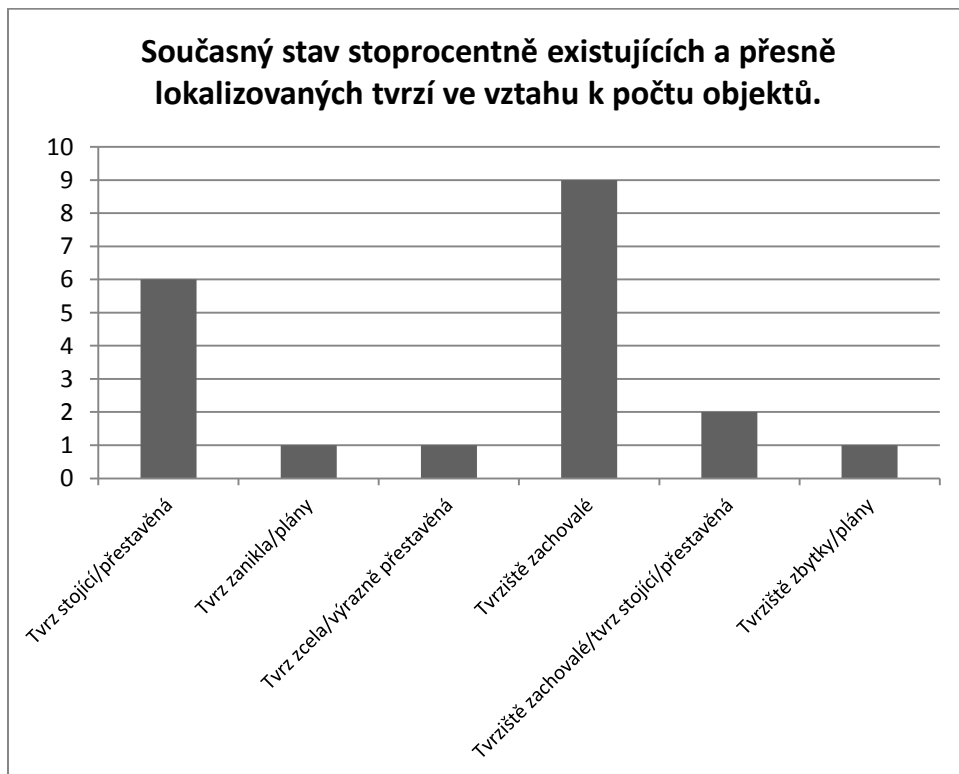
15 Grafové přílohy

Tyto grafy shrnují celkové výsledky získané při evidenci zkoumaných témat.

Graf 1.

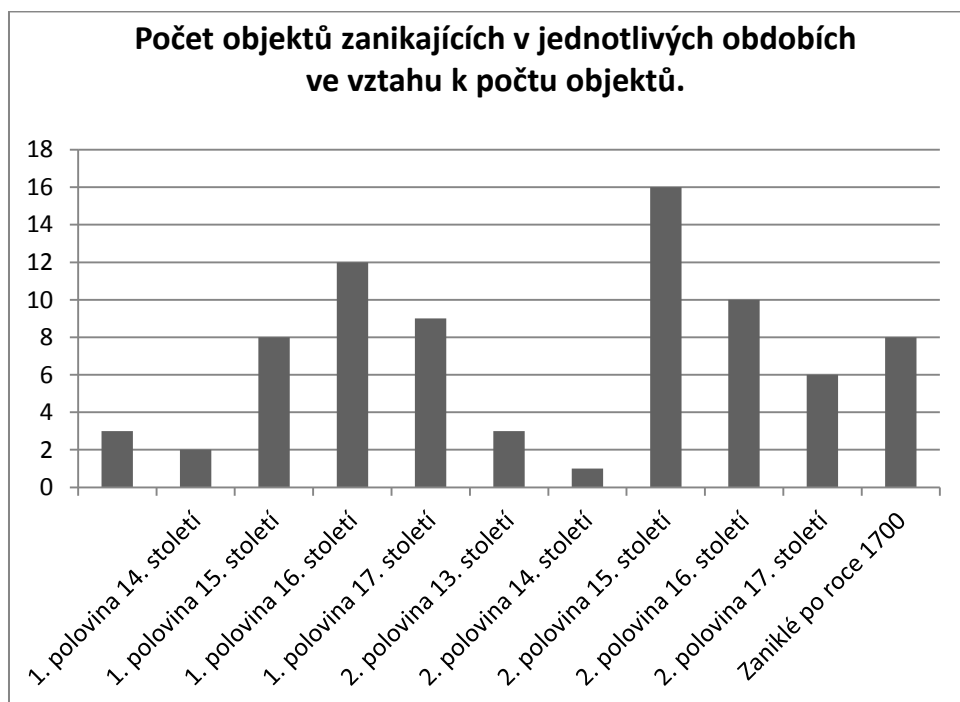
Graf 2.

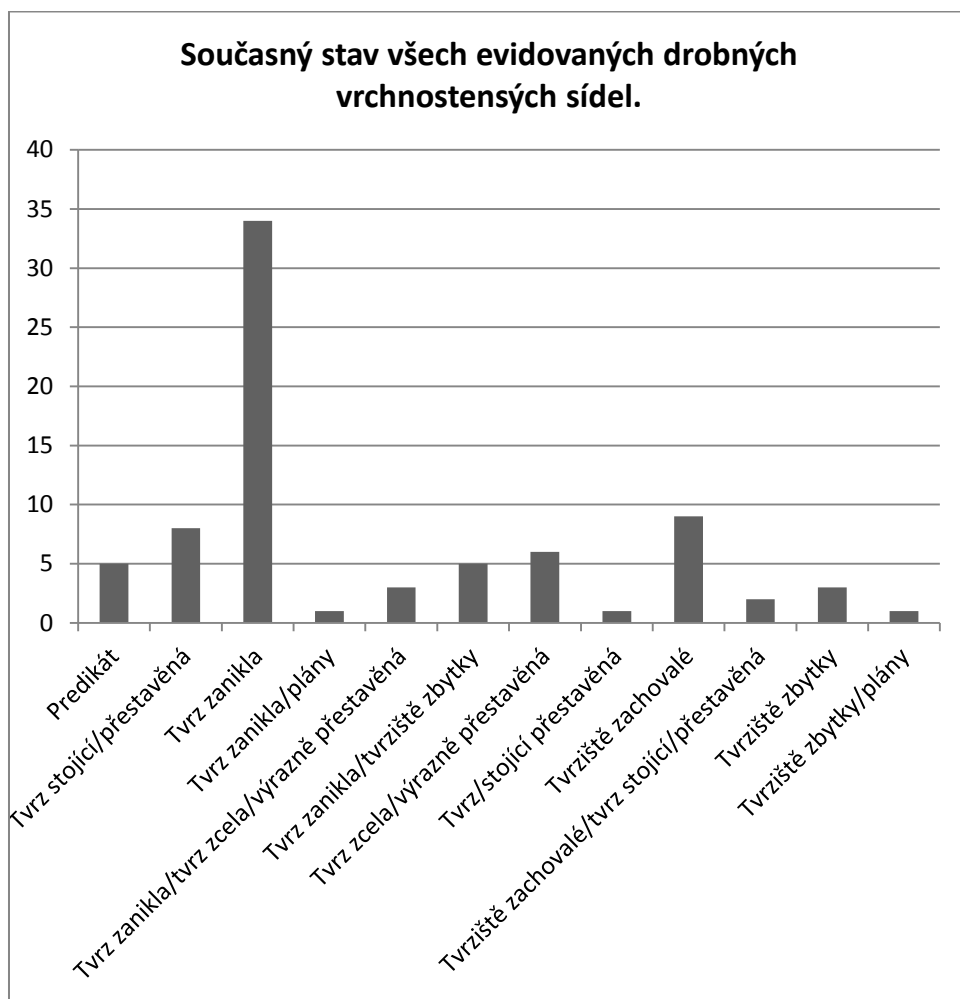
Graf 3.

Graf 4.

Graf 5.

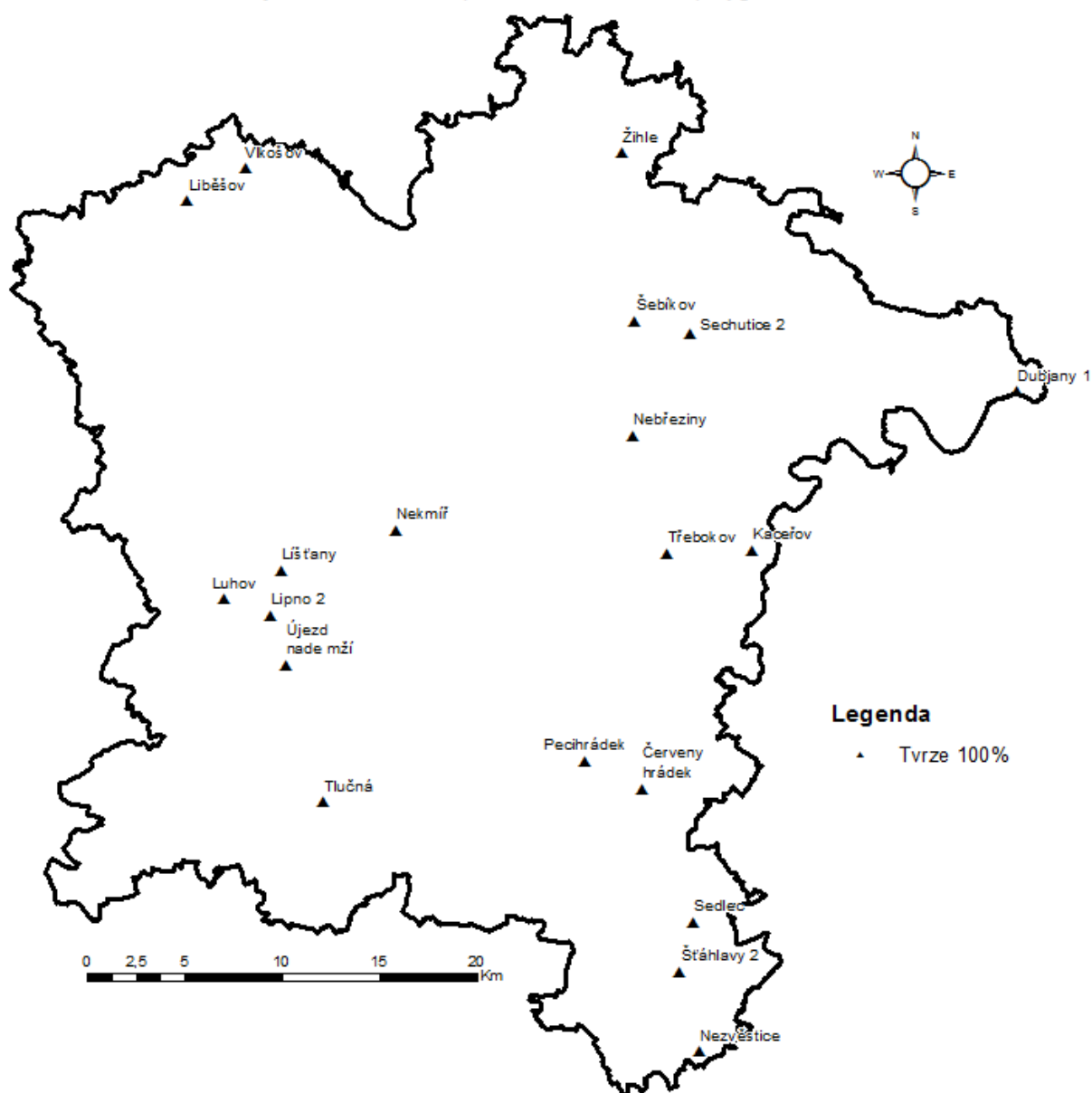

16 SEZNAM MAPOVÝCH PŘÍLOH

Mapa 2.

Rozmístění drobných vrchnostenských sídel se stoprocentní jistotou existence i přesností lokalizace v polygonu.

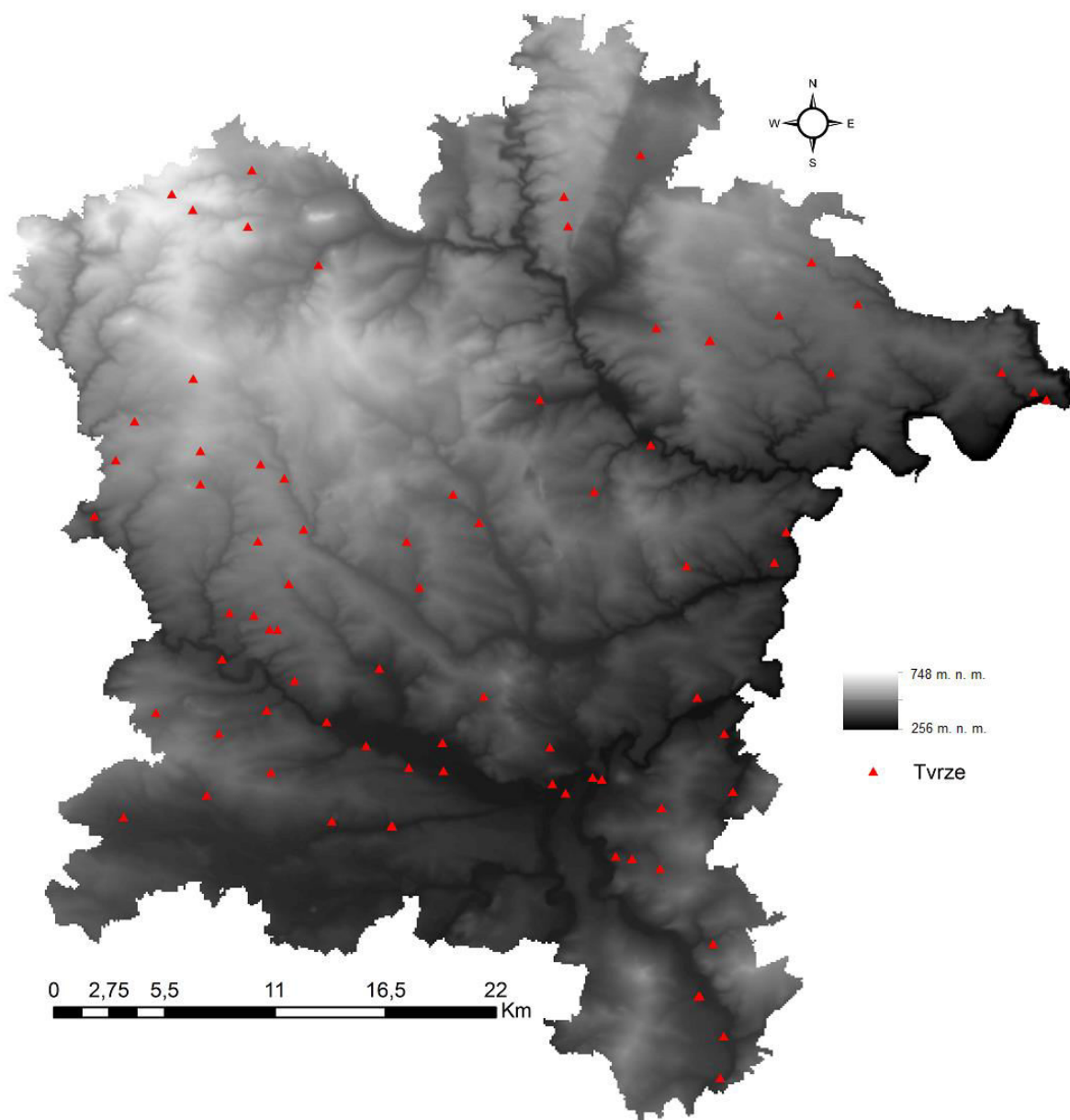
Mapa 3.

Rozložení jistě existujících drobných vrchnostenských sídel v regionu.
Tvrze jsou označeny typem terénu, do kterého jsou zasazeny. Zobrazení vodní sítě.

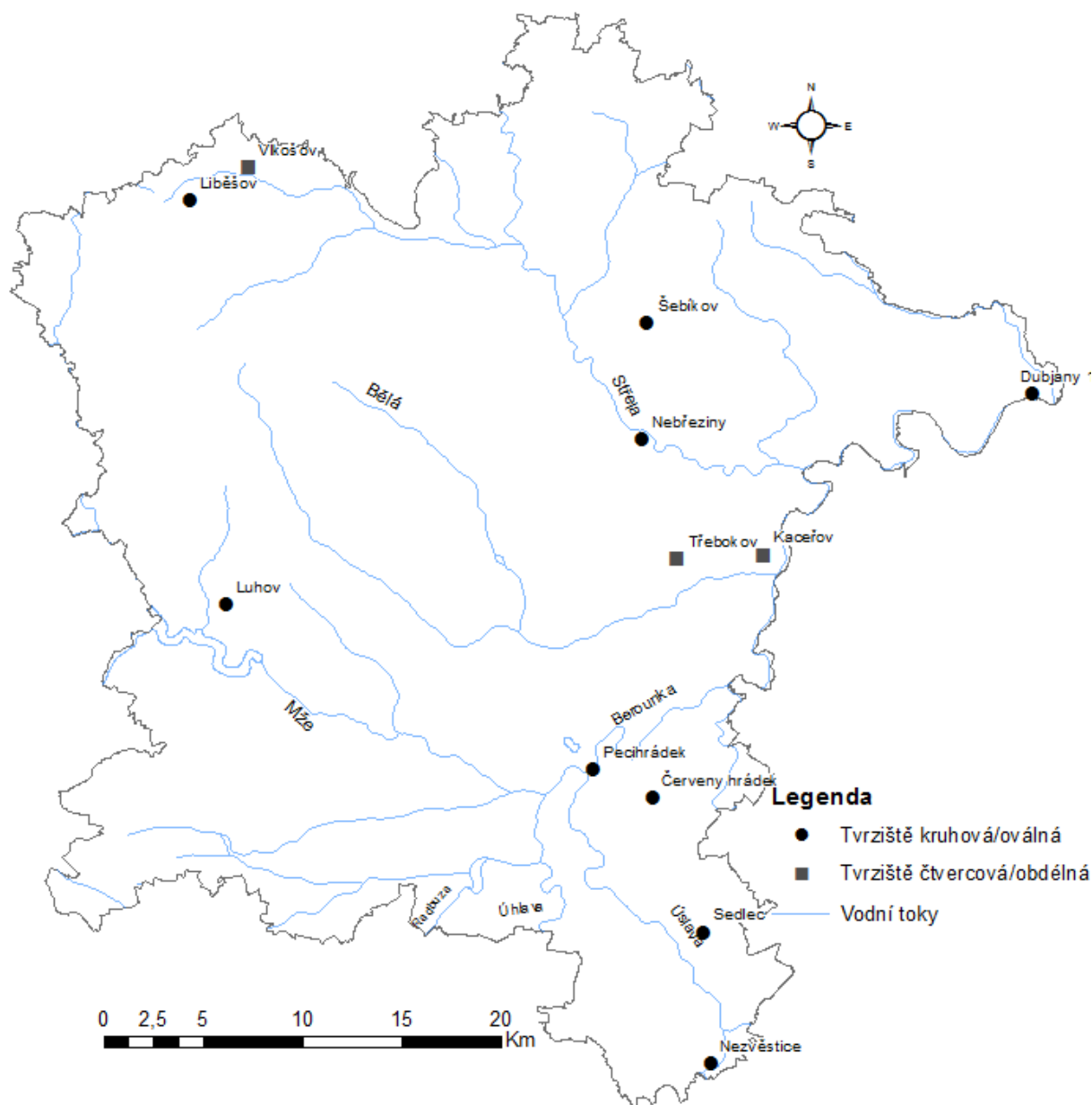
Mapa 4.

Vztah nadmořské výšky vzhledem k drobným vrchnostenským sídlům v regionu

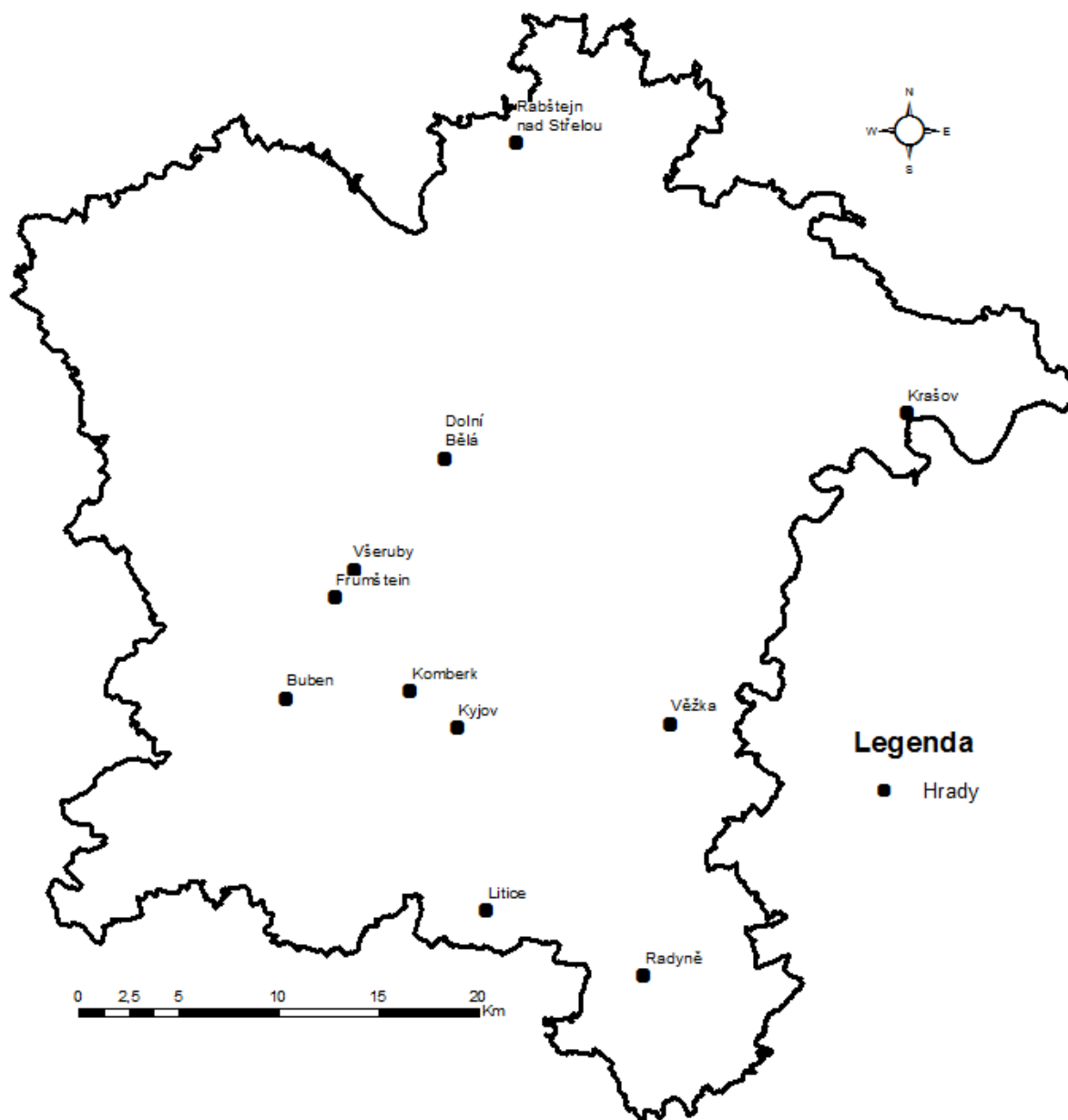
Mapa 5.

Rozložení zachovalých tvrzišť v regionu. Tvrziště jsou rozděleny podle jejich tvaru. Zobrazení vodní sítě.

Mapa 6.

Rozmístění hradů v rámci regionu.

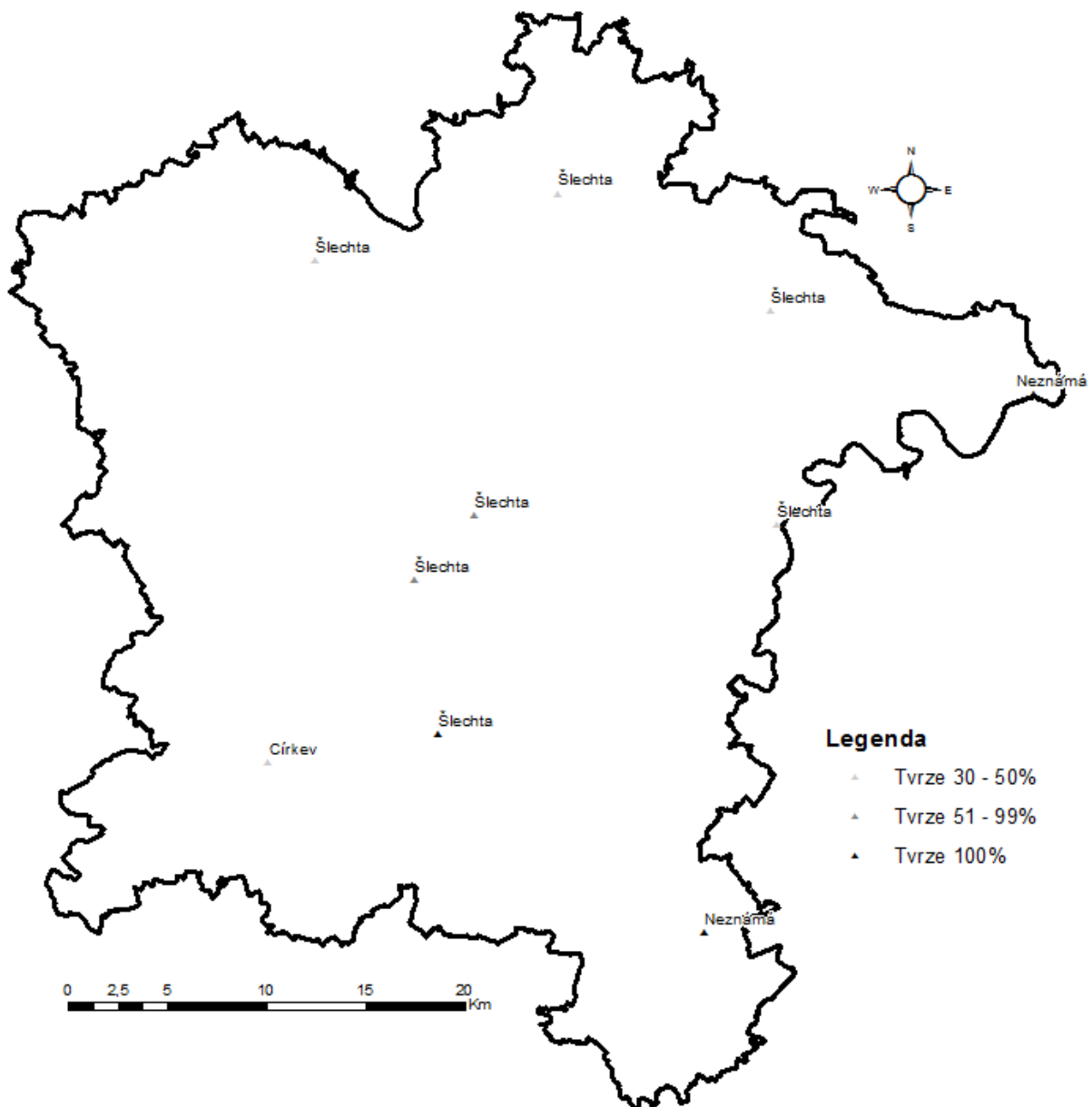

17 MAPY MAJETKOVÉ DRŽBY

Mapy majetkové držby obsahují počet a rozmístění tvrzí v jednotlivých půlstoletích. Majetková držba je dělena na držbu šlechtickou, církevní, měšťanskou a neznámou. Majetková držba byla sledována pomocí odborné literatury.

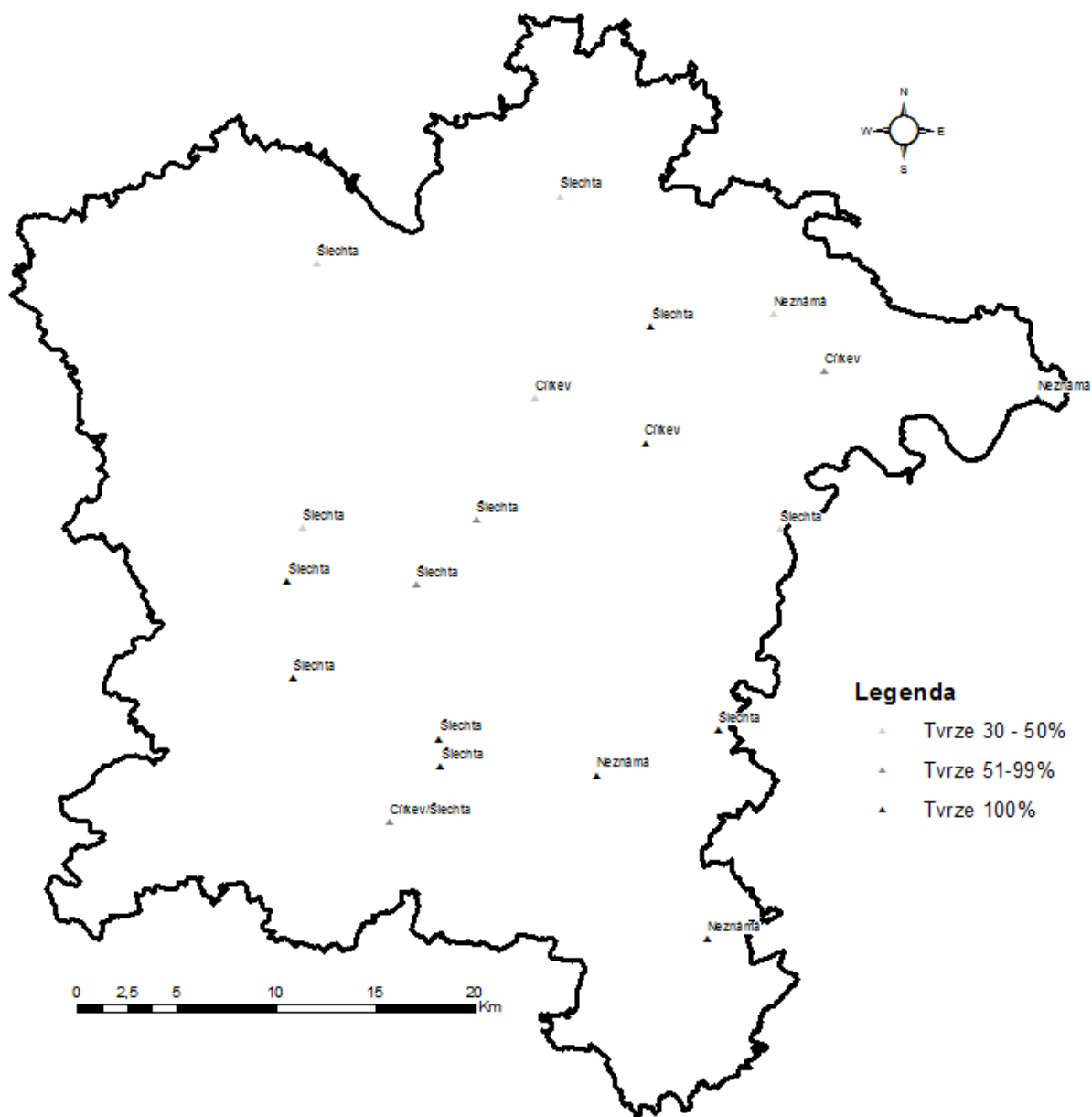
Mapa 7.

Majetková držba 1. poloviny 13. století.

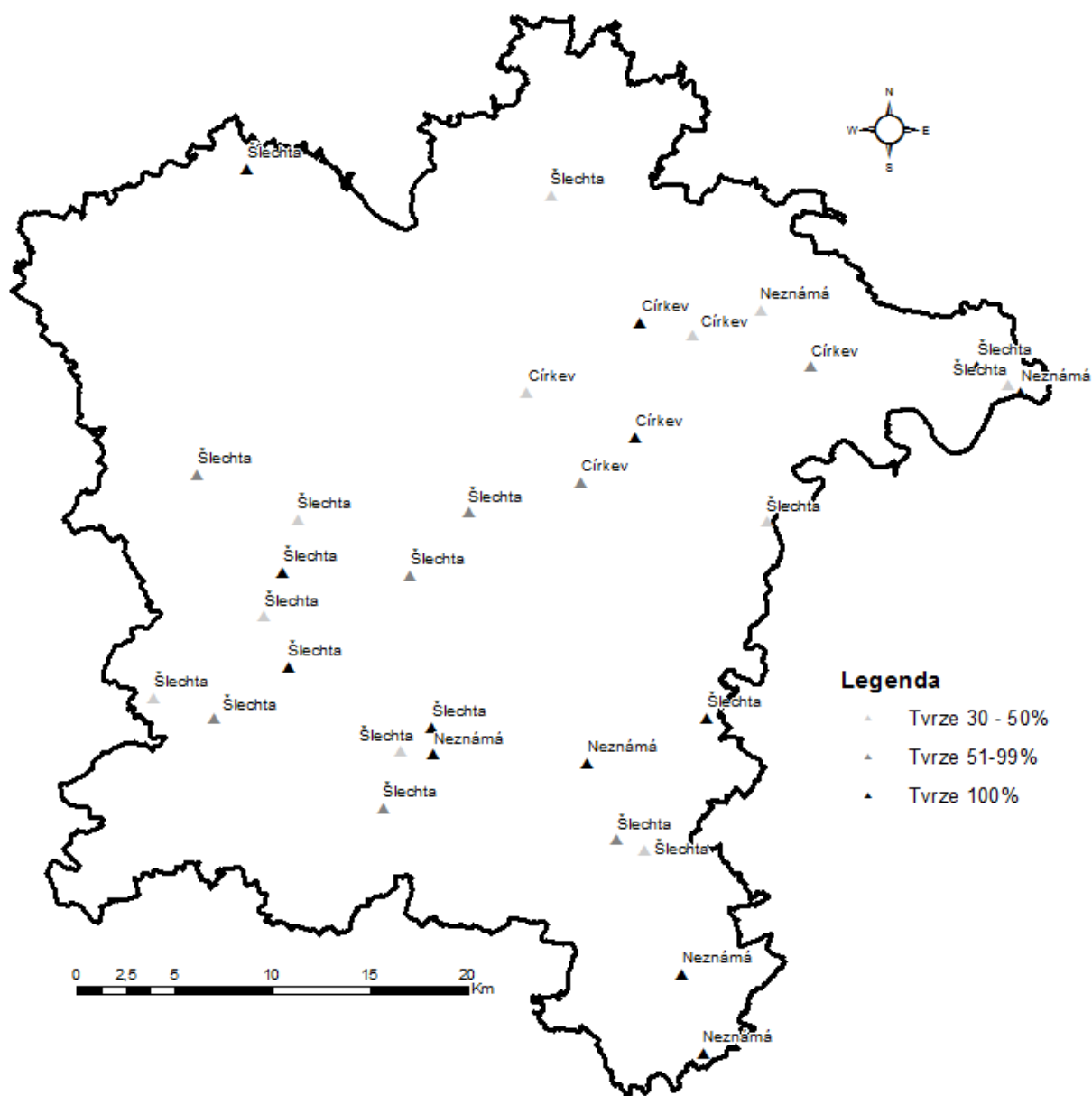
Mapa 8.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 2. polovině 13. století.

Mapa 9.

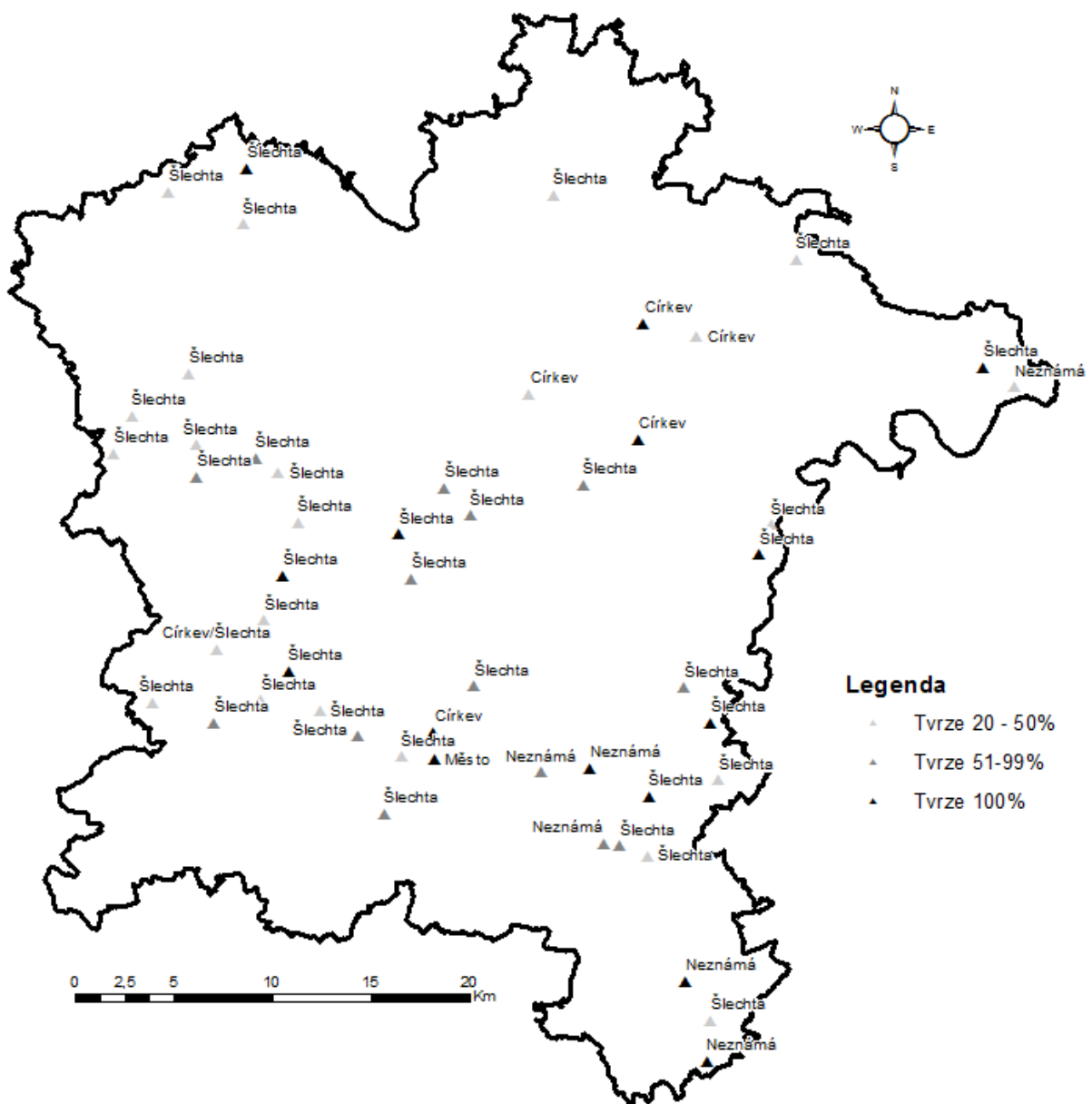
Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 1. polovině 14. století.

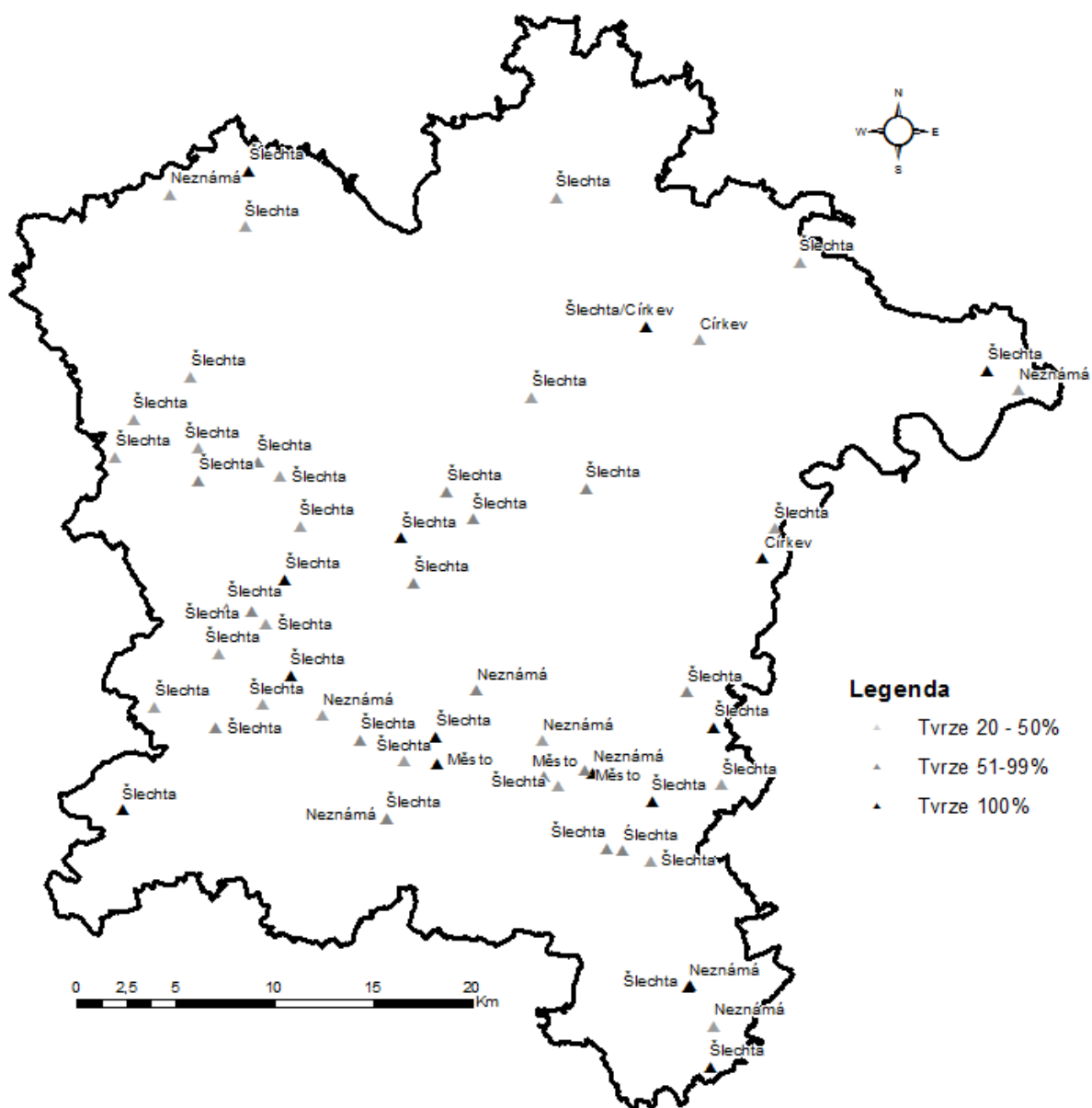
Mapa 10.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 2. polovině 14. století.

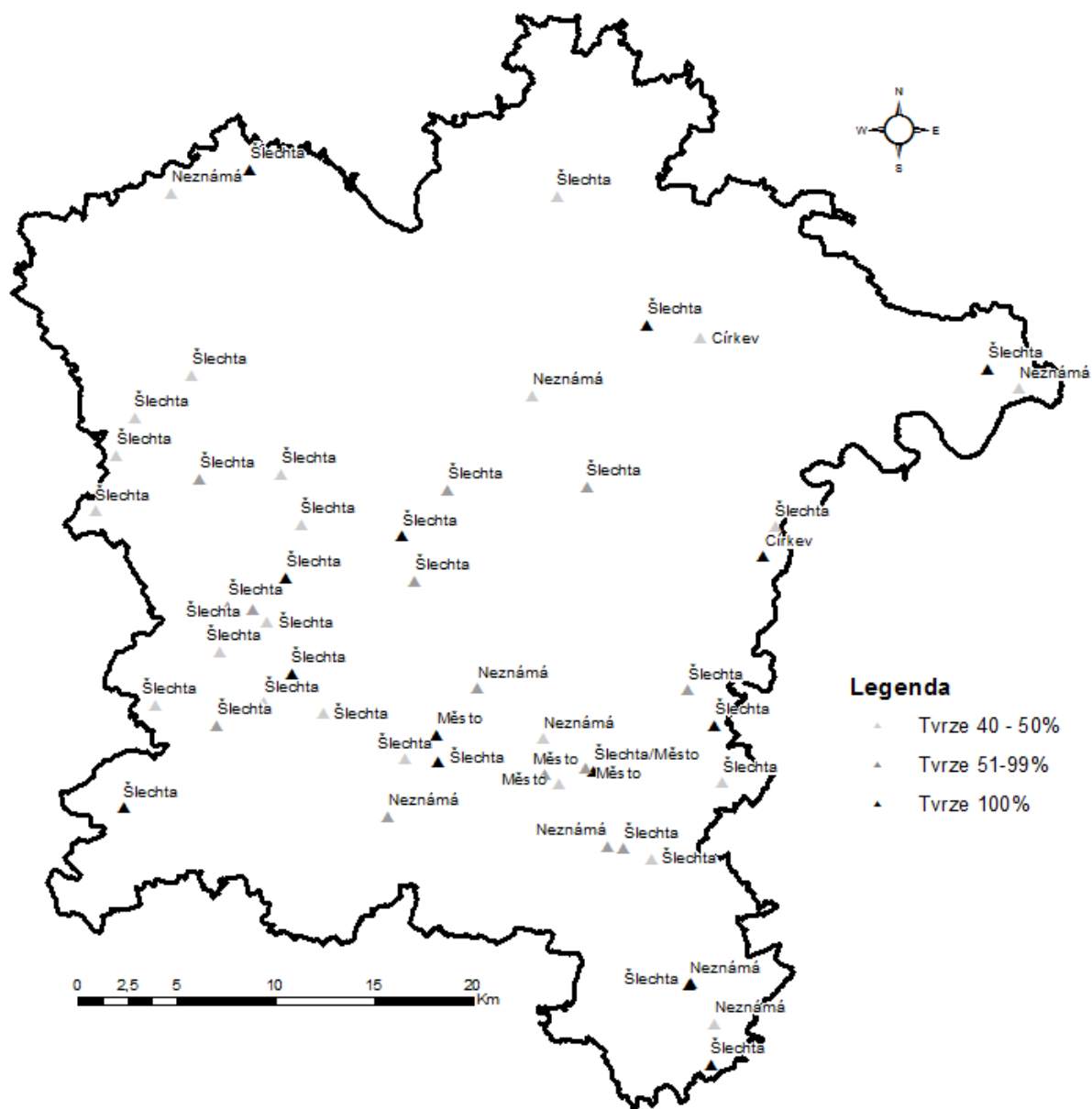
Mapa 11.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 1. polovině 15. století.

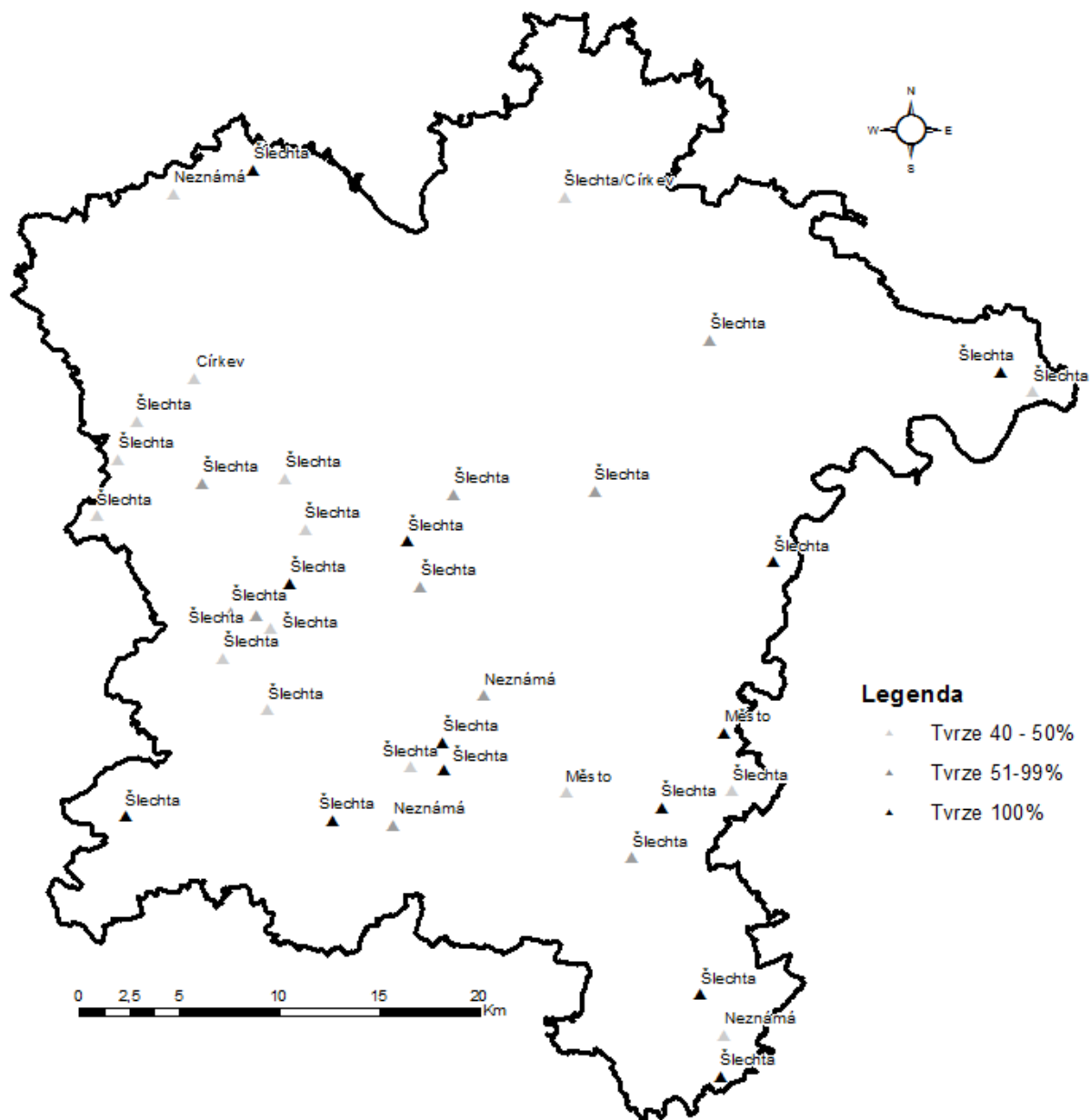
Mapa 12.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 2. polovině 15. století.

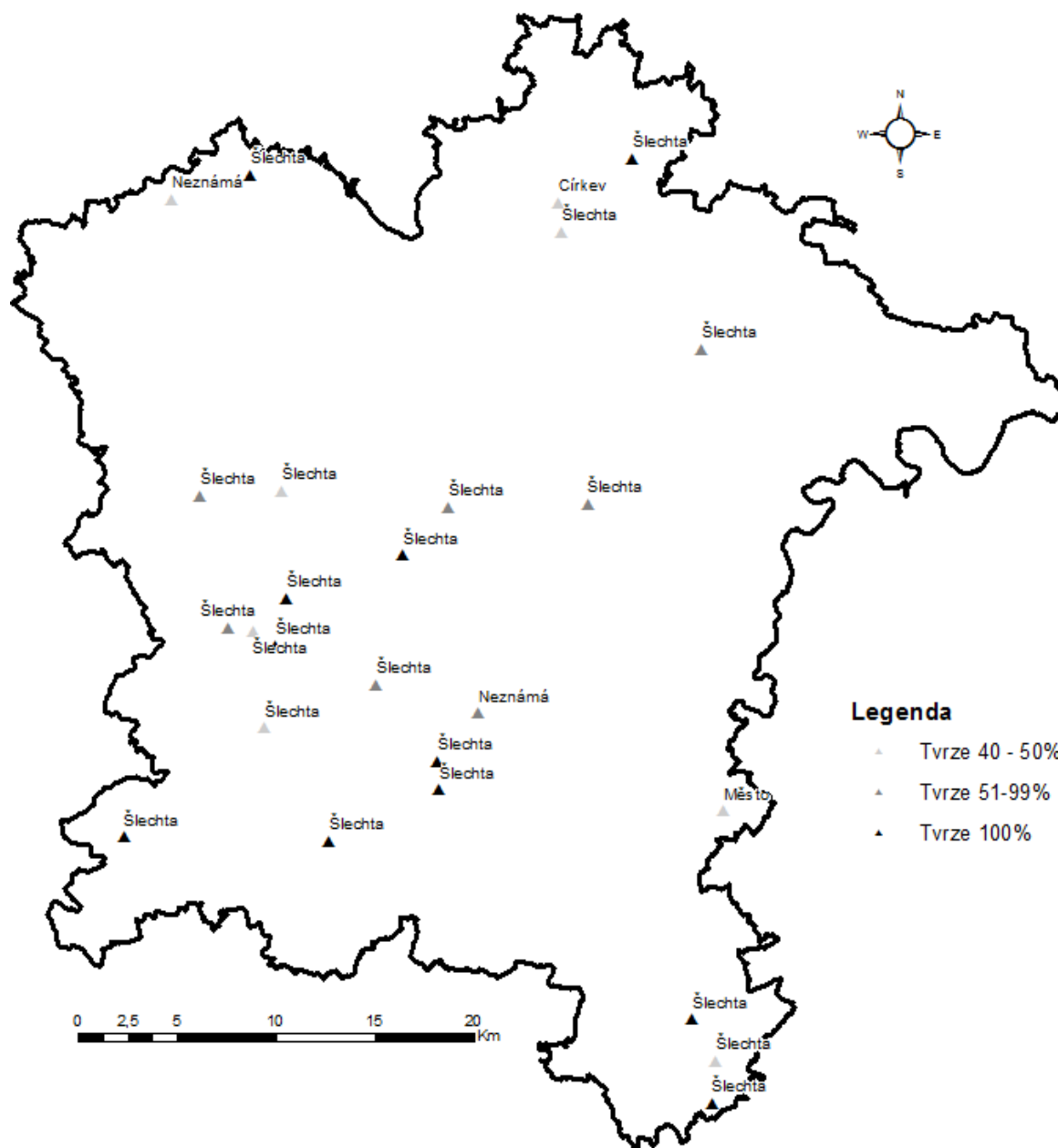
Mapa 13.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 1. polovině 16. století.

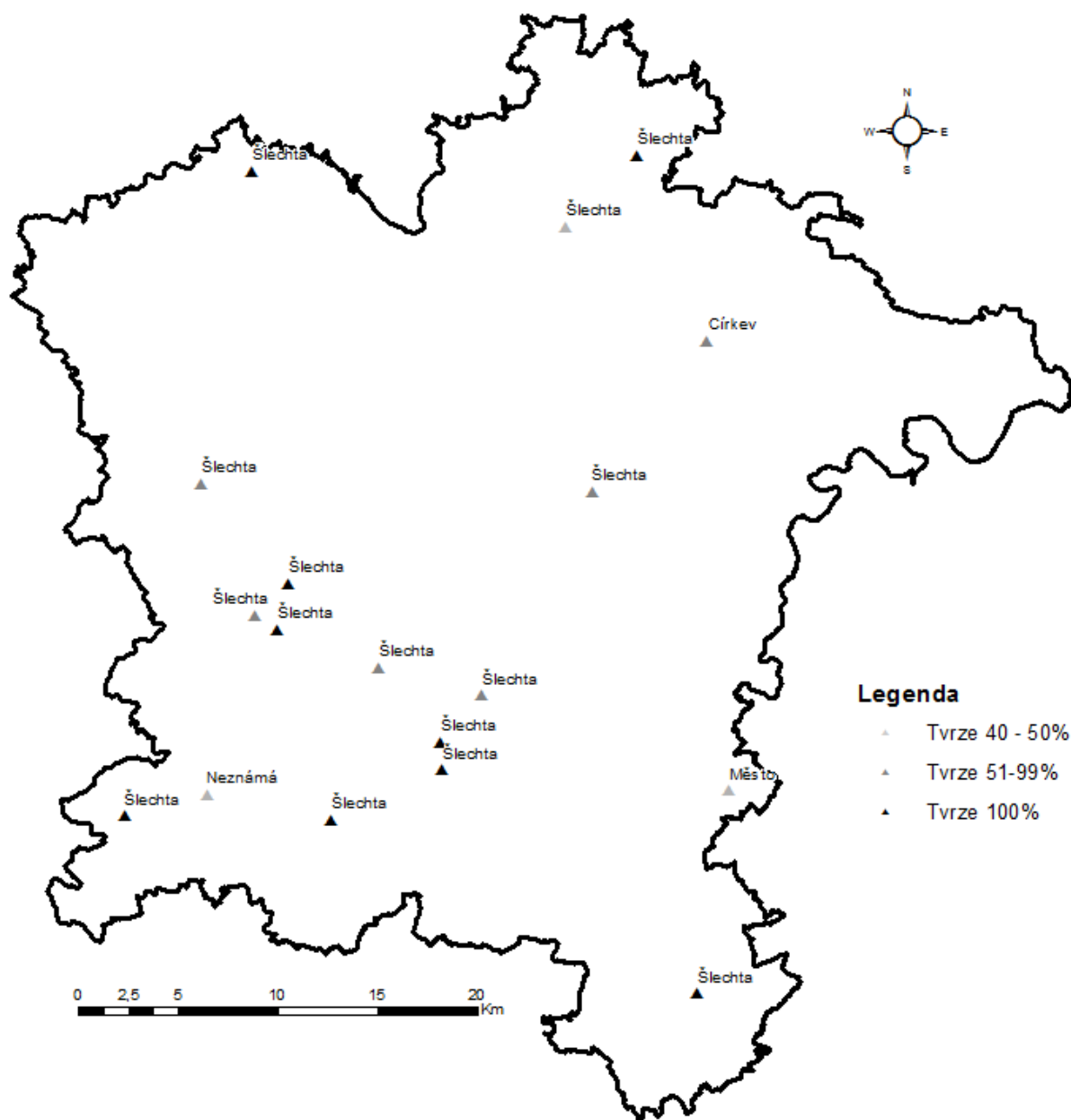
Mapa 14.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 2. polovině 16. století.

Mapa 15.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 1. polovině 17. století.

Mapa 16.

Rozmístění feudálních sídel a majetková držba v 2. polovině 17. století.

